

การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ในตำบลโป่งงาม
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

A STUDY OF VIRGINIA TOBACCO SUPPLY CHAIN MANAGEMENT
IN PHONG NGAM SUB-DISTRICT, MAE SAI DISTRICT,
CHIANG RAI PROVINCE

ขวัญพล เสนาะเมือง

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน

สำนักวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2558

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

A STUDY OF VIRGINIA TOBACCO SUPPLY CHAIN MANAGEMENT
IN PHONG NGAM SUB-DISTRICT, MAE SAI DISTRICT,
CHIANG RAI PROVINCE

ขวัญพล เสนาะเมือง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน

สำนักวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ในตำบลโป่งงาม
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

A STUDY OF VIRGINIA TOBACCO SUPPLY CHAIN MANAGEMENT
IN PHONG NGAM SUB-DISTRICT, MAE SAI DISTRICT,
CHIANG RAI PROVINCE

ขวัญพล เสนาะเมือง

การค้นคว้าอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน
2558

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. แสงจันทร์ กันตะบุตร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร. สุเทพ นิมสาย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพรพรรณ อุดมา)

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์และช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งและกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์ พระภวนาโกศลเถร ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาที่พัก และการให้คำแนะนำ ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง อย่างสุดซึ้ง

ขอขอบพระคุณ ดร. สุเทพ นุ่มสาย อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. แสงจันทร์ กันตะบุตร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพรพรรณ อุดมา คณะกรรมการสอบ สำหรับความช่วยเหลือในทุกขั้นตอน รวมถึงช่วยแก้ไข ตรวจทานเนื้อหาด้วยความเอาใจใส่ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ โรงงานยาสูบกระทรวงการคลัง สถานียาสูบเวียงพานที่ให้ความกรุณาในการเก็บข้อมูลของทางสถานียาสูบและอนุญาตให้ใช้ข้อมูลรวมถึงอำนวยความสะดวกด้านวิชาการในการจัดทำกรณีศึกษาในการค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ขอขอบคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนกำลังใจและทุนการศึกษาเรื่อยมา ตลอดการศึกษาที่มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และขอบคุณเพื่อนที่แสนดีที่ให้คำแนะนำรวมถึงกำลังใจมาตลอด

สุดท้ายนี้หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใดผู้ศึกษาต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย ผู้ศึกษาหวังอย่างยิ่งว่า การค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

ขวัญพล เสนาะเมือง

ชื่อเรื่องการค้นคว้าอิสระ	การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ชื่อผู้เขียน	ขวัญพล เสนาะเมือง
หลักสูตร	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน)
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร. สุเทพ นิมสาय

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเรื่องของยาสูบในครั้งนี้ มีได้สนับสนุนให้มีการบริโภคยาสูบมากขึ้นแต่อย่างไรก็ตาม หากแต่ต้องการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของเกษตรกร การทำกิจกรรมของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบรวมไปถึงกระบวนการผลิต และประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตยาสูบของเกษตรกร ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งนำผลผลิตที่ได้ ส่งขายให้กับสถานีใบยาสูบเวียงพานเพื่อแสดงให้เห็นถึงห่วงโซ่อุปทานของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม ทั้งเกษตรกรที่เป็นเจ้าของโคเวตา เกษตรกรซึ่งเป็นลูกไร่ ไปจนถึงหัวหน้าสถานีใบยาสูบเวียงพานทั้งนี้จะนำข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยดังกล่าวมาปรับปรุง พัฒนาปรับเปลี่ยนหรือลดกิจกรรมบางอย่างลงอันจะส่งผลให้กับเกษตรกรในการลดเวลา ต้นทุน และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด อีกทั้งในการศึกษานี้จะได้ลงไปสัมภาษณ์เกษตรกรชาวไร่ผู้ปลูกยาสูบโดยตรงจึงทำให้รู้ปัญหาของเกษตรกรที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ซึ่งจะนำปัญหาที่ได้นั้นมาจัดระบบการจัดการโซ่อุปทานให้เหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: โซ่อุปทาน/ยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย/เชียงราย

Independent Study Title A Study of Virginia Tobacco Supply Chain Management in
Phong Ngam Sub-District, Mae Sai District, Chiang Rai Province

Author Kwanphol Sanormuang

Degree Master of Business Administration
(Logistics and Supply Chain Management)

Advisor Suthep Nimsai, Ph. D.

ABSTRACT

The purpose of the research of tobacco was not encouraged to consume more tobacco, but with the. If you want to study the condition of farmers. The activities of the tobacco growers to the manufacturing process. And efficient use of inputs tobacco farmers. Led from the start until the yield. Sales of tobacco delivered to the station to Wiang Phan illustrates the supply chain of tobacco farmers in Pong beauty. The farmers who own quotas Farmer, a ball field Chiefs to tobacco Wiang Phan put the data from such research to improve. Development increased or decreased activity, which will lead to some farmers to reduce the time, cost and resource utilization for maximum benefit. In addition, this study will be to interview farmers who grow tobacco directly, the problems of farmers in the area, which led to an actual problem that has been organized supply chain management for appropriate.

Keywords: Supply Chain/Virginia Tobacco/Chiang Rai Province

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
บทคัดย่อภาษาไทย	(4)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(5)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามงานวิจัยภายใต้วัตถุประสงค์ของการศึกษา	7
1.3 ขอบเขตการศึกษา	8
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.5 กรอบแนวความคิดงานวิจัย	9
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดทฤษฎี	10
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
3 ระเบียบวิธีวิจัย	26
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	26
3.2 การเก็บข้อมูล	27
3.3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	27
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	28
3.5 กรอบแนวความคิดงานวิจัย	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา	31
4.1 ความเป็นมาของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	31
4.2 การวิเคราะห์โซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis)	38
4.3 ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม ตามกิจกรรมหลักของห่วงโซ่คุณค่า	41
4.4 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงามตามกิจกรรมสนับสนุนของห่วงโซ่คุณค่า	58
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	73
5.1 สรุปผลการศึกษา	73
5.2 การอภิปรายผล	74
5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	84
รายการอ้างอิง	85
ภาคผนวก	89
ประวัติผู้เขียน	92

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1.1 สถิติการปลูกยาสูบในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 - 2551	4
2.1 การวิเคราะห์ SWOT	13
3.1 สรุปความสัมพันธ์ของการศึกษาวิจัย	30
4.1 ปริมาณการรับซื้อใบยาเวอร์รียเนีย	47

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1.1 พันธุ์ของยาสูบ	2
1.2 ผู้ปลูกและสายพันธุ์ใบยาสูบในประเทศไทย	5
1.3 กรอบแนวความคิดงานวิจัย	9
2.1 กระบวนการจัดการโซ่อุปทาน	11
2.2 The Value Chain	14
3.1 กรอบแนวความคิดงานวิจัย	29
4.1 ขั้นตอนการจัดหาใบยาของโรงงานยาสูบ	32
4.2 Business Model Canvas	36
4.3 โครงสร้างแบบภาพรวมของการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	38
4.4 การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กลุ่มเกษตรกรตำบลโป่งงาม	39
4.5 พื้นที่ไร่ยาสูบในตำบลโป่งงาม	43
4.6 ใบยาสูบเวอร์รี่เนียที่บ่มเสร็จ	44
4.7 ต้นยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย	47
4.8 พื้นที่ที่จะนำต้นกล้ายาสูบมาปลูก	48
4.9 แปลงเพาะกล้ายาสูบ	49
4.10 เมล็ดพันธุ์ยาสูบที่เก็บมาจากแปลงทดลองของโรงงานยาสูบ	50
4.11 แปลงยาสูบที่ย้ายจากแปลงเพาะกล้ามาลงปลูกในไร่	51
4.12 เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบกำลังขุดร่องระบายน้ำ	52
4.13 เกษตรกรทำการตอนยอดยาสูบเพื่อป้องกันศัตรูพืช	53
4.14 การเก็บใบยาสูบเพื่อนำไปบ่ม	53
4.15 เตาบ่มใบยาสูบแบบประหยัดพลังงาน	55
4.16 นำใบยาสูบเข้าเตาบ่ม เพื่อทำสีและอบแห้ง	55

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
4.17 การอัดใบยาสูบและการคัดแยกใบยาสูบเพื่อรอตรวจ	56
4.18 การตรวจรับใบยาสูบของเจ้าหน้าที่สถานียาสูบเวียงพาน	57
4.19 ขั้นตอนการรับซื้อใบยาของสถานีใบยาสูบเวียงพาน	61
4.20 การรับซื้อใบยาสูบของสถานีใบยาสูบเวียงพาน	63
4.21 โรงบ่มใบยาเวอร์จิเนียแบบเก่า	67
4.22 ภายในโรงบ่มใบยาเวอร์จิเนีย	68
4.23 โรงบ่มใบยาสูบ	69
4.24 องค์ประกอบของโรงบ่มใบยาสูบแบบปรับปรุง	70
5.1 การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ยาสูบจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยชนิดหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมใบยาสูบเป็นพืชพื้นเมืองที่ชาวบ้านปลูกเพื่อใช้สำหรับบริโภคกันเองในครัวเรือนอาทิ นำมาเคี้ยวกับหมาก ทำยาสูบเพื่อสูบเฉพาะในครัวเรือนเท่านั้นและต่อมาจึงปลูกเพื่อขายในจังหวัด และประเทศ แต่ในระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา การผลิตและการค้าใบยาสูบได้ขยายตัวมากขึ้น จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรในปี พ.ศ. 2546 พบว่าผลผลิตใบยาสูบกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ ของประเทศที่มีการเพาะปลูกได้ในแต่ละปี จะถูกนำส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ ทำให้ใบยาสูบ ได้กลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นวัตถุดิบ ในการส่งออกที่สำคัญมากในปัจจุบัน แต่เมื่อเทียบรายได้จากผลผลิตที่คาดว่าเกษตรกรผู้ปลูกจะ ได้รับกับรายได้จริงของเกษตรกรพบว่ายังมีความแตกต่างกันอยู่มาก

ทั้งนี้ จากข้อมูลของกรมสรรพสามิตในปี พ.ศ. 2550 ได้แสดงให้เห็นว่ายาสูบเป็นพืชที่ทำ รายได้ให้แก่ประเทศไทยได้ปีละ 2,500-3,000 ล้านบาท โดยปัจจุบันประเทศไทยมีเกษตรกรผู้ปลูก ยาสูบกว่า 31,000 คน และมีจำนวนแรงงานในไร่ยาสูบประมาณ 248,000 กว่าคน (สำนักงาน เศรษฐกิจการเกษตร, 2546)

ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่ารายได้จากสำนักงานเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นข้างต้นเมื่อนำมาเฉลี่ย กับจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกแล้วหน้าที่จะทำให้เกษตรกรแต่ละรายมีรายได้เพียงพอและไม่มีภาระ หนี้สินแต่กลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามอีกทั้งตัวผู้ทำเองก็ได้สัมผัสกับเกษตรกรโดยตรง ถึงแม้ว่าผู้ทำจะไม่ได้เป็นเกษตรกรแต่เมื่อเห็นข้อสังเกตดังกล่าวจึงสนใจที่จะศึกษาว่าปัญหานั้นเกิด มาจากสาเหตุที่แท้จริงอย่างไรโดยนำความรู้ที่เรียน มาใช้กับงานในครั้งนี้โดยเริ่มต้นจากการศึกษา ห่วงโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย

สำหรับหน่วยงานที่ดูแลเรื่องของการผลิตยาสูบ การตลาดของยาสูบทั้งกระบวนการตั้งแต่ ต้นจนกระทั่งนำมาผลิตเป็นสินค้าที่บริโภคได้ คือ กรมสรรพสามิต อันเป็นหน่วยงานของรัฐซึ่งมี หน้าที่กำกับดูแลการผลิต การซื้อขายและการส่งออกผลผลิตที่ได้จากใบยาสูบ โรงงานยาสูบซึ่งเป็น

รัฐวิสาหกิจเป็นหน่วยงานที่ประกอบอุตสาหกรรมการทำยาสูบครบวงจร ตั้งแต่ส่งเสริมการผลิตเป็นผู้ที่รับซื้อผลผลิตทั้งหมดของใบยาสูบจากเกษตรกรตลอดไปจนกระทั่งการผลิตและจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากใบยาสูบ มีการจัดสรรโควตาผลิตใบยาสูบให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกใบยาสูบในสังกัดและรับซื้อใบยาสูบจากเกษตรกรตามโควตาที่กำหนดให้ โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำ คอนแทรคฟาร์มมิ่ง (Contract Farming) ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกใบยาสูบซึ่งเกษตรกรจะเพาะปลูกพืช ที่มีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้ากับทางโรงงานยาสูบ “ผู้รับประกัน” ที่สัญญาว่าจะซื้อผลผลิตคืนจากเกษตรกรในราคาที่ตกลงกันตั้งแต่ต้น เรียกว่า “ราคาประกัน” ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อครบกำหนดสัญญา เกษตรกรต้องทำการเพาะปลูกยาสูบตามที่โรงงานยาสูบกำหนดเท่านั้น เพื่อให้ผลผลิตได้คุณภาพที่ใกล้เคียงกันและต้องผลิตใบยาแห้งให้ทันตามระยะเวลาและ โควตาที่ได้รับเพื่อนำผลผลิตที่ได้ส่งให้กับสถานียาสูบในแต่ละพื้นที่ของตน (รัตนา ชินวงศ์, 2544; เสาวลักษณ์ แสงจันทร์, 2548)

พันธุ์ยาสูบ	□□□□□
ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย (Virginia)	ใบมีสีเขียวเข้ม ใบใหญ่ลักษณะใบโน้มลงเมื่อแห้งแล้วจะเป็นสีเหลืองหรือส้มปริมาณนิโคตินต่ำถึงปานกลาง มีน้ำตาลในใบแห้งสูง เป็นใบยาที่มีคุณภาพดีและมีกลิ่นหอมคล้ายน้ำผึ้ง แห้งเพาะปลูก ได้แก่ เชียงใหม่ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□

ภาพที่ 1.1 พันธุ์ของยาสูบ

พันธุ์ยาสูบ	□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ (Turkish or Oriental)	ใบยามีขนาดเล็กลักษณะใบยาแห้งเป็นสีเหลืองอมน้ำตาล ใบมีขนาดเล็ก ปริมาณนิโคตินน้อย มีกลิ่นหอมเพราะมีน้ำมันหอมระเหยสูง แหล่งเพาะ □□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ (Burley)	ใบจะมีสีเขียวอ่อนลักษณะใบจะดั่งเมื่อแห้งจะมีสีน้ำตาลอ่อน ถึงน้ำตาล เข้ม ปริมาณนิโคตินสูง มีน้ำตาลน้อยมากใบยาคุณภาพดีจะมีกลิ่นหอม □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□

ที่มา กรมสรรพสามิต (ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1.1 (ต่อ)

ยาสูบที่ปลูกอยู่ในประเทศปัจจุบันมีด้วยกัน 4 พันธุ์ ได้แก่ ยาสูบพันธุ์พื้นเมือง, ยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์, ยาสูบพันธุ์เตอร์กิช, และพันธุ์เวอร์รียเนีย ซึ่งแต่ละสายพันธุ์จะแตกต่างกันตามพื้นที่ของการปลูก สภาพดิน อุณหภูมิ แหล่งน้ำ ฤดูกาล ทั้งนี้ด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาจะส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของยาสูบ และคุณภาพของผลผลิตที่ได้ รวมไปถึงข้อจำกัดของการปลูกพืชชนิดนี้ เนื่องจากยาสูบเป็นพืชที่อยู่ในการควบคุมของรัฐบาลการที่เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกได้ต้องได้รับการอนุญาต จากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยการจัดสรรโควตาให้กับเกษตรกร โดยที่หน่วยงานดังกล่าวจะใช้การพิจารณาจากสภาพของพื้นที่ที่เกษตรกรขออนุญาตเมื่อพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วจึงคัดเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมให้กับเกษตรกรนำไปดำเนินการเพาะปลูกต่อไป ข้อมูลการขออนุญาตปลูกใบยาสูบโดยการเก็บรวบรวมโดยสถานีใบยาในเขตพื้นที่ที่มีการอนุญาตให้ปลูกแบ่งตามภาคและจำแนกเป็นจังหวัดได้ดังนี้คือ

ภาคเหนือมีจำนวน 8 จังหวัด คือ ลำปาง สุโขทัย ลำพูน เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เพชรบูรณ์ และพิจิตร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 12 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น หนองคาย ร้อยเอ็ด พะเยา ยโสธร เลย อุบลราชธานี มุกดาหาร ชัยภูมิ มหาสารคาม และนครพนม

ภาคตะวันตก มีจำนวน 1 จังหวัด คือ กาญจนบุรี

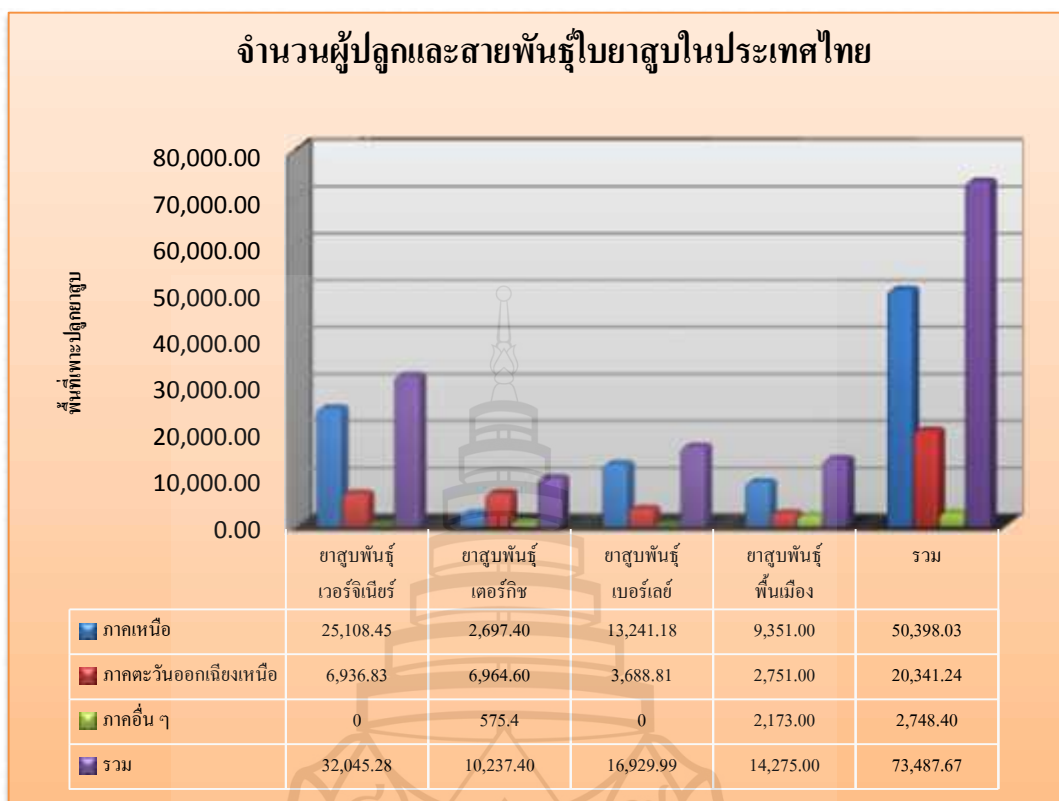
ภาคใต้ มีจำนวน 2 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช และสงขลา

ปี พ.ศ. 2546-2550 มีเกษตรกรทำการปลูก เท่ากับ 31,498 - 46,299 ราย เนื้อที่ปลูกประมาณ 153,938-147,347 ไร่ และ ผลผลิตประมาณ 21,663-60,845 ตัน โดยทำการปลูกพันธุ์ เวอร์รียเนีย เบอร์เลย์เตอร์กิช (รัตนา ชินวงศ์, 2544; เสาวลักษณ์ แสงจันทร์, 2548)

ตารางที่ 1.1 สถิติการปลูกยาสูบในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 - 2551

ปี พ.ศ.	เกษตรกร (คน)	เนื้อที่ปลูกประมาณ (ไร่)	ผลผลิตประมาณ (ตัน)
2546	31,498	153,938	58,640
2547	41,124	172,889	57,496
2548	35,331	169,069	60,845
2549	37,848	144,427	45,504
2550	47,828	164,823	21,663
2551	46,299	147,347	44,022

ที่มา กรมสรรพสามิต (ม.ป.ป.)

ที่มา กรมสรรพสามิต (ม.ป.ป.)

ภาพที่ 1.2 ผู้ปลูกและสายพันธุ์ใบยาสูบในประเทศไทย

สำหรับการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียนั้นเริ่มจากกรมสรรพสามิตร่วมกับโรงงานยาสูบจะทำการรวบรวมข้อมูลของยอดสินค้าและวัตถุดิบคงคลังหลังจากนั้นจึงประเมินแนวโน้มความต้องการว่า ในแต่ละปีจะมีความต้องการใช้ใบยาแห้งเท่าไรและจะจัดสรรโควตาให้สำนักงานยาสูบในแต่ละภูมิภาคที่ได้รับอนุญาตให้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียได้สำนักงานยาสูบก็จะนำโควตาใบยาแห้งที่ได้มาจัดสรรให้แก่สถานีใบยาในสังกัดเพื่อที่จะนำโควตานี้ไปจัดสรรให้กับตัวแทนในการปลูกและบ่มให้ได้โควตาตามที่ตัวแทนได้รับและสำนักงานยาสูบก็จะเป็นผู้รับซื้อใบยาแห้งจากตัวแทนด้วยตัวแทนแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองและตัวแทนที่เป็นผู้บ่มอิสระซึ่งตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองนั้นจะรับโควตาใบยาแห้งจากสถานีใบยาสูบมาทำการเพาะปลูกและบ่มใบยาเองหรือจะให้เกษตรกรที่เป็นลูกไร่ทำการเพาะปลูกใบยาสดให้แล้วจำหน่ายให้แก่ตนเองเพื่อทำการบ่มให้เป็นใบยาแห้งได้ตามโควตาที่ได้รับโดยตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองบางรายยังทำการเช่าพื้นที่เพาะปลูกของสถานีใบยาที่ตนเองทำสัญญาไว้ด้วยหากมีพื้นที่เพาะปลูกไม่เพียงพอส่วนตัว

แทนที่เป็นผู้บ่มใบยาอิสระจะได้รับโควตาใบยาแห้งที่มากกว่าชาวไร่บ่มเองเป็นเกษตรกรรายใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูกมากจะไม่ทำการเช่าพื้นที่ของสถานีใบยาและไม่ทำการเพาะปลูกใบยาของตนเองแต่ให้เกษตรกรลูกไร่ทำการเพาะปลูกใบยาสดทั้งหมดให้แล้วนำมาจำหน่ายให้แก่ตนเองเพื่อทำการบ่มให้เป็นใบยาแห้งตามโควตาที่ได้รับและเมื่อเหลือจากการส่งให้สถานีใบยาก็จะสามารถจำหน่ายให้แก่บริษัทเอกชนได้อีกด้วยซึ่งตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองไม่สามารถทำได้ต้องส่งจำหน่ายให้แก่สถานีใบยาที่ตนมีสัญญาเท่านั้น ดังนั้นยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียจะมีการจำหน่ายทั้งในรูปใบยาสดของเกษตรกรลูกไร่และในรูปใบยาแห้งของตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองและผู้บ่มอิสระซึ่งจะต่างกับยาสูบพันธุ์เตอร์กิชและพันธุ์เบอร์เลย์ที่จะจำหน่ายเฉพาะใบยาแห้งเท่านั้นและไม่จำเป็นต้องมีเกษตรกรลูกไร่เหมือนยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียเพราะมีปริมาณการผลิตน้อยดังนั้นการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียจะใช้แรงงานมากกว่าการผลิตยาสูบพันธุ์อื่น ๆ ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียจึงเป็นยาสูบที่มีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและประเทศ (สำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงราย, 2547)

นอกจากนี้ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียยังมีราคาจำหน่ายในรูปใบยาแห้งให้แก่สถานีใบยาที่หลากหลายซึ่งจะขึ้นอยู่กับ คุณภาพของใบยาแห้งที่เกษตรกรชาวไร่บ่มเอง และชาวไร่บ่มอิสระทำการบ่มได้ ซึ่งเกรดที่ดีที่สุดนั้นจะมีราคาโลกรัมละ 69-73 บาท แต่เฉลี่ยแล้วเกษตรกรทั้ง 2 ประเภทสามารถบ่มใบยาแห้งได้ในเกรดขนาดกลางซึ่งราคาประมาณโลกรัมละ 55-68 บาทเท่านั้น เนื่องจากไม่สามารถจะทำการผลิตยาสูบให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์ที่โรงงานยาสูบตั้งไว้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มประสิทธิภาพใบยาสูบให้ได้ในเกรดที่ได้ราคาสูง นั่นคือการเพิ่มคุณภาพของใบยาสูบให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ โดยปัจจัยที่จะสามารถทำให้ใบยาสูบมีคุณภาพนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับฤดูกาลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับดูแลเอาใจใส่ของเกษตรกรในขั้นตอนการเพาะปลูกใบยาสดด้วยถ้าหากสามารถเพิ่มคุณภาพใบยาของประเทศไทยได้ นอกจากจะเป็นการช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรแล้ว ยังสามารถลดการนำเข้าใบยาสูบจากต่างประเทศ และเพิ่มการส่งออกเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประเทศเพิ่มขึ้นอีกด้วย

การศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีการเพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียที่สำคัญ จังหวัดหนึ่งแต่ปัจจุบันเกษตรกรทำการผลิตได้น้อยลง เนื่องจากเป็นไม่สามารถผลิตใบยาสูบในรูปใบยาแห้งได้ตามกำหนดทำให้โรงงานยาสูบลดพื้นที่เพาะปลูก (ในส่วนที่ให้เช่าปลูกของสถานีใบยา) และโควตาใบยาแห้งลงเพื่อที่จะทำให้เกษตรกรดูแลเอาใจใส่ตามคำแนะนำของโรงงานยาสูบมากขึ้น และสามารถส่งใบยาแห้งได้ตามโควตาที่ได้รับ (สำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงราย, 2547)

จึงสนใจที่จะศึกษาถึงประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีทั้งตัวแทนที่เป็นผู้บ่มอิสระครอบคลุมอำเภอเชียงของ และตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองซึ่งมีสถานีใบ

ขายอยู่ด้วยกัน 3 สถานี คือ สถานีใบยาป่าก่อคำ ครอบคลุมอำเภอแม่ลาว สถานีใบยาป่าสักขวาง ครอบคลุมอำเภอแม่จัน และสถานีใบยาเวียงพาน ครอบคลุมอำเภอแม่สาย และการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาในส่วนของตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองจากสถานีใบยาสูบเวียงพาน เนื่องจากเป็นสถานีใบยาที่มีปริมาณการเพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียน้อยที่สุด เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และปริมาณการผลิตได้มากขึ้น โดยจะทำการศึกษาในระดับลูกไร่ คือเป็นผู้ที่ปลูกยาสูบในรูปใบยาสดให้แก่ตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเอง แล้วตัวแทนก็จะรับซื้อเพื่อจะทำการบ่มให้เป็นใบยาแห้งเอง โดยในพื้นที่นี้ก็ผลิตยาสูบได้เกรดขนาดกลาง ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ในการจัดสรรโควตา และวิธีการผลิตของใบยาสูบ ต้นทุนและผลตอบแทนที่เกษตรกรผู้ปลูกได้รับ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบรวมทั้งประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางสู่ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในการส่งเสริมการผลิตยาสูบให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.2 คำถามงานวิจัยภายใต้วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1: เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกร ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

คำถามงานวิจัยที่ 1: การจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม ปัจจุบันเป็นอย่างไร

1.2.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2: เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม

1.2.3 คำถามงานวิจัยที่ 2: สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีปัจจัยมาจากอะไรในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานทั้งหมดของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม

1.2.4 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3: เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม

คำถามงานวิจัยที่ 3: แนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม สามารถทำได้อย่างไร

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

สำรวจ ลงพื้นที่ เก็บข้อมูลจากแหล่งปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย เฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบล โป่งงาม อำเภอ แม่สาย

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคกตาและเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ (ลูกไร่) ในตำบล โป่งงาม อำเภอ แม่สาย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

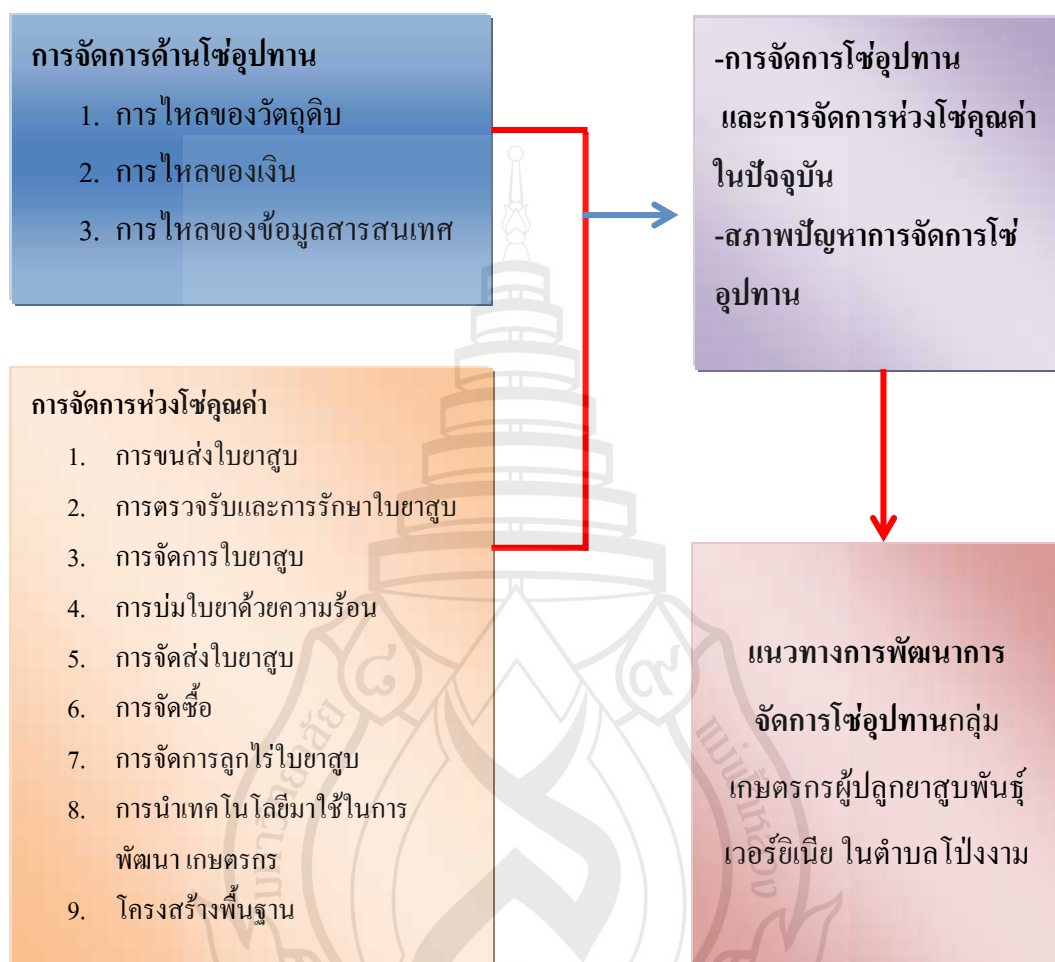
1.4.1 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม ได้รู้ถึงปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานของยาสูบ

1.4.2 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม สามารถนำแนวทางการจัดการโซ่อุปทานจากการวิเคราะห์ข้างต้น ไปพัฒนาและประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผลผลิตของใบยาสูบที่ได้ตรงตามมาตรฐานของสถานีรับซื้อใบยาสูบมากยิ่งขึ้น

1.4.3 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ สามารถเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานได้

1.4.4 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำแนวทางการจัดการโซ่อุปทานไปปรับใช้กับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในพื้นที่ของตนได้

1.5 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1.3 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบล โป่งงาม อำเภอ แม่สาย จังหวัดเชียงราย จะมุ่งเน้นการศึกษาในส่วนของการจัดการโซ่อุปทาน จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมของเกษตรกร ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่สอดคล้องกับงานชิ้นนี้ซึ่งจะยกตัวอย่างงานวิจัยเหล่านั้นดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่กล่าวถึงการจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management)

งานวิจัยที่กล่าวถึงการวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis)

งานวิจัยที่กล่าวถึงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

งานวิจัยที่กล่าวถึงการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis)

งานวิจัยที่กล่าวถึงทฤษฎีแรงกดดัน 5 ประการ (Five Forces Model)

งานวิจัยด้านโซ่อุปทาน

การจัดการห่วงโซ่คุณค่ามันฝรั่งแบบครบวงจร

ห่วงโซ่อุปทานของผู้ผลิตผักสดในทวีปแอฟริกา

การจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง

งานวิจัยด้านกระบวนการผลิตยาสูบ

การศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิตยาสูบและสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในตำบลทับผึ้ง อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

สายธารคุณค่า: กรณีศึกษา ต้นทุนยาสูบแม่ลาว

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management)

การจัดการ Supply Chain Management หรือ SCM เป็นกระบวนการของการบริหารทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบสู่กระบวนการผลิต กระบวนการสั่งซื้อ จนกระทั่งส่งสินค้าถึงมือลูกค้าให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุดพร้อมกับสร้างระบบให้เกิดการไหลเวียนของ

ข้อมูลที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผ่านไปยังหน่วยงานทั้งหมดที่มีในองค์กร การไหลเวียนของข้อมูลยังรวมไปถึงลูกค้า และผู้จัดส่งวัตถุดิบด้วย

ดังนั้น Supply Chain Management (SCM) ในที่นี้จึงหมายถึง กระบวนการโดยรวมของการไหลของวัสดุ สินค้า ตลอดจนข้อมูล และธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านองค์กรที่เป็นผู้ส่งมอบ ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ไปจนถึงลูกค้าหรือผู้บริโภคโดยที่องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจต่อกัน (เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการควบคุมสินค้า, 2555)

ที่มา BOBERRY (2009)

ภาพที่ 2.1 กระบวนการจัดการโซ่อุปทาน

การจัดการโซ่อุปทาน เกี่ยวข้องกับการร่วมมือกันตั้งแต่กระบวนการจากผู้ส่งมอบวัตถุดิบ ไปยังผู้ผลิต ผู้กระจายสินค้า ผู้แทนจำหน่าย จนถึงผู้บริโภค เราสามารถจำแนกโซ่อุปทานได้ 2 ประเภท ได้แก่ โซ่อุปทานที่เข้าสู่การผลิต และโซ่อุปทานที่เข้าสู่ลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับการขายโดยทางผู้วิจัยเรื่องโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนี่ยจะให้ความสำคัญไปที่การปรับปรุงประสิทธิภาพของโซ่อุปทานที่เข้าสู่ผู้ผลิตซึ่งเป็นการแบ่งปันข้อมูลให้กับผู้จัดส่งวัตถุดิบ การจัดการโซ่อุปทานไม่ได้แค่ประกอบไปด้วยผู้ผลิตและผู้ซื้อเท่านั้น แต่ยังประกอบไปด้วยคนกลาง อย่างเช่น ผู้จัดส่งวัตถุดิบให้กับผู้ผลิตและลูกค้าของลูกค้า บางบริษัทอาจจะมีผู้จัดส่งวัตถุดิบเพียงแห่งเดียว สองแห่ง หรือ สามแห่ง อาจจะมีลูกค้าระดับบน ระดับล่าง จึงทำให้แต่ละบริษัทมีโซ่อุปทานที่เฉพาะเจาะจงสำหรับสินค้าที่มีความแตกต่างกัน การใช้คำว่าโซ่อุปทานจึงเป็นสิ่งที่ค่อนข้างจำกัดเห็นได้ว่าคำว่าเครือข่ายโซ่อุปทาน สามารถสะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรและคู่ค้าทางธุรกิจได้ดีกว่า ทั้งนี้การนำเทคโนโลยีการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยช่วยให้การไหลเวียนข้อมูลในเครือข่ายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (BOBERRY, 2009)

ธนิตย์ โสรัตน์ (2550) ได้รวบรวมคำจำกัดความและความหมายที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการโซ่อุปทาน” ไว้ดังต่อไปนี้ การบริหารแบบเชิงกลยุทธ์ ที่คำนึงถึงความเกี่ยวเนื่อง หรือความสัมพันธ์กันแบบบูรณาการ ของหน่วยงานหรือแผนกในองค์กร และคู่ค้าที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า (Customer) หรือผู้ส่งมอบ (Supplier) ในโซ่อุปทาน โดยมีจุดประสงค์ที่จะนำส่งสินค้า หรือบริการตามความต้องการของผู้บริโภคให้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเวลา ราคา หรือคุณภาพ โดยจะบริหารจัดการในเรื่องของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการขององค์กรและคู่ค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ขจัดความล่าช้าในการทำธุรกรรมต่าง ๆ รวมถึงขจัดปัญหาในการส่งหรือรับมอบสินค้า และบริการที่มีผลมาจากระบบการจัดการด้านการเงินที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นน้ำ หรือแหล่งวัตถุดิบในการผลิตชิ้นส่วนต่าง ๆ ป้อนเข้าโรงงานจนถึงปลายทางหรือมือผู้บริโภค

การบูรณาการของโซ่อุปทานหมายถึงการบูรณาการของกระบวนการทางธุรกิจที่เริ่มต้นจากผู้บริโภคชั้นสุดท้ายผ่านไปถึงผู้จัดจำหน่ายชั้นแรกสุดที่ทำหน้าที่จัดหาสินค้า บริการ และสารสนเทศ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผู้บริโภค โดยครอบคลุมการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ การจัดการให้บริการลูกค้า การจัดการคำสั่งซื้อและการจัดหา จัดซื้อ ฯลฯ (Lambert & Cooper, 2000)

การจัดการโซ่อุปทาน คือการประสานรวมกระบวนการทางธุรกิจ ที่ครอบคลุมจากผู้จัดส่งวัตถุดิบ ผ่านระบบธุรกิจอุตสาหกรรมไปสู่ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายซึ่งมีการส่งผ่านผลิตภัณฑ์ การบริการและข้อมูลสารสนเทศควบคู่กันไป อันเป็นการสร้างคุณค่าในตัวผลิตภัณฑ์ และนำเสนอสิ่งเหล่านี้สู่ผู้บริโภคชั้นสุดท้าย (The International Center for Competitive Excellence)

2.1.2 การวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis)

กฤษณ เกษสร (2556) กล่าวว่า Supply Chain Analysis คือ การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน คือ การจัดการกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ต้นน้ำ (วัตถุดิบ) จนถึงปลายทาง (สินค้าสำเร็จรูปหรือบริการ) ซึ่งมีลักษณะยาวต่อเนื่องกันเหมือนโซ่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตลอดกระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค โดยการให้ความสำคัญต่อการสื่อสาร การวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปใช้ร่วมกัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการดำเนินงานและเป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่าการจัดการโซ่อุปทานนั้น คือ กระบวนการทั้งหมด ตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบเพื่อผลิต กิจกรรมการบริหารจัดการด้านการผลิต การแปรรูป และการส่งสินค้าไปถึงลูกค้าให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งยังต้องมีการร่วมมือกันในการแบ่งปันข้อมูล ข่าวสาร ภายในโซ่อุปทานเพื่อทราบถึงความต้องการที่เป็นปัจจัยที่หล่อเลี้ยงกิจกรรมการบริหารจัดการทั้งหมด และสามารถทำให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.1.3 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายใน SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์สภาพของการดำเนินกิจกรรมองค์กร หรือหน่วยงานในปัจจุบันซึ่งในที่นี้คือการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น ข้อได้เปรียบ จุดด้อย ข้อเสียเปรียบ หรือสิ่งที่จะอาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต SWOT เป็นตัวย่อที่มีความหมายดังนี้

ตารางที่ 2.1 การวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์SWOT	ปัจจัยทางบวก	ปัจจัยทางลบ
ปัจจัยภายใน	จุดแข็งภายในองค์กร (Strengths)	จุดอ่อนภายในองค์กร (Weaknesses)
ปัจจัยภายนอก	โอกาสภายนอก (Opportunities)	อุปสรรคภายนอก (Threats)

1. Strengths - จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ
2. Weaknesses - จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ
3. Opportunities - โอกาสที่จะดำเนินการได้
4. Threats - อุปสรรค ข้อจำกัด หรือปัจจัยที่คุกคามการดำเนินงานขององค์กร

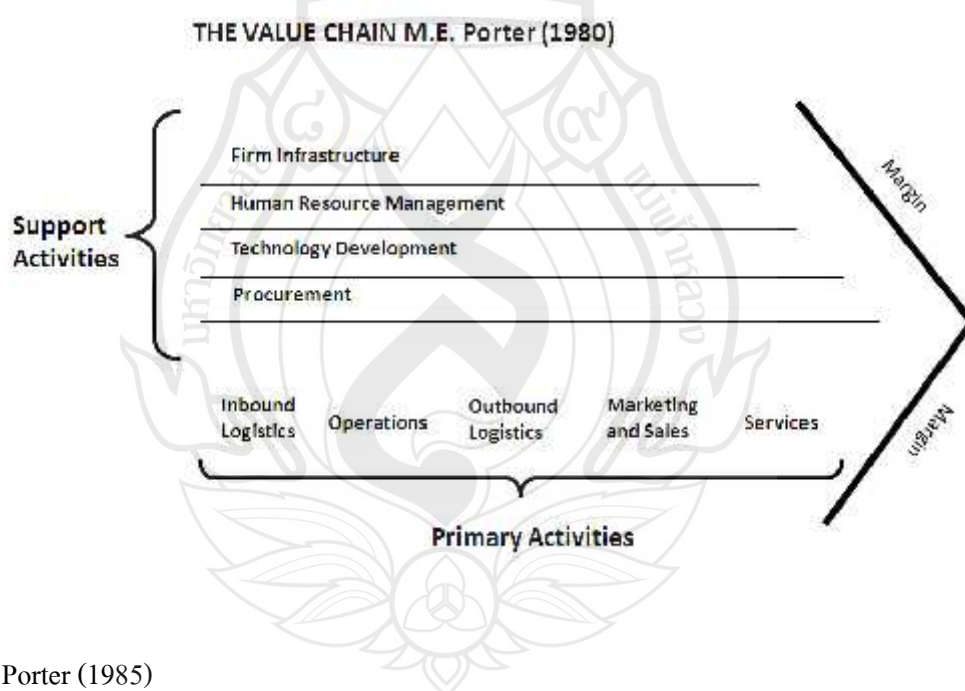
หลักการสำคัญของ SWOT ก็คือการวิเคราะห์โดยการสำรวจจากสภาพการณ์ 2 ด้าน คือ สภาพการณ์ภายในและสภาพการณ์ภายนอก ดังนั้นการวิเคราะห์ SWOT จึงเรียกได้ว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และวิเคราะห์โอกาส-อุปสรรค การวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารขององค์กรทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ทั้งสิ่งที่ได้เกิดขึ้นแล้วและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมทั้งผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ที่มีต่อองค์กร ธุรกิจ และจุดแข็ง จุดอ่อน และความสามารถด้านต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์และการดำเนินตามกลยุทธ์ขององค์กรระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป ดังตารางข้างต้น (ศรีณยวีร์ คำสี, 2554)

2.1.4 การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Analysis)

เอกกมล เอี่ยมศรี (2554) ได้กล่าวไว้ว่า “การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า” เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าจะช่วยให้คุณระบุวิธีที่คุณสร้างมูลค่าให้กับลูกค้าของคุณ ต่อจากนั้นจะช่วยให้คุณคิดค้นวิธีที่คุณจะสามารถเพิ่มความคุ้มค่านี้ไม่ว่าจะผ่านผลิตภัณฑ์ที่ขอดีเยี่ยม หรือบริการที่เป็นเลิศ ที่เป็นผลงานของคุณ

วิธีการใช้เครื่องมือ: Value Chain ห่วงโซ่คุณค่า

Value Chain เป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจจากหนังสือเรื่อง “Business Skill Workshop for Software Companies: ทักษะทางธุรกิจสำหรับบริษัท Software” โดยเนื้อหาสาระกล่าวถึง แนวคิดที่ช่วยในการทำความเข้าใจถึงบทบาทของแต่ละหน่วยงานปฏิบัติการว่าจะมีส่วนช่วยเหลือให้องค์กรธุรกิจก่อกำเนิดคุณค่าให้แก่ลูกค้าอย่างไร โดยคุณค่าที่บริษัทสร้างขึ้นสามารถวัดได้โดยการพิจารณาว่าผู้บริโภคยินยอมที่จะจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าหรือบริการของบริษัทมากน้อยเพียงใด

ที่มา Porter (1985)

ภาพที่ 2.2 The Value Chain

แนวคิดนี้แบ่งกิจกรรมภายในองค์กร เป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมหลัก (Primary Activities) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยกิจกรรมทุกประเภทมีส่วนในการช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าหรือบริการของบริษัท กิจกรรมหลัก 5 กิจกรรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต

หรือสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการ การตลาดและการขนส่งสินค้าหรือบริการไปยังผู้บริโภค ประกอบด้วย

Inbound Logistics กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการได้รับ การขนส่ง การจัดเก็บและการแจกจ่าย วัตถุดิบ

Operations กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนหรือแปรรูปวัตถุดิบให้ออกมาเป็นสินค้า เป็น ขั้นตอนการผลิต

Outbound Logistics กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บ รวบรวม จัดจำหน่ายสินค้าและบริการไปยังลูกค้า

Marketing and Sales กิจกรรมที่เกี่ยวกับการชักจูงให้ลูกค้าซื้อสินค้าและบริการ Customer Services กิจกรรมที่ครอบคลุมถึงการให้บริการเพื่อเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้า รวมถึงการบริการหลังการขาย ส่วนกิจกรรมสนับสนุน เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจกรรมหลักสามารถ ดำเนินไปได้ ประกอบด้วย

1. Procurement กิจกรรมในการจัดซื้อ-จัดหา Input เพื่อมาใช้ในกิจกรรมหลัก
2. Technology Development กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยในการเพิ่มคุณค่าให้สินค้าและบริการหรือกระบวนการผลิต
3. Human Resource Management กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ตั้งแต่วิเคราะห์ความต้องการ สรรหา และคัดเลือก ประเมินผล พัฒนา ฝึกอบรม ระบบเงินเดือน ค่าจ้าง และแรงงาน
4. Firm Infrastructure โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ได้แก่ ระบบบัญชี ระบบการเงิน การบริหารจัดการขององค์กรซึ่งกิจกรรมหลักข้างต้นจะทำงานประสานงานกันได้ดีจน ก่อให้เกิดคุณค่าได้นั้น จะต้องอาศัยกิจกรรมสนับสนุนทั้ง 4 กิจกรรม และนอกจากกิจกรรม สนับสนุนจะทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมหลักแล้ว กิจกรรมสนับสนุนยังจะต้องทำหน้าที่สนับสนุน ซึ่งกันและกันอีกด้วย และจะเห็นได้ว่า ระบบสารสนเทศจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในห่วงโซ่คุณค่า ในส่วนของการพัฒนาเทคโนโลยี ที่จะนำมาใช้ในการวางแผน การดำเนินงาน การตัดสินใจ และการควบคุม โดยจะต้องทำหน้าที่สนับสนุนเชื่อมต่อกิจกรรมในทุก ๆ องค์ประกอบของห่วงโซ่คุณค่า เป็นการสร้างความได้เปรียบในเชิงแข่งขันของธุรกิจหรือองค์กรเป็นอย่างดี

ส่วนกิจกรรมสนับสนุนเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจกรรมหลักสามารถ ดำเนินไปได้ ประกอบด้วย

Procurement กิจกรรมในการจัดซื้อ-จัดหา Input เพื่อมาใช้ในกิจกรรมหลัก การเจรจาต่อรอง กับ Supplier

Technology Development กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีที่ช่วยในการเพิ่มคุณค่าให้สินค้าและบริการหรือกระบวนการผลิต

Human Resource Management กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ตั้งแต่วิเคราะห์ความต้องการ สรรหาและคัดเลือก ประเมินผล พัฒนา ฝึกอบรม ระบบเงินเดือนค่าจ้าง และแรงงานสัมพันธ์

Firm Infrastructure โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ได้แก่ ระบบบัญชี ระบบการเงิน การบริหารจัดการขององค์กร

กิจกรรมหลักข้างต้นจะทำงานประสานงานกันได้ดีจนก่อให้เกิดคุณค่าได้นั้นจะต้องอาศัยกิจกรรมสนับสนุนทั้ง 4 กิจกรรม ซึ่งได้แก่ โครงสร้างองค์กร (Firm Infrastructure) ได้แก่ ระบบบัญชี ระบบการเงิน การบริหารจัดการ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) และการจัดหา (Procurement) นอกจากกิจกรรมสนับสนุน จะทำหน้าที่สนับสนุนกิจกรรมหลักแล้ว กิจกรรมสนับสนุนยังจะต้องทำหน้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอีก (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10, 2554)

การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่านั้น สามารถนำไปวิเคราะห์กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์เรียเนีย ในตำบลโป่งงาม อำเภอ แม่สาย จังหวัด เชียงราย ได้ ซึ่งทำให้กลุ่มเกษตรกรสามารถทราบกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุนทั้งหมด โดยสามารถเพิ่มมูลค่าของใบยาสูบ หรือ กระบวนการสร้างคุณค่า และบริการทั้งหมด ตลอดจนส่งมอบไปยังลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.5 ทฤษฎีแรงกดดัน 5 ประการ (Five Forces Model)

มณิรัตน์ สุพร (2555) กล่าวว่า ทฤษฎีแรงกดดัน แบ่งออกเป็น 5 ประการดังนี้

2.1.5.1 อุปสรรคกีดขวางการเข้าสู่อุตสาหกรรม (Threat of New Entrants)

1. การประหยัดจากขนาด (Economies of Scale) เนื่องจากผลิตสินค้าที่เป็นมาตรฐานจำนวนมาก ซึ่งทำให้ต้นทุนของสินค้าลดต่ำลง เพราะสามารถลดต้นทุนคงที่ต่อหน่วยลดลง

2. การผูกพันในตราชื่อ (Brand Loyalty)

3. เงินลงทุน (Capital Requirements) ถ้าต้องลงทุนสูง ก็จะเป็นอุปสรรคต่อรายใหม่

4. การเข้าถึงช่องจัดจำหน่าย (Access to Distribution)

5. นโยบายของรัฐบาล ถ้ารัฐบาลไม่มีนโยบายส่งเสริม หรือมีข้อห้ามสัมปทาน - ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงการใช้สินค้า (Switching Cost) ถ้าลูกค้าต้องมีต้นทุน หรือ

ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูง ต้นทุนเหล่านี้ซึ่งอาจได้แก่ ต้นทุนของอุปกรณ์เครื่องจักรที่ต้องปรับเปลี่ยนเพิ่ม หรืออาจจะเป็นระบบงานที่ต้องจัดรูปแบบใหม่ ค่าฝึกอบรมและสอนงานให้กับพนักงาน เพื่อให้ทำงานตามระบบใหม่เป็นต้น

6. ข้อได้เปรียบต้นทุนในด้านอื่น ๆ เช่น เป็นเจ้าของเทคโนโลยีเฉพาะ มีวัตถุดิบราคาถูก มีทำเลที่ตั้งดีกว่า มีแหล่งเงินทุนที่ต้นทุนถูก และทำมานานจนเกิดการเรียนรู้

2.1.5.2 แรงผลักดันจากผู้ผลิตหรือคู่แข่งที่มีในอุตสาหกรรม (Competitive Rivalry)

1. จำนวนคู่แข่ง ถ้าคู่แข่งมีจำนวนมาก หรือ มีขีดความสามารถพอ ๆ กัน จะทำให้มีการแข่งขันที่รุนแรง

2. อัตราการเติบโตของอุตสาหกรรม ถ้าอุตสาหกรรมยังคงเติบโต การแข่งขันจะไม่รุนแรงมากนัก

3. ความแตกต่างของสินค้า ถ้าสินค้ามีความแตกต่างกันไป การแข่งขันก็จะน้อยลง

4. ความผูกพันในตราหือ

5. กำลังการผลิตส่วนเกิน ถ้าอุตสาหกรรมมีกำลังการผลิตส่วนเกิน การแข่งขันจะรุนแรง

6. ต้นทุนคงที่ของธุรกิจ และต้นทุนในการเก็บรักษา

7. อุปสรรคกีดขวางการออกจากอุตสาหกรรม เช่น ข้อตกลงกับสหภาพแรงงานในการจ่ายชดเชยที่สูงมาก

2.1.5.3 อำนาจต่อรองของผู้ขาย (ซัพพลายเออร์) (Bargaining Power of Suppliers)

1. จำนวนผู้ขายหรือวัตถุดิบที่มีอยู่ ถ้ามีผู้ขายน้อยราย อำนาจต่อรองของผู้ขายจะสูง

2. ระดับการรวมตัวกันของผู้ขายวัตถุดิบ ถ้าผู้ขายรวมตัวกันได้ อำนาจการต่อรองก็จะสูง

3. จำนวนวัตถุดิบหรือแหล่งวัตถุดิบที่มี ถ้าวัตถุดิบมีน้อย อำนาจต่อรองจะสูง

4. ความแตกต่างและเหมือนกันของวัตถุดิบ ถ้าวัตถุดิบมีความแตกต่างกันมาก อำนาจต่อรองผู้ขายจะสูง

2.1.5.4 อำนาจการต่อรองของกลุ่มผู้ซื้อหรือลูกค้า (Bargaining Power of Buyers)

1. ปริมาณการซื้อ ถ้าซื้อมาก ก็มีอำนาจการต่อรองสูง

2. ข้อมูลต่าง ๆ ที่ลูกค้าได้รับเกี่ยวกับสินค้าและผู้ขาย ถ้าลูกค้ามีข้อมูลมาก ก็ต่อรองได้มาก

3. ความจงรักภักดีต่อยี่ห้อ

4. ความยากง่ายในการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ซื้อ ถ้าลูกค้ารวมตัวกันง่ายก็มีอำนาจต่อรองสูง
 5. ความสามารถของผู้ซื้อที่จะมีการรวมกิจการไปด้านหลัง คือ ถ้าลูกค้าสามารถผลิตสินค้าได้ด้วยตนเอง อำนาจการต่อรองก็จะสูง
 6. ต้นทุนในการเปลี่ยนไปใช้สินค้าของคนอื่น หรือ ใช้สินค้าของคู่แข่งแล้วลูกค้าต้องมีต้นทุนในการเปลี่ยนสูง อำนาจการต่อรองของลูกค้าก็จะต่ำ
- 2.1.5.5 แรงผลักดันซึ่งเกิดจากสินค้าอื่น ๆ ซึ่งสามารถใช้ทดแทนได้ (Threat of Substitutes)
1. ระดับการทดแทน เป็นการทดแทนได้มาก หรือทดแทนได้น้อยแค่ไหน เช่น เครื่องปรับอากาศกับพัดลม
 2. ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนแปลงการใช้สินค้าปัจจุบัน ไปสู่การใช้สินค้าทดแทน
 3. ระดับราคาสินค้าทดแทนและคุณสมบัติใช้งานของสินค้าทดแทน

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ด้านโซ่อุปทาน

ชาติ เกตุแก้ว (2536) ได้ทำการศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานค่าโครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในการศึกษครั้งนี้ได้เป็นการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจรโดยมีการนำเอาสัญญามาใช้ในการปลูกมันฝรั่งของเกษตรกรของบริษัทที่ส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งภายใต้ความร่วมมือระหว่างสำนักงานเกษตรอำเภอสันทราย และเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่งเสริมการปลูกมันฝรั่งแบบครบวงจร ทำให้เกิดเสถียรภาพแก่เกษตรกรในเรื่องของรายได้ที่แน่นอนเพิ่มมากขึ้น เพราะมีตลาดรองรับที่แน่นอนและลดการขาดแคลนเงินทุน ตลอดจนปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เพราะบริษัทเป็นผู้ลงทุนให้ ส่วนบริษัทก็ได้ผลผลิตป้อนเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเพียงพอ เพราะได้มีการทำสัญญาระหว่างเกษตรกรกับบริษัท ทำให้เกิดความแน่นอนในเรื่องของการผลิต นอกจากนี้ กรมการค้าภายใน (2543, หน้า 5) รายงานว่า การทำสัญญาซื้อขายสินค้าเกษตร โดยผู้ที่เข้ามาประกันความเสี่ยงกับผู้มีความเสี่ยง ซึ่งได้แก่เกษตรกร ผู้แปรรูป และผู้ส่งออก สามารถตกลงซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า เพื่อกำหนดราคาซื้อขายในอนาคต ในกรณีเช่นนี้จะทำให้ผู้ซื้อขายไม่ต้องกังวลว่าจะราคาในอนาคตจะขึ้นหรือลง ผู้ซื้อได้รับสินค้าตามปริมาณและคุณภาพที่ตกลงกันไว้ส่วนผู้ขายก็จะได้รับราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายในวันที่ทำสัญญาซื้อขายสินค้า เพื่อจะทำการส่งมอบ รับมอบในอนาคต ซึ่งราคานี้ได้มาจาก

ปริมาณความต้องการซื้อ (อุปสงค์) และปริมาณการเสนอขาย (อุปทาน) ของสินค้าที่ผู้ซื้อและผู้ขาย คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต การได้ทราบราคาที่เกิดขึ้นในอนาคตจะมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจ การเกษตรมีความสนใจในการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร อารี วิบูลย์พงศ์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ (2538) ได้ศึกษาถึงศักยภาพของการเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันและแนวทางการพัฒนา ความรู้ของเกษตรกรมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิตในระบบสัญญาผูกพัน ประโยชน์และผลเสียที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรและเอกชน และทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อระบบ การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันเพื่อใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางการฝึกอบรมและช่วย พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ การตัดสินใจ และการวางแผนของเกษตรกร ผลจากการศึกษาพบว่า การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพันช่วยให้เกษตรกรรายย่อยที่มีที่ดินและทุนจำกัด และขาดประสบการณ์ สามารถทำการผลิตได้มากขึ้น มีรายได้ที่แน่นอนและได้รับความรู้ใหม่ ๆ โดยเฉพาะพืชที่เกษตรกร ไม่เคยผลิตมาก่อน นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาคุณภาพของผลผลิตอีกด้วย แม้ว่าการเกษตรในระบบ สัญญาผูกพันจะมีผลเสียอยู่บ้างแต่ก็มีประโยชน์ต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร รายย่อยที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีการผลิต ปัจจัยการผลิต การประกันราคา และ ตลาดจากผู้รับซื้อผลผลิต การใช้สารเคมีและปุ๋ย เป็นต้น นอกเหนือไปจากการให้ความรู้ทางด้าน เทคโนโลยีแล้วควรให้ความรู้ทางด้านการจัดการ และการสร้างความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อให้ เกษตรกรมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ และการตัดสินใจด้วยตนเองในการทำการเกษตร แบบมีสัญญาผูกพันให้ประสบความสำเร็จนั้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2553) การจัดการห่วงโซ่อุปทานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถทำ ได้ตลอดทั้งห่วงโซ่ หรืออาจจะเน้นหนักไปยังส่วนใดส่วนหนึ่งของห่วงโซ่ โดยอาจจะเกิดมาจากผู้ ที่อยู่ในห่วงโซ่เอง หรือจะเกิดจากการที่รัฐบาลมีส่วนช่วยในการผลักดันก็ได้ ดังตัวอย่างใน ต่างประเทศที่น่าสนใจต่อไปนี้ การที่ตลาดเป็นของผู้ซื้อโดยเฉพาะผู้ซื้อที่มีอยู่น้อยรายในตลาด ทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับผู้จัดหาหน่วยได้มาก ไม่เพียงแต่เรื่องของราคาเท่านั้น ยังรวมถึงการ ควบคุมคุณภาพ ประสิทธิภาพในการผลิต ขั้นตอนในการเก็บเกี่ยวไปจนถึงการขนส่งและบรรจุ เรียกได้ว่าผู้ซื้อสามารถควบคุมได้ทั้งห่วงโซ่ของอุปทาน ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานของห่วงโซ่ อุปทานนั้นได้อีกทางหนึ่ง เช่น ในสหราชอาณาจักร ผู้ค้าปลีกอาหารรายใหญ่ 6 ราย มีสัดส่วน ยอดขายคิดเป็น 76% ของยอดขายผักและผลไม้ทั้งหมดในสหราชอาณาจักร ซึ่งบริษัทเหล่านี้มีการ ลงทุนสูงในเรื่องของการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน รวมถึงการตรวจสอบและควบคุมผู้ค้าอย่างใกล้ชิด อันเป็นผลมาจาก กฎหมาย 1990 Food Safety Act ที่กำหนดให้ผู้ค้าปลีกต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อ ความปลอดภัยในสินค้าอาหารที่เป็นผู้จำหน่ายออกไป ทำให้ผู้ค้าปลีกต้องเข้มงวดต่อการเลือก สินค้ามาจำหน่ายและเข้มงวดต่อผู้ผลิตที่จะนำสินค้าเข้ามาจำหน่ายในร้านค้าของตนด้วย

การประกาศใช้กฎหมาย 1990 Food Safety Act ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติหลายด้านด้วยกัน ได้แก่

ก) กระตุ้นให้ผู้ค้าปลีกหรือซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ต้องหันมาใส่ใจในเรื่องของคุณภาพ และความปลอดภัยมากขึ้น กระบวนการคัดเลือกสินค้าผักสดเข้ามาจำหน่ายจึงแตกต่างออกไปเดิม ผู้ค้าปลีกขนาดใหญ่หรือซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน การกำหนดมาตรฐานของผลผลิตที่จะนำเข้าจำหน่ายในห้างของตนมากขึ้น การเลือกผู้จัดหาหน้า (Supplier) ที่มีศักยภาพเพียงไม่กี่รายเท่านั้นเพื่อสามารถควบคุมได้อย่างทั่วถึง

ข) เกิดแรงผลักดันให้ผู้จัดหาหน้าเข้มงวดเรื่องมาตรฐานการผลิต เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขและความต้องการของซูเปอร์มาร์เก็ตในสหราชอาณาจักร ผู้นำเข้าเหล่านี้จึงจำเป็นต้องแสวงหาผู้ส่งออกที่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ของซูเปอร์มาร์เก็ตได้อย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอ

ประเทศในทวีปแอฟริกา ได้แก่ เคนยา ซิมบับเว เป็นประเทศผู้ได้รับประโยชน์ตามประกาศใช้กฎหมายใหม่ข้างต้นอย่างชัดเจน เนื่องจากความที่เป็นประเทศที่อยู่ไม่ไกลจาก สหราชอาณาจักร รวมทั้งต้นทุนในการผลิตที่ยังต่ำอยู่ ทำให้ผู้นำเข้าหันมาสนใจที่จะพัฒนาผู้ผลิตในประเทศในกลุ่มดังกล่าวให้สามารถผลิตผักสดให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ โดยผ่านทางผู้ส่งออกในประเทศเหล่านั้น โดยผู้ส่งออกของประเทศในทวีปแอฟริกาจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมการผลิตในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การเพาะปลูก การใช้ยาฆ่าแมลง การให้น้ำ ระบบการให้น้ำ การเก็บเกี่ยว ตลอดจนไปจนถึงการบรรจุ เพื่อให้ทุกขั้นตอนสอดคล้องและเป็นไปตามข้อกำหนดของผู้ซื้อในสหราชอาณาจักร ปัจจุบันผักสดจำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตต่าง ๆ ในสหราชอาณาจักรนั้น ส่วนใหญ่จะนำเข้ามาจากประเทศในแถบแอฟริกา ร้อยละ 70-90 ของผักและผลไม้สดทั้งหมดที่ส่งเข้าไปยังสหราชอาณาจักรจะขายผ่านห้างค้าปลีกรายใหญ่

ค) สร้างระบบการตรวจสอบ กระบวนการตรวจสอบของผู้ซื้อในสหราชอาณาจักรมีการเข้าไปสุ่มตรวจพื้นที่การผลิตของประเทศต้นทาง ประมาณปีละ 2 ครั้ง ซึ่งอาจจะบอกหรือไม่บอกล่วงหน้าก็ได้ เช่น บริษัทเทสโก้ มีการจัดตั้งทีมที่เรียกว่า “Hit Squad” ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่สุ่มตรวจสินค้าโดยไม่มีการบอกล่วงหน้าโดยเฉพาะ (Fearne & Hughes, 1998) แต่อย่างไรก็ตาม การที่เกษตรกรผู้ผลิตมีจำนวนมาก การสุ่มอาจจะทำได้ไม่ทั่วถึงทำให้ผู้ซื้อหลายรายหันมาใช้คนกลางในการตรวจสอบแทน ซึ่งทางผู้ผลิตหรือเกษตรกรจะต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายการตรวจสอบดังกล่าว

ง) ยกกระดับมาตรฐานห่วงโซ่อุปทานของสินค้าผักจากประเทศในแอฟริกาไปถึงสหราชอาณาจักรให้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น และยกระดับมาตรฐานในการผลิตผักสดของประเทศในแถบแอฟริกาให้สูงขึ้น

จ) ข้อเสีย อาจทำให้เกิดการกีดกันการเข้ามาแข่งขัน (Barrier to Entry) ของประเทศคู่แข่ง เพราะว่าคู่แข่งจะต้องใช้เวลาในการปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานที่กำหนด และขนาดของห่วงโซ่อุปทานผักสดจากประเทศแอฟริกาไปถึงสหราชอาณาจักรอาจมีขนาดเล็กเกินไปได้เพราะผู้ผลิตผักต้นทางและผู้ส่งออกรวมไปถึงผู้นำเข้าถูกจำกัดจำนวนอยู่เฉพาะผู้ที่ผ่านเกณฑ์ ตามมาตรฐานที่กำหนดเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป คือ การที่รัฐบาลของสหราชอาณาจักรให้ความสำคัญกับเรื่องความปลอดภัยในการบริโภคอาหารโดยเฉพาะอาหารสด ผ่านทางผู้ค้าปลีก ที่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ค้าปลีกขนาดใหญ่ในรูปแบบของซูเปอร์มาร์เก็ต ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานผักสด จากแอฟริกาไปสู่ซูเปอร์มาร์เก็ตในสหราชอาณาจักร ในรูปแบบของการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้มาตรฐานในการผลิตผักของประเทศในทวีปแอฟริกาปรับตัวสูงขึ้น และสินค้าที่จัดจำหน่ายในสหราชอาณาจักรปลอดภัยและได้มาตรฐานมากขึ้น

ความเข้มงวดของระบบมาตรฐานและการตรวจสอบการนำเข้าของประเทศในยุโรปทำให้ผู้ส่งออกผักผลไม้ของไทยประสบปัญหาในช่วงแรกและปรับตัวด้วยการหาผู้ผลิตผักที่ได้มาตรฐานสามารถควบคุมสารตกค้างได้ จากเหตุการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับผู้ผลิตผักปลอดสารพิษในระบบไฮโดรโพนิกส์รายหนึ่งที่ผลิตเพื่อขายให้ผู้ส่งออกที่ส่งสินค้าขายตลาดยุโรป แต่ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ตลาดในสหภาพยุโรปมีความเข้มงวดในมาตรการ การตรวจสอบสารปนเปื้อนที่มากับผักและผลไม้มากขึ้น รูปแบบการผลิตผักของไทยในระบบดินแบบเดิมไม่สามารถควบคุมสารตกค้างและเชื้อโรคบางประเภทให้ได้ตามมาตรฐานของประเทศ ผู้นำเข้าได้ ทำให้ผู้ส่งออกหลายรายประสบปัญหาสินค้าไม่ผ่านมาตรฐาน ทำให้ต้องถูกขึ้นบัญชีดำ (Black List) ประมาณ 6 เดือน ผู้ส่งออกเริ่มปรับตัวโดยหาเกษตรกรกลุ่มใหม่ที่สามารถผลิตผักได้ตามมาตรฐานที่ต้องการ และเริ่มสนใจกลุ่มที่ผลิตผักไฮโดรโพนิกส์มากขึ้น เนื่องจากเป็นระบบที่สามารถควบคุมปริมาณสารตกค้างได้ตามเกณฑ์ที่ประเทศผู้นำเข้ากำหนด ในขณะที่ยังคงคุณภาพความสวยงามของผักไว้ได้ นับเป็นโอกาสดีที่ช่วยให้ผู้ผลิตผักด้วยระบบไฮโดรโพนิกส์มีขีดการผลิตเพิ่มขึ้นและเริ่มส่งออกผักไปตลาดยุโรปด้วยตัวเองมากขึ้น โดยมีผักคื่นช่ายและผักคะน้า เป็นผัก 2 ชนิดหลัก

การที่ผู้ประกอบการหันมาตลาดส่งออกมากขึ้นเป็นการยกระดับศักยภาพในการผลิตของตนเองขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง แล้วยังเป็นการยกระดับศักยภาพในการบริหารจัดการ อีกด้วย ได้แก่

ประการแรก การยืดอายุผักให้นานที่สุดและคงสภาพความสด (Shelf Life) การที่จะส่งผักไทยไปจำหน่ายยังต่างประเทศจะต้องพบกับเงื่อนไขที่สำคัญหลายประการ เช่น การรักษาความสดของผักได้นาน เพราะว่าผักที่นำไปจัดจำหน่ายที่ซูเปอร์มาร์เก็ตในต่างประเทศนั้นจะมีอายุอยู่บนชั้นวางประมาณ 7 วัน รวมกับระยะเวลาในการบรรจุและส่งออกประมาณ 2 วัน ซึ่งแต่เดิมผัก

ไฮโดรโพนิคส์ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากประสบปัญหาใบจะเหลืองเร็วกว่าผักที่ปลูกในระบบดิน ผู้ประกอบการจึงหันมาค้นคว้ารวมทั้งปรึกษากับนักวิชาการในการปรับปรุงสูตรปุ๋ยให้ผักมีความแข็งแรงมากขึ้น จนประสบความสำเร็จได้ดังทุกวันนี้

ประการที่สอง การบริหารความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอของการผลิตและการส่งสินค้า การบริหารให้มีผักเพียงพอสำหรับการส่งออกตามความต้องการของผู้ส่งออก ซึ่งโดยปกติจะมีการประมาณการคร่าว ๆ ถึงความต้องการใช้สำหรับผู้ผลิตแต่ละรายเป็นรายปี ทำให้ผู้ประกอบการสามารถบริหารให้ผักออกได้ใกล้เคียงกับความต้องการสั่งซื้อ เช่น ในช่วงฤดูร้อนจะเป็นช่วงที่ปริมาณผลผลิตลดลงอันเนื่องมาจากสภาพอากาศ แต่ปริมาณคำสั่งซื้อในช่วงดังกล่าวไม่ได้ลดลง ทำให้ผู้ประกอบการต้องวางแผนเพิ่มกำลังการผลิตของตนให้มากขึ้น เพื่อให้มีผักเพียงพอชดเชยกับปริมาณผลผลิตที่ลดลงจากสภาพอากาศได้ หรืออาจจะมีการพันธมิตรทางธุรกิจที่สามารถไปปรับผักที่มีมาตรฐานเดียวกันมาส่งให้ตรงกับความต้องการของผู้ส่งออก

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้ซื้อหรือกลุ่มปลายน้ำของห่วงโซ่อุปทานสามารถเป็นผู้ผลักดันให้ห่วงโซ่อุปทานของสินค้าผักปลอดภัยจากสารพิษมีประสิทธิภาพและมาตรฐานปลอดภัยได้มากขึ้นได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มปลายน้ำนั้น ๆ จะมีอำนาจในการต่อรองมากน้อยแค่ไหน สำหรับประเทศไทยโอกาสยกระดับห่วงโซ่อุปทานผักปลอดภัยจากสารพิษยังมีอยู่ โดยรัฐบาลอาจจะเข้ามาช่วยผลักดันด้วยการเข้มงวดในการตรวจสอบสารตกค้าง กำหนดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน โดยควรที่จะเลือกผู้รับผิดชอบที่มีอำนาจในการต่อรองกับห่วงโซ่อุปทานทั้งหมด ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นในสหราชอาณาจักร ซึ่งจะเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภค และยกระดับมาตรฐานในการผลิตไปพร้อมกันด้วย

บุญทวรรณ วิงวอน, ชัยยุทธ เลิศพาชิน และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2554) ได้ศึกษาการวิจัยเรื่อง การจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์บริบทชุมชน (2) สถานการณ์การดำเนินงานด้วยเทคนิค SWOT และ (3) ค้นหารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง คือ ประธาน สมาชิก และற்றுญิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผู้นำและผู้ใหญ่บ้านตัวแทนเทศบาลและสมาชิกภายในชุมชนของอำเภอห้างฉัตร จำนวน 13 หมู่บ้าน เครื่องมือวิจัย คือ การสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การเสวนากลุ่มการจดเวทีประชาคมร่วมกับนักวิจัยภายในชุมชน ชาวบ้านและตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อถอดข้อมูลชุมชน/บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ่านกิจกรรม/โครงการเพื่อสรุปเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนที่หนุนเสริม คือ (1) ด้านผู้นำชุมชน (2) ด้านสังคม (3) ทำเลที่ตั้ง (4) ด้านการมีส่วนร่วม (5) เศรษฐกิจ (6) ด้านการประสานงาน และ (7) วัฒนธรรมชุมชน

สถานการณ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า จุดแข็ง คือ สมาชิกภายในกลุ่มมีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานราชการสนับสนุน ด้านงบประมาณและวัตถุดิบ มีตลาดสดภายในหมู่บ้านรองรับการจัดส่งหรือจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็งและมีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน คือ ขาดการบริหารจัดการเชิงรุก ฤดูแล้งขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกผัก โอกาส คือ นโยบายระดับจังหวัดมุ่งส่งเสริมให้เป็นจังหวัดผักปลอดสารพิษและกระแสนิยมสุขภาพชุมชน ตลอดจนด้านฐานะความเป็นอยู่ของคนชุมชนดีขึ้นดีมาก ทำให้มีพื้นที่ในการเพาะปลูกมาก อุปสรรค คือ สภาพอากาศในช่วงฤดูร้อนจะมีผลให้เกิดปัญหาของการเจริญเติบโตของผักทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการจัดจำหน่ายและเกิดน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกของอำเภอห้วยฉัตร ทำให้ผักที่ปลูกเกิดความเสียหาย การค้นหารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านกระบวนการวิจัย พบว่ามีกระบวนการ คือ

1. การจัดหาความต้องการ คือ สภาพพื้นที่ในการเพาะปลูก การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ความพอเพียงของแหล่งน้ำ พร้อมมีการจัดหาตลาดรองรับ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการเป็นวิสาหกิจที่ยั่งยืน
2. กระบวนการจัดการ ห่วงโซ่อุปทาน คือ การวางแผนในการปลูก (ระดับครอบครัว/วิสาหกิจ/SMEs) เตรียมการ อาทิ คนปลูกผัก พื้นที่ วัสดุอุปกรณ์ วัตถุดิบและปุ๋ย ดำเนินการปลูกปีละ 5-6 ครั้ง (หมุนเวียนชนิดพืช/ผัก) โดยทำการขึ้นแปลงผัก ดูแลรักษา (แมลง/วัชพืช/คุณภาพดิน) ตามเงื่อนไขของการปลูกผัก ลำดับสุดท้ายการเก็บเกี่ยว (ทุกวัน/2 วัน/ครั้ง)
3. ทำการบรรจุภัณฑ์เพื่อกระจายสินค้าไปสู่ตลาดและผู้บริโภค โดยมีระบบหนุนเสริม คือ การประเมินผลการดำเนินงาน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและความพึงพอใจของลูกค้า และ
4. ผลลัพธ์เชิงสังคม คือ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน /คุณภาพชีวิตที่ดี/ความเข้มแข็งของชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้ทราบถึงกระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานและการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่า อีกทั้งยังมีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนโดยใช้ SWOT Analysis ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัย เรื่องการศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย ของเกษตรกรในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย ได้

2.2.2 ด้านกระบวนการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย

วิเชียร วิทยอุดม (2548) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลิตยาสูบ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจำนวน 115 รายจากจำนวนเกษตรกรทั้งหมด 1,608 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้

ปลูกยาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและมีพื้นที่ที่ใช้ปลูกยาสูบเฉลี่ย 4.5 ไร่ ตลอดจนมีต้นทุนเฉลี่ย 4,775.65 บาทต่อไร่ และมีรายได้จากการปลูกยาสูบเฉลี่ย 49,904.35 บาทต่อปี สำหรับด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกยาสูบนั้น พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยด้านชีวภาพ รองลงมาคือด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านการส่งเสริมการเกษตรและด้านสังคม นอกจากนี้ผลการศึกษพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือเงินที่ใช้ลงทุน รองลงมาด้านชีวภาพ คือการบำรุงรักษา ผลจากการทดสอบไคสแควร์พบว่า รายได้ในการผลิตยาสูบมีความสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐบาลและเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักร

เสาวลักษณ์ แสงจันทร์ (2548) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ปีการเพาะปลูก 2546/2547 โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ มีต้นทุนเฉลี่ย 7,661.46 บาทต่อไร่ สำหรับฟาร์มขนาดเล็ก (2-4 ไร่) มีต้นทุนเฉลี่ย 5,022.61 บาทต่อไร่ และฟาร์มขนาดใหญ่ (5-8 ไร่) มีต้นทุนเฉลี่ย 7,907.21 บาทต่อไร่ โดยฟาร์มขนาดเล็กและขนาดใหญ่ขาดทุนสุทธิ 317.85 และ 3,766.57 บาทต่อไร่ ตามลำดับ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะต้นทุนเงินสด พบว่าฟาร์มขนาดเล็กยังสามารถผลิตต่อไปได้เนื่องจากยังมีกำไรเหนือต้นทุนเงินสดจากการทบทุนวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบความคิดที่แสดงถึงการวิเคราะห์ผลตอบแทนและต้นทุน ทั้งนี้ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ เรื่องของต้นทุนซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์จะมีความแตกต่างจากทางบัญชี กล่าวคือจะเพิ่มเติมในส่วนของต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดของแรงงานเพื่ออธิบายทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เบื้องหลังของกรอบความคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปแนวคิดเรื่องต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรจาก ประยงค์ เนตยารักษ์ (2550) โดยในการผลิตสินค้าเกษตรเช่นเดียวกับการผลิตสินค้าชนิดอื่น ๆ ย่อมต้องใช้ปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการใช้ปัจจัยหรือที่เรียกว่าต้นทุนการผลิต ซึ่งต้นทุนการผลิตทั้งหมดในการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด อาจแบ่งได้เป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดกับต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด ต้นทุนที่เป็นเงินสดเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อหรือเช่าปัจจัยการผลิต เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าจ้างแรงงาน ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง พันธุ์และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ส่วนต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเป็นต้นทุนที่ต้องประเมินให้ในการใช้ปัจจัยการผลิตที่เกษตรกรมีอยู่เอง เช่น การที่แรงงานในครัวเรือนเกษตรกรใช้เวลาของตนเองมาทำการเกษตร ถึงแม้จะไม่ต้องจ่ายค่าจ้างที่เป็นเงินสด แต่ต้องคิดต้นทุนให้เพราะแรงงานนี้มีค่าเสียโอกาส กล่าวคือถ้าแรงงานไม่ทำการเกษตรในครัวเรือนก็สามารถไปหารายได้อื่นหรืออาจไปรับจ้างทำการเกษตรให้กับครัวเรือนอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้ได้รายได้เป็นผลตอบแทน ดังนั้นการใช้แรงงานของครัวเรือนเองนี้จะต้องประเมินจากค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) โดยอาจนำค่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นมาพิจารณาจากนี้ในการผลิตสินค้าเกษตรในเวลาใดเวลาหนึ่ง

ในทางเศรษฐศาสตร์ ถือเป็นการผลิตในระยะสั้น ซึ่งปัจจัยการผลิตจะมีทั้งปัจจัยคงที่และปัจจัยผันแปร ต้นทุนคงที่เป็นต้นทุนที่เกิดจากการใช้ปัจจัยคงที่ เป็นต้นทุนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือผันแปรตามปริมาณผลผลิต เช่น ที่ดินหรือเครื่องจักร อุปกรณ์การเกษตรต่าง ๆ และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น โดยต้นทุนคงที่อาจแยกได้เป็นต้นทุนเงินสด เช่น ค่าเช่าที่ดินหรือค่าเช่าเครื่องจักร เป็นต้น และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าประเมินการใช้ที่ดินของตนทำการผลิตสินค้าเกษตร เป็นต้น ส่วนต้นทุนผันแปรเป็นต้นทุนที่เกิดจากการใช้ปัจจัยผันแปรและจะผันแปรไปตามปริมาณผลผลิต ถ้าผลิตมากก็เสียมาก ผลิตน้อยก็เสียน้อยหรือไม่ผลิตก็ไม่ต้องเสีย โดยต้นทุนผันแปรก็ประกอบด้วยต้นทุนที่เป็นเงินสด เช่น ค่าใช้จ่ายซื้อปุ๋ย และยาฆ่าแมลง เป็นต้น และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าจ้างที่ประเมินจากการใช้แรงงานในครอบครัวในกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร เป็นต้น

จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทราบถึงการจัดการโซ่อุปทานในด้านต่าง ๆ ของกรณีศึกษาของแต่ละเรื่องดังตัวอย่างข้างต้น ทำให้ตระหนักถึงการนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชาสุบสายพันธุ์เวอร์บีเนีย ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรที่ผู้วิจัยจะศึกษาในครั้งนี้ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานชาสุบได้อีกด้วย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนียร์กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกร ตำบลโป่งงาม อำเภอ แม่สาย จังหวัด เชียงราย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนียร์ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Selection) แต่จะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการจัดทำ ผู้วิจัยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูล และสังเกต ตามกลุ่มเป้าหมายที่เลือกโดยละเอียดทุกด้านในลักษณะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตัวต่อตัวกับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโรงงานยาสูบ แล้วนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยและเก็บข้อมูลครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

3.1.1 เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคกดำ จำนวน	1 คน
3.1.2 หัวหน้าสถานียาสูบเวียงพาน	1 คน
3.1.3 เกษตรกรซึ่งเป็นลูกไร่	5 คน

3.2 การเก็บข้อมูล

3.2.1 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โดยมีรูปแบบการเก็บข้อมูลของการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม ตามรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.2.2 การสังเกต (Observation) เพื่อทำการสำรวจรูปแบบการดำเนินงานเบื้องต้นของกลุ่มเกษตรกร รวมถึงทำการสังเกตและสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถวิเคราะห์โซ่อุปทานทั้งหมด เพื่อนำโอกาสและอุปสรรคปัญหาที่พบมาจากการลงพื้นที่ไปพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางเพิ่มศักยภาพให้เกษตรกร โดยการเก็บข้อมูลใช้แบบการจดเพื่อใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ต่อไป

3.2.3 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยเลือกสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในที่นี้หมายถึงเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (Purposive Sampling) ซึ่งทำการออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์สามารถให้ข้อมูลของการดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสอบถามแบบล้วงเอาความคิดส่วนลึก รวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ และสามารถแสดงความคิดเห็นโดยเกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของโคเวตา หัวหน้าสถานีใบยาสูบ เวียงพานและเกษตรกรซึ่งเป็นลูกไร่ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการจดบันทึกและการบันทึกเสียงโดยนำมาถอดข้อความเพื่อใช้ในการทำวิจัยต่อไป

3.2.4 การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) การศึกษาการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร เอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง ที่ได้มาจากแหล่งสถานที่ราชการ สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานเอกชนที่ได้มีการจัดเก็บรวบรวมไว้ เช่น สรรพสามิตจังหวัด สำนักงานยาสูบจังหวัด เป็นต้น รวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.3 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในการศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคเวตาหัวหน้าสถานียาสูบเวียงพาน และเกษตรกรลูกไร่ ซึ่งผู้วิจัยจะมีการนัดก่อนล่วงหน้าเพื่อเข้าไป สังเกต สัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง

3.3.1 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

จากขั้นตอนที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในการลงพื้นที่ศึกษาเพื่อทำการสังเกตขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด คือ

ผู้วิจัยทำการสังเกตในกระบวนการทำงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตลอดทั้งโซ่อุปทาน โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการจดบันทึกจากการสังเกตของผู้วิจัยเอง เพื่อนำข้อมูลที่จดบันทึกได้นั้น เปรียบเทียบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนี่ยข้างต้นมาวิเคราะห์ เพื่อให้มีความสอดคล้องและได้ความชัดเจนของข้อมูลมากขึ้น

3.3.2 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview)

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคเวตยาสูบ หัวหน้าสถานียาสูบเวียงพานและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบซึ่งเป็นลูกไร่ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยนี้ครั้งต่อไป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยรวบรวมประเด็นข้อมูลที่ค้นพบ นำมาวิเคราะห์และสรุปผลตามขอบเขตของเนื้อหา (Supply Chain Analysis, Value Chain Analysis, SWOT และ Five Forces Model)

3.5 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

ตารางที่ 3.1 สรุปความสัมพันธ์ของการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์	คำถามการวิจัย	เครื่องมือใช้ในการเก็บข้อมูล (Data Collection Tools)	เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Analysis Tools)
1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานยาสูบ สายพันธุ์เวอร์รี่เนีย วิทยาลัยครูกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	1.1 การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย วิทยาลัยครูกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ปัจจุบัน เป็นอย่างไร 1.2 คุณภาพยาสูบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปัจจุบัน เป็นอย่างไร	การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือ สุ่มแบบเจาะจง และ การสังเกตการทำงานของกลุ่มเกษตรกร	วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Supply Chain Analysis, SWOT Analysis และ Five Forces Model
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย วิทยาลัยครูกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ	2.1 โซ่อุปทานกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ มีสภาพปัญหาอย่างไร 2.2 ปัจจัยอะไรบ้างที่จะเป็นปัญหาต่อเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ	การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือ สุ่มแบบเจาะจง และ การสังเกตการทำงานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ	วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Value Chain Analysis
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทาน ยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย วิทยาลัยครูกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม จังหวัดเชียงราย	แนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย วิทยาลัยครูกลุ่มเกษตรกรตำบลโป่งงาม จังหวัดเชียงราย สามารถทำได้อย่างไร	การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือ สุ่มแบบเจาะจง	วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Value Chain Analysis

บทที่ 4

ผลการศึกษา

4.1 ความเป็นมาของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

ยาสูบที่ปลูกในประเทศไทยและผลิตเพื่อเป็นสินค้าเกษตรที่ทำรายได้ให้กับเกษตรกรมีอยู่ 3 ชนิด คือ เวอร์จิเนีย เบอรัลย์ และเตอร์กิช โดยบริเวณที่ทำการเพาะปลูกยาสูบในแต่ละชนิดจะแตกต่างกันตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 โดยใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย มีการปลูกกันมากในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ นครพนม และหนองคาย ใบยาสูบพันธุ์เบอรัลย์ มีการปลูกกันมากในจังหวัด สุโขทัย เพชรบูรณ์ หนองคาย นครพนม เชียงใหม่ และแพร่ ส่วนใบยาสูบพันธุ์เตอร์กิช มีการปลูกกันมากในอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครพนมสำหรับใบยาสูบพันธุ์เบอรัลย์และเตอร์กิชนั้น เมื่อสถานีใบยาในสังกัดของสำนักงานยาสูบทำสัญญาจัดสรรโควตาใบยาสูบในรูปใบยาแห้งให้กับเกษตรกร (ชาวไร่) นำไปเพาะปลูกและบ่มให้ได้ตามโควตาที่ได้รับแล้ว ก็จะนำใบยาแห้งที่ได้ไปขายให้กับสถานีใบยาที่ตนเองได้ทำสัญญาไว้ทางสถานีใบยาซึ่งอยู่ในสังกัดของสำนักงานยาสูบก็จะรับซื้อใบยาแห้งตามโควตาที่จัดสรรให้ จากนั้นก็จะทำการส่งใบยาแห้งที่รับซื้อไปยังโรงอบ และทำความสะอาดใบยาสูบ โดยยาพันธุ์เบอรัลย์จะส่งไปยังโรงอบใบยาเด่นชัย ส่วนใบยาพันธุ์เตอร์กิชจะจัดส่งไปยังโรงงานทำความสะอาดชนบท และจะจัดส่งไปเก็บยังโกดังโนนชัย และโกดังชนบท จากนั้นทางโรงอบใบยาเด่นชัยและโกดังโนนชัย รวมทั้งโกดังชนบท ก็จะจัดส่งใบยาแห้งทั้งเบอรัลย์ และเตอร์กิชไปยังโรงงานยาสูบเพื่อผลิตเป็นบุหรี่ต่อไป

สำหรับใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียนั้น จะแตกต่างกับใบยาสูบทั้ง 2 พันธุ์ข้างต้น กล่าวคือ ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียนั้น จะมีเกษตรกรอยู่ 2 ประเภท คือ ชาวไร่บ่มเอง และผู้บ่มอิสระเกษตรกรที่เป็นชาวไร่บ่มเองจะทำหน้าที่เป็นตัวแทน ซึ่งตัวแทนจะนำโควตยาสูบที่ได้รับไปทำการผลิตเอง ซึ่งถ้าไม่สามารถผลิตได้เพียงพอก็จะจัดสรรให้เกษตรกรที่เป็นลูกไร่ปลูกใบยาสดให้แล้วจึงนำมาขายให้ตน จากนั้นตัวแทนก็จะนำไปบ่มให้เป็นใบยาแห้ง จากนั้นก็นำไปขายให้สถานีใบยา ซึ่งสังกัดสำนักงานยาสูบตามโควตาที่ได้รับในสัญญาที่ทำไว้กับสถานีใบยาส่วนเกษตรกรที่เป็นผู้บ่มอิสระจะต่างจากตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเอง คือ เป็นเกษตรกรรายใหญ่ ซึ่งจะได้รับการจัดสรรโควตามากกว่าตัวแทนชาวไร่บ่มเอง นอกจากนั้นจะไม่ปลูกใบยาสดเองจะให้เกษตรกรที่เป็นลูกไร่ของตน

ปลูกให้ทั้งหมด แล้วจึงทำการรับซื้อและนำไปบ่มให้เป็นใบยาแห้ง เพื่อนำไปขายให้กับสถานีใบยา ซึ่งสังกัดสำนักงานยาสูบตามโควตาที่ได้รับในสัญญาที่ทำไว้กับสถานีใบยา และเมื่อมีใบยาแห้ง เหลือก็ยังสามารถขายให้กับบริษัทเอกชนได้อีกด้วย ซึ่งตัวแทนชาวไร่บ่มเองจะไม่สามารถขายให้กับบุคคลอื่นได้ นอกจากสถานีใบยาในสังกัดของตนเท่านั้นเมื่อสถานีใบยา ในสังกัดของสำนักงานยาสูบทำการรับซื้อใบยาแห้งจากเกษตรกรที่เป็นตัวแทน(ชาวไร่บ่มเอง) และเกษตรกรที่เป็นผู้บ่มอิสระ ได้ตามโควตาที่กำหนดแล้ว ก็จะจัดส่งไปยังโรงงานอบ ซึ่งมีอยู่ 3 แห่งเพื่อการแยกก้านและใบของยาสูบ นั่นคือโรงงานอบของบริษัท ไซแอมฯ บริษัท เทพวงศ์ ซึ่งเป็นของเอกชน และสถานียาสูบ ซึ่งเป็นของรัฐบาล จากนั้นโรงอบเหล่านี้ก็จะทำการจัดส่งไปยังโรงงานยาสูบเพื่อทำการผลิตเป็นบุหรี่ต่อไป

4.1.1 ขั้นตอนการจัดหาใบยาของโรงงานยาสูบ

ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการจัดหาใบยาของโรงงานยาสูบ

ที่มา สถานียาสูบเวียงพาน (2547)

ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการจัดหาใบยาของโรงงานยาสูบ (ต่อ)

ในการศึกษากระบวนการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรนั้น พบว่าตัวแทนซึ่งในที่นี้จะเรียกว่าเจ้าของโควตาจะเป็นผู้จัดการปัจจัยการผลิตทั้งหมด รวมทั้งการเตรียมดินให้ โดยเกษตรกรจะรับผิดชอบเรื่องแรงงานเพียงอย่างเดียว สำหรับการปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรตัวอย่างที่เราทำการศึกษา มีอยู่ 2 ประเภท คือ เกษตรกรปลูกไร่ที่ปลูกโดยวิธีการของโรงงานยาสูบ และที่ปลูกโดยวิธีการของบริษัทต่างประเทศ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับตัวแทนที่ตนเองปลูกให้ว่าต้องการให้ปลูกโดยวิธีการใด โดยการปลูกแต่ละวิธีจะมีขั้นตอนไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนี้

1. การเพาะกล้ายาสูบ

การเพาะกล้ายาสูบ นับว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการเพาะปลูกยาสูบเป็นอย่างมาก ต้นกล้ายาสูบที่แข็งแรงปราศจากโรคและแมลงศัตรูพืชยาสูบ เมื่อนำไปปลูกในไร่จะมีอัตราการปลูกซ่อม น้อยมากหรือไม่มีการปลูกซ่อมเลย ทำให้ต้นทุนในการผลิตต้นกล้าไม่สูงมากนัก ต้นยาสูบที่ปลูกจากต้นกล้าเหล่านี้จะเจริญเติบโตไม่เสมอกัน การสุกของต้นใบยาต่าง ๆ บนต้นจะสุกพร้อมกันตามลำดับ ทำให้การเก็บใบยาสะดวก การบ่ม การคัดใบยาทำได้ง่าย และรวดเร็ว

ตลอดจนใบยาแห้งที่ได้มีคุณภาพดีและราคาสูง ซึ่งจะเริ่มทำการเพาะต้นกล้าในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนสิงหาคม ซึ่งจะแล้วแต่ตัวแทนว่าให้เริ่มเพาะได้ช่วงใด (สถานีใบยาเวียงพาน, 2547)

2. การปลูกลยาสูบ

เกษตรกรปลูกไร่จะปลูกลยาสูบในที่ดินที่ตัวแทนจัดหาให้ โดยบางรายจะได้ปลูกในพื้นที่นาข้าว บางรายจะได้ปลูกในพื้นที่ไร่ เมื่อทำการปลูกแล้วเกษตรกรปลูกไร่จะดูแลรักษาต้นยาสูบเอง ตามคำแนะนำของตัวแทนทั้งการใส่ปุ๋ย การพ่นสารเคมีฆ่าศัตรูพืชและวัชพืช รวมทั้งการรดน้ำพรวนดิน (สถานีใบยาเวียงพาน, 2547)

3. ช่วงเวลาปลูกลยาสูบ

สำหรับรุ่นปลูกกำหนดให้อยู่ในระหว่างเดือนกันยายน-10 ตุลาคม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ของแหล่งน้ำ เช่น ในสภาพที่สูงเป็นเชิงเขาสามารถปลูกได้ในช่วงเดือนกันยายน ส่วนในสภาพที่ราบน้ำท่วมไม่ถึงและมีการระบายน้ำดีสามารถปลูกในช่วงเดือนตุลาคมได้

4. การเลือกที่ดิน

การเลือกที่ดินควรเลือกที่ดินเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์พอสมควร มีการระบายน้ำได้ดีไร่ปลูกอยู่ใกล้แหล่งน้ำ โดยทั่วไปจะปลูกลยาสูบหลังจากปลูกพืชหลักหรือปลูกข้าว

5. การเตรียมดิน

ตัวแทนจะเตรียมที่ดินให้แก่เกษตรกรปลูกไร่ใช้ในการปลูกลยาสูบ การเตรียมดินมีหลักสำคัญคือ จะต้องกำหนดงานเป็นขั้นตอนให้สัมพันธ์กับอายุต้นกล้าที่เพาะเตรียมไว้ ดังนี้

- 1) ใช้ไถดะ (ผาน 3 ใบ) ไถตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 10 วัน
- 2) ไถพรวน (ผาน 7 ใบ) ไถย่อยดินตากแดดทิ้งไว้ 1 อาทิตย์
- 3) จากนั้นยกแปลงเป็นแถวคู่ หลังแปลงกว้าง 1.8 เมตร สูง 8-12 นิ้ว ระยะห่าง

ระหว่างแปลง ประมาณ 60 เซนติเมตร

6. การย้ายปลูกในไร่

ต้นกล้าที่พร้อมจะย้ายไปปลูกในไร่ ควรอายุประมาณ 45 วัน นับตั้งแต่วันที่หว่านเมล็ด (ขึ้นอยู่กับสภาพท้องที่ ฤดูกาล และพันธุ์) หรือมีใบ 4-6 ใบ ต้นสูงประมาณ 12-15 เซนติเมตรโดยจะปลูกระหว่างแถว 120 เซนติเมตร ระหว่างต้น 60 เซนติเมตร ซึ่งในพื้นที่ 1 ไร่ ปลูกลยาสูบได้ประมาณ 2,200 ต้น การปลูกจะขุดหลุมลึกประมาณ 4-6 นิ้ว ใส่ปุ๋ยหมักโดยนำมาคลุกเมล็ดดินครึ่งหลุม ใส่ปุ๋ยราดาน 3 กรัม/หลุม วางต้นกล้าในหลุมให้รากแตะกับยา กลบดินแล้วรดน้ำหลุมประมาณ 2 ลิตร/หลุม แล้วจึงกลบดินแห้งให้เต็มหลุม

7. การปลูกโดยวิธีของบริษัทต่างประเทศ

ตัวแทนที่รับโควตาใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียมาจากสถานีใบยา ซึ่งทำการเพาะปลูกโดยวิธีของบริษัทต่างประเทศ โดยเป็นการร่วมพัฒนาใบยาสูบให้มีนิโคตินสูง เนื้อใบยาบาง เพื่อผสมกับใบยาจากอเมริกา เมื่อตัวแทนทำการบ่มใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียแล้วก็จะทำการขายให้กับสถานีใบยาตามโควตาที่ได้รับ เช่นเดียวกับการผลิตโดยวิธีของโรงงานยาสูบ ซึ่งเกรดใบยาและราคาก็จะเท่ากับการปลูกโดยวิธีการของโรงงานยาสูบ เนื่องจากการทำสัญญาที่คล้ายกับการเพาะปลูกโดยวิธีของโรงงานยาสูบทุกประการ กระบวนการผลิตก็มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ดังนี้

1) การปลูกยาสูบ

การกำหนดระยะปลูกของต้นยาสูบในการเพาะปลูกโดยวิธีของโรงงานยาสูบและบริษัทต่างประเทศจะต่างกัน โดยวิธีปลูกของโรงงานยาสูบจะปลูกระหว่างแถว 120 เซนติเมตร ระหว่างต้น 60 เซนติเมตร ส่วนวิธีการปลูกของบริษัทต่างประเทศจะปลูกระหว่างแถว 120 เซนติเมตร ระหว่างต้น 50 เซนติเมตร

2) การเก็บและการขายใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกร

การเก็บใบยาสานั้น เมื่อมีการปฏิบัติตามขั้นตอนและมีการดูแลรักษาในไร่อย่างสม่ำเสมอแล้วในสภาวะแวดล้อม ภูมิอากาศ และปริมาณน้ำฝนที่ปกติสามารถเก็บยาสูบได้ครั้งแรกเมื่อต้นยาสูรมีอายุ 65-75 วัน เก็บครั้งละ 2-3 ใบ เลือกเฉพาะใบแก่ สุกจัด ซึ่งลักษณะของใบยาที่สุกจัด สังเกตได้คือ ใบยาจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเขียวอมเหลือง ใบยาเริ่มมีเนื้อหยาบ มีความยืดหยุ่น ปลายใบมีสีค่อนข้างไปทางเขียวปนเหลือง ปลายใบงุ้มลง ก้านใบทำมุมกับลำต้นกว้างขึ้น และสามารถหักใบจากลำต้นได้ง่าย ไม่มีเชื้อติด จากนั้นสามารถเก็บครั้งต่อไปครั้งละ 2-3 ใบ ช่วงใบยาติด (ใบยาสูบที่อยู่โคนต้นยาสูบ) ถึงใบยากกลางจะเว้นระยะเก็บทุก 7 วัน แต่ใบยายอดอาจต้องเว้นระยะการเก็บครั้งละ 10-15 วัน เพื่อให้ได้ใบยาสุก และเก็บครั้งสุดท้ายเมื่ออายุ 120-130 วัน

การเก็บใบยาสานั้นควรเก็บในช่วงเช้า ต้องเก็บเฉพาะใบยาที่สุกแล้ว โดยเก็บจากใบดินขึ้นไปหาใบยอด การหักก้านใบควรปลิดออกข้าง ๆ อย่าปลิดลง เพราะจะทำให้เปลือกของลำต้นฉีกติดมาด้วย และเมื่อเก็บใบยาแล้ว ควรรีบนำเข้าร่ม จากนั้นตัวแทนจะนำรถยนต์มาขนใบยาสูบที่เก็บแล้วไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้

เมื่อเก็บใบยามาแล้วจะทำการแยกใบยาที่แก่พอดีและแก่จัด แล้วนำมาเสียบกับไม้ที่ทำกรรหลาเพื่อใช้เสียบใบยาโดยเฉพาะ เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการเสียบใบยาแล้ว เกษตรกรจะนำใบยาที่เสียบแล้วไปชั่งน้ำหนักกับตัวแทน โดยตัวแทนจะทำการหักหนั้ที่เกษตรกรกู้ไว้ใช้ในการปลูกยาสูบ และที่เหลือจะเป็นรายได้ที่เกษตรกรได้รับ เมื่อชั่งเสร็จแล้วจะนำไปแขวนไว้ในเตาบ่มยาสูบ เพื่อรอทำการบ่มให้เป็นใบยาแห้งต่อไป โดยตัวแทนจะทำการบ่มเอง และเมื่อได้ใบยาแห้ง

แล้วก็จะนำไปคัดเกรดและขายให้สถานีใบยาตามโควตาที่ได้รับการจัดสรรต่อไป (สถานีใบยาเวียงพาน, 2547)

จากการเก็บข้อมูลพบว่า การศึกษาเรื่องยาสูบยังมีไม่มากนัก จะมีเฉพาะเอกสารทางวิชาการเท่านั้น และยังไม่มีการวัดประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบทั้งในด้านเทคนิคและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจทำการศึกษา โดยใช้ประโยชน์จากวิธีในการวิเคราะห์ที่ได้ศึกษาจากการตรวจสอบเอกสาร มาเป็นแนวทางในการศึกษาการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ซึ่งจะช่วยให้ทราบประสิทธิภาพการผลิตยาสูบของเกษตรกร การใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

4.1.2 การสกัดปัญหาของงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยประสงค์จะใช้ Business Model Canvas เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

PARTNER NETWORK เกษตรกรผู้ปลูก ทั้งหมด 126 ราย	KEY ACTIVITIES การผลิตและค้าส่งใบ ยาสูบไปยัง บริษัทเอกชนและ สถานียาสูบ	OFFER คุณภาพใบยาสูบ ไม่ได้มาตรฐาน ตามที่ตกลงกัน ไว้	CUSTOMER RELATIONSHIP อำนวยความสะดวก ให้กับเกษตรกร ระหว่างการจำหน่าย	CUSTOMER SEGMENTS ค้าส่งให้กับบริษัท แปรรูป
	KEY RESOURCES ทรัพยากรหลัก คือ ใบยาสูบ ทรัพยากรแรงงาน ทรัพยากรเครื่องจักร ทรัพยากรข้อมูล ทรัพยากรเครือข่าย		DISTRIBUTION CHANNELS การประชาสัมพันธ์ โดยการบอกต่อ ๆ กันในรูปแบบเดิม ๆ เท่านั้น	
COST STRUCTURE ทุนเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจและทุนเพื่อเพิ่มคุณค่าธุรกิจ			REVENUE STREAMS รายได้จากการค้าส่งใบยาสูบ	

ภาพที่ 4.2 Business Model Canvas

แสดงการวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานธุรกิจฯ กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยใช้ Business Model Canvas สกัดปัญหาได้ดังนี้ (Infogination, 2012)

1. Customer Segments (กลุ่มลูกค้า) คือ มีการค้าส่งให้กับบริษัทแปรรูปและสถานีใบยาสูบ ในเขตพื้นที่ที่กำหนดเท่านั้น

2. Offer (คุณค่าที่ส่งมอบให้แก่ลูกค้า) สิ่งที่พบคือ คุณภาพของยาสูบที่อบแล้ว ซึ่งเมื่อส่งไปถึงยังผู้ตรวจสอบแล้ว (สถานีใบยาสูบเวียงพาน) ถูกแจ้งกลับมาว่า คุณภาพของใบยาสูบไม่ได้มาตรฐานตามที่ตกลงกันไว้และอาจมีการหักรายได้ หากไม่มีการแก้ไข ซึ่งเบื้องต้นทางเกษตรกรร้องขอที่จะไม่ให้หักเงินรายได้ และขายให้ในราคาที่ถูกลงกว่า ดังนั้นทำให้เกิดการกดราคาขึ้น ราคาจึงต่ำกว่าที่เคยจำหน่าย สิ่งนี้คือปัญหาใหญ่ที่สุดที่พบ

3. Distributions Channels (ช่องทางเข้าถึง) มีการประชาสัมพันธ์โดยการบอกต่อ ๆ กันในรูปแบบเดิม ๆ เท่านั้น ทำให้อาจยังเข้าไม่ถึงเกษตรกรโดยตรง และยังไม่มีการใช้สื่อสิ่งอื่นใดที่เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์

4. Customer Relationships (สายสัมพันธ์ลูกค้า) กลุ่มเกษตรกรอำนวยความสะดวกให้สถานีใบยาสูบก่อนและระหว่างการจำหน่ายเท่านั้น ซึ่งบริการหลังการจำหน่ายยังไม่พบในข้อนี้

5. Revenue Streams (รูปแบบรายได้) รายได้นั้นได้จากการค้าส่งใบยาสูบไปยังลูกค้าบริษัทธุรกิจเอกชนและโรงงานยาสูบ

6. Key Resources (ทรัพยากรที่มี) กลุ่มเกษตรกร นั้นมีทรัพยากรหลัก คือ พื้นที่และโคเวด้าที่โรงงานยาสูบกำหนดให้ในแต่ละปี ทรัพยากรแรงงาน คือ คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเกษตรกร ทรัพยากรเครื่องจักรนั้นใช้พื้นที่และพลังงานสูง ซึ่งในปัจจุบันเป็นแบบผสมระหว่างพื้นและแก๊ส สลับกัน ทรัพยากรข้อมูล กลุ่มเกษตรกรขาดข้อมูลทางการตลาด ขาดระบบการจัดการในการกระจายสินค้าทำให้ระบบในองค์กรยังขาดการพัฒนา และทรัพยากรเครือข่าย การสื่อสารของผู้เล่นในโซ่อุปทานที่ผิดพลาด ซึ่งหมายถึงความการสื่อสารหรือถ่ายทอดข้อมูลภาษา เป็นต้น

7. Key Activities (งานหลักที่ทำ) การปลูก ดูแลต้นยาสูบและส่งใบยาสูบที่อบแล้วไปยังบริษัท สถานียาสูบ

8. Partner Network (หุ้นส่วนหลัก) คือ เกษตรกรทั้งหมด 126 ราย

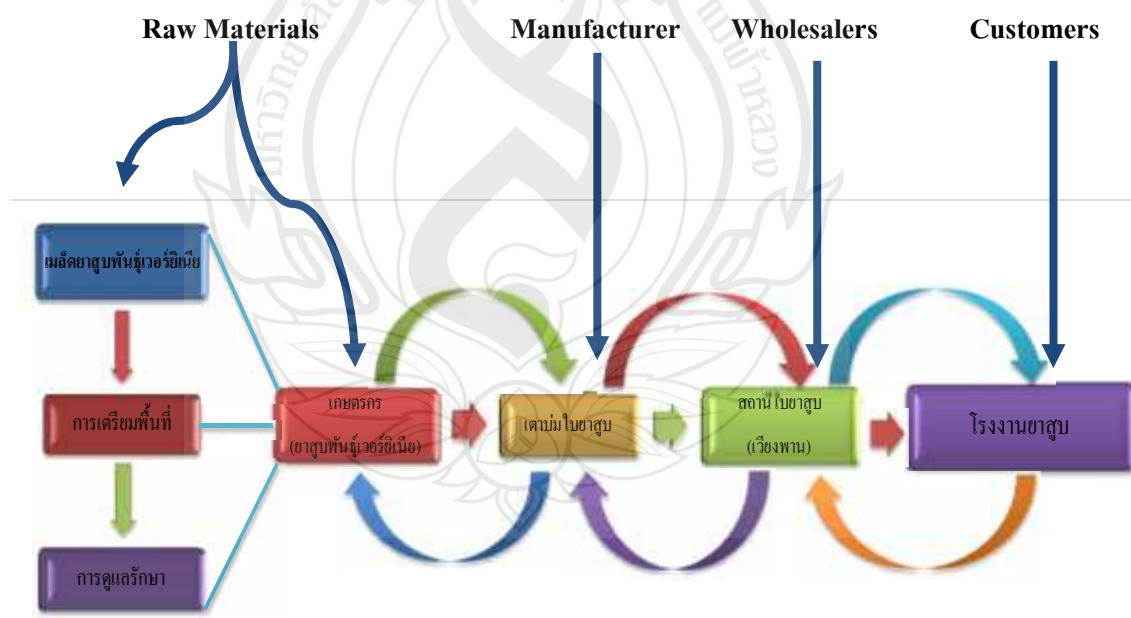
9. Cost Structure (ต้นทุน) ทุนเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจและทุนเพื่อเพิ่มคุณค่าธุรกิจ หมายถึง ต้นทุนการผลิตยาสูบและต้นทุนคงที่ เช่น ค่าจ้างแรงงาน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในโรงงาน และ

ค่าน้ำมันการเดินทาง ซึ่งจากการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นพบว่าต้นทุนในการผลิตยาสูบ คือ กระบวนการอบนั้นมีต้นทุนที่สูง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในหัวข้อเรื่อง การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบสายพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Selection) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการจัดทำ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

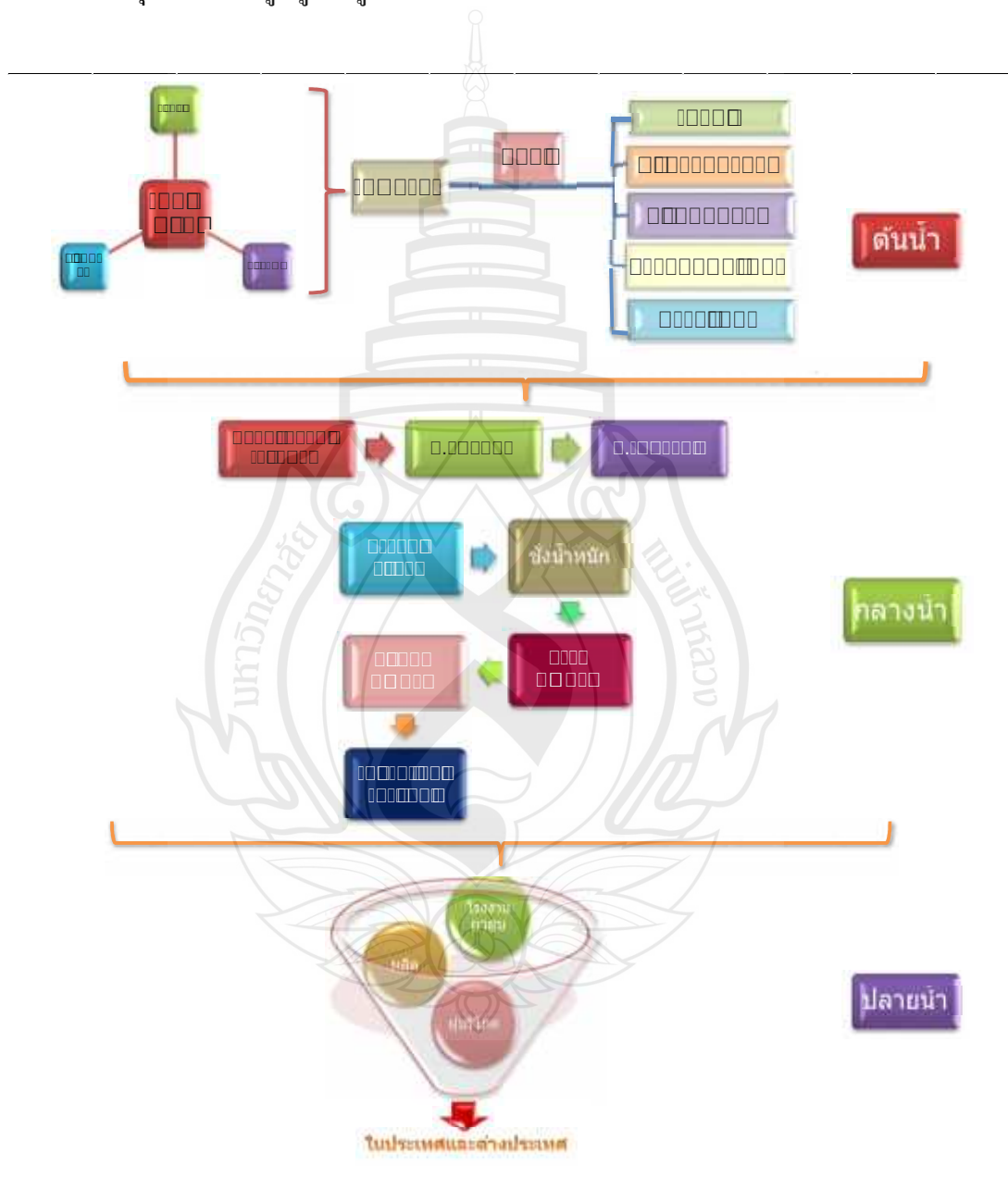
4.2 การวิเคราะห์โซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis)

จากการสัมภาษณ์ทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม การรวบรวม การสังเกต และการเก็บข้อมูล ได้ทราบข้อมูล ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ของโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย ดังกล่าว ดังนี้

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างแบบภาพรวมของการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาการจัดการโซ่อุปทาน ยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนียของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ พบว่า ผู้เล่นในโซ่อุปทาน ประกอบด้วย (1) แหล่งวัตถุดิบ (Raw Materials) (2) ผู้ผลิต (Manufacturer) (3) ผู้ค้าส่ง (Wholesalers) (4) ลูกค้า (Customers) โครงสร้างดังกล่าวเป็นโครงสร้างที่ให้เห็นภาพรวมของกลุ่มสหกรณ์ก่อนที่จะนำไปสู่การลงรายละเอียดของการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ เป็นลำดับต่อไป

ภาพที่ 4.4 การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กลุ่มเกษตรกรตำบลโป่งงาม

ภาพที่ 4.4 แสดงการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนี่ยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ รวมไปถึงการไหลของวัตถุดิบ การไหลของเงินและการไหลของข้อมูล ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบเวอร์รียเนี่ยในตำบลโป่งงาม อธิบายรายละเอียดได้ ดังนี้

1. ต้นน้ำ

เกษตรกร คือสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ที่มีโคกตาเป็นของตัวเองทุกราย เป็นผู้จัดหาเมล็ดพันธุ์ยาสูบเพาะกล้ายาสูบให้ต้นโตเสมอกันเมื่อนำไปปลูกเวลาเก็บผลผลิตจะได้สุกพร้อมกัน สะดวกต่อการเก็บใบยาสด และง่ายต่อการบ่มใบยา หลังจากนั้นก็ดูแลใส่ปุ๋ยให้น้ำเป็นระยะ

2. กลางน้ำ

โรงบ่มหรือโรงอบใบยาสูบนับว่าเป็นโรงงานที่สำคัญในโซ่อุปทาน เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีการใช้เครื่องจักรและมีพนักงานโรงงาน เพื่อทำการผลิตใบยาอบแห้งให้ได้ตามโคกตาของตนต่อไป

สถานีใบยาสูบเวียงพาน บริษัท ไชแอมฯ เทพวงศ์ มีหน้าที่ตรวจสอบใบยาที่อบแล้วซึ่งน้ำหนัก ตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตที่ได้และประเมินประสิทธิภาพของเกษตรกรในปีนั้น ๆ และเตรียมส่งใบยาอบแห้งทั้งหมดที่รับมาต่อไป

3. ปลายน้ำ

ในด้านของปลายน้ำนั้น คือ ผู้บริโภคใบยาสูบขั้นสุดท้ายซึ่งได้แก่ โรงงานยาสูบ

จากการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทาน กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนี่ย ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่ากลุ่มเกษตรกรมีการไหลเกิดขึ้น 3 ทาง คือ

1. การไหลของวัตถุดิบ เริ่มจากเกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของโคกตากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ (ลูกไร่) ทำการเก็บเกี่ยวใบยาสูบสด จากนั้นทำการขนส่งใบยาสดนั้น ไปยังโรงบ่ม (โรงอบ) โดยจะรับใบยาสดจากกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นลูกไร่ของตน เพื่อเข้าสู่กระบวนการบ่มใบยา เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการบ่มแล้ว ทำการบรรจุภัณฑ์ และส่งต่อไปให้กับสถานียาสูบเวียงพานบริษัท ไชแอมฯ เทพวงศ์ จะทำการตรวจนับ ชั่งน้ำหนัก ตรวจสอบคุณภาพของใบยาอบแห้งในรูปแบบต่าง ๆ และส่งต่อไปสู่มือของโรงงานยาสูบเพื่อทำการแปรรูปต่อไป

2. การไหลของเงิน การไหลของเงิน คือ เงินที่ได้จากการจำหน่ายใบยาสูบอบแห้ง โดยจะเคลื่อนที่จากผู้บริโภคขั้นสุดท้ายจนถึงผู้ผลิตวัตถุดิบขั้นแรก ซึ่งหมายถึงการจำหน่ายสินค้าไปยังลูกค้าและการได้รับเงินกลับคืนมานั่นเอง (เงินมา-สินค้าไป)

3. การไหลของข้อมูลสารสนเทศ พบว่า ในขณะที่มีการไหลของเงินเกิดขึ้น ระหว่างนั้นจะมีการไหลของข้อมูลสารสนเทศตลอดโซ่อุปทานทั้งไปและกลับ ไม่ว่าจะเป็น ข้อมูลการ

จำหน่ายใบยาสูบระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับสถานียาสูบเวียงพาน บริษัทไซแอมฯ, เทพวงศ์ฯ ข้อมูลการติดต่อสื่อสารกับสถานียาสูบเวียงพาน บริษัทไซแอมฯ, เทพวงศ์ฯ ทั้งด้าน การผลิต การขนส่งสินค้า ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ทางโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต หรือวารสารต่าง ๆ

4.3 ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย ในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงาม ตามกิจกรรมหลักของห่วงโซ่คุณค่า

จากการศึกษาและวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานยาสูบสายพันธุ์เวอร์รียเนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จากการสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีใบยาสูบเวียงพาน เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโควตา และเกษตรกรปลูกไร่ยาสูบ จำนวนทั้งหมด 72 ราย ตามกิจกรรมหลักโซ่คุณค่า (Porter, 1985) ซึ่งประกอบด้วย รับคำสั่งในการปลูก การขนส่งวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การตรวจรับและการรักษาวัตถุดิบ การจัดการวัตถุดิบคงคลัง การผลิตสินค้า การจัดส่งและบริหารสินค้าคงคลัง การตลาดและการจำหน่ายสินค้า การจำหน่าย อธิบายรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 การจัดหาใบยาของโรงงานยาสูบ

เริ่มจากฝ่ายใบยาของโรงงานยาสูบ จะประเมินปริมาณการจัดหาใบยาสูบแต่ละชนิดในแต่ละปี ซึ่งจะใบยาสูบที่เป็นใบยาสูบแห้ง โดยคำนวณจากจำนวนใบยาคงคลังที่มีอยู่เดิม ความต้องการใช้ใบยาในปีถัดไป และระดับใบยาคงคลังที่เหมาะสม และเสนอขออนุมัติดำเนินการจัดหาจากคณะกรรมการอำนาจการควบคุมการรับซื้อใบยา ก่อนจัดสรรโควตาให้สำนักงานยาสูบในส่วนภูมิภาคดำเนินการส่งเสริมการผลิต และรับซื้อใบยาตามโควตาและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ โดยราคาใบยาแห้งจะมีการประกาศล่วงหน้าก่อนฤดูกาลเพาะปลูกยาสูบจากนั้นสำนักงานยาสูบในสังกัดฝ่ายใบยาจะเป็นผู้จัดสรรโควตา ส่งเสริมการผลิต และรับซื้อใบยาแห้งจากเกษตรกรชาวไร่ในสังกัด โดยจะมอบหมายให้สถานีใบยาสูบในสังกัดนำไปจัดสรรให้กับเกษตรกรชาวไร่ซึ่งจะต้องทำสัญญาทุกปี ว่าเกษตรกรชาวไร่จะได้รับโควตาใบยาแห้งเท่าไร แล้วก็รับซื้อใบยาแห้งตามโควตาที่จัดสรรให้กับเกษตรกรชาวไร่ตามสัญญาที่ระบุไว้ โดยสำนักงานยาสูบก็จะเป็นผู้จัดหาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ รวมทั้งเงินกู้ให้แก่เกษตรกรชาวไร่ในสังกัดด้วย ซึ่งเกษตรกรชาวไร่จะต้องทำการเพาะปลูกยาสูบตามวิธีการของโรงงานยาสูบเท่านั้น

สำหรับยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียนั้น จะมีเกษตรกรอยู่ 2 ประเภท คือ ชาวไร่บ่มเอง และผู้บ่มอิสระเกษตรกรที่เป็นชาวไร่บ่มเองจะทำหน้าที่เป็นตัวแทน ซึ่งตัวแทนจะนำโควตยาสูบที่ได้รับไปทำการผลิตเอง ซึ่งถ้าไม่สามารถผลิตได้เพียงพอก็จะจัดสรรให้เกษตรกรที่เป็นลูกไร่ปลูกใบยาสดให้แล้วจึงนำมาขายให้ตน จากนั้นตัวแทนก็จะนำไปบ่มให้เป็นใบยาแห้ง จากนั้นก็นำไปขายให้สถานีใบยา ซึ่งสังกัดสำนักงานยาสูบตามโควตาที่ได้รับในสัญญาที่ทำไว้กับสถานีใบยา

ส่วนเกษตรกรที่เป็นผู้บ่มอิสระจะต่างจากตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองคือ เป็นเกษตรกรรายใหญ่ ซึ่งจะได้รับการจัดสรรโควตามากกว่าตัวแทนชาวไร่บ่มเอง นอกจากนั้นจะไม่ปลูกใบยาสดเองจะให้เกษตรกรที่เป็นลูกไร่ของตนปลูกให้ทั้งหมด แล้วจึงทำการรับซื้อและนำไปบ่มให้เป็นใบยาแห้ง จากนั้นก็นำไปขายให้สถานีใบยา ซึ่งสังกัดสำนักงานยาสูบตามโควตาที่ได้รับในสัญญาที่ทำไว้กับสถานีใบยา และเมื่อมีใบยาแห้งเหลือก็ยังสามารถขายให้กับบริษัทเอกชนได้อีกด้วย ซึ่งตัวแทนชาวไร่บ่มเองจะไม่สามารถขายให้กับบุคคลอื่นได้ นอกจากสถานีใบยาในสังกัดของตนเท่านั้น

เมื่อสถานีใบยา ในสังกัดของสำนักงานยาสูบทำการรับซื้อใบยาแห้งจากเกษตรกรที่เป็นตัวแทน (ชาวไร่บ่มเอง) และเกษตรกรที่เป็นผู้บ่มอิสระได้ตามโควตาที่กำหนดแล้ว ก็จะจัดส่งไปยังโรงงานอบ ซึ่งมีอยู่ 3 โรงงานเพื่อทำการแยกก้านและใบของยาสูบ นั่นคือโรงงานอบของบริษัท ไซแอนซ์, บริษัท เทพวงศ์ฯ ซึ่งเป็นของเอกชน และโรงอบใบยาเวียงพาน ซึ่งเป็นของรัฐบาล จากนั้นโรงอบเหล่านี้ก็จะทำการจัดส่งไปยังโรงงานยาสูบเพื่อทำการผลิตเป็นบุหรี่ต่อไป

4.3.2 การขนส่งวัตถุดิบ

วัตถุดิบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนีย นั้นได้แก่เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยและยา ที่ทางสถานีใบยาสูบและธนาคารเพื่อการเกษตรจัดหาให้กับเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโควตา จำนวนทั้งหมด 65 ราย คือ หากเก็บยาสูบแล้ว เกษตรกรจะนำใบยาสูบมาจำหน่ายตามราคาที่ได้ตกลงไว้กับทางสถานีใบยาสูบ เกษตรกรจะมีการขนส่งวัตถุดิบใบยาสูบมาขายที่สถานีใบยาสูบเวียงพานโดยมีวิธีแตกต่างกันออกไป เช่น บางรายขนส่งรถกระบะ บางรายใช้ไถ่เต็น และบางรายใช้รถบรรทุก ส่วนค่าใช้จ่ายในการขนส่งจะขึ้นอยู่กับวิธีการของเกษตรกรเอง ทางสถานีใบยาสูบเวียงพานไม่ได้มีการจ่ายเงินค่าขนส่งให้กับเกษตรกรแต่อย่างใด โดยผู้ให้สัมภาษณ์ นายชัชชัย ลีริวิกุล หัวหน้าสถานีใบยาสูบเวียงพาน ได้อธิบาย ดังนี้

การศึกษาคั้งนี้จะทำการศึกษาเกษตรกรที่เป็นลูกไร่ของตัวแทนที่เป็นชาวไร่บ่มเองในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยขึ้นกับเขตการดูแลของสถานียาสูบเวียงพานซึ่งสังกัดสำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงราย กระบวนการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียในพื้นที่ทำการศึกษารเริ่มจาก เมื่อสำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงรายได้รับการจัดสรรโควตาใบยาแห้งมาจากโรงงานยาสูบ

พร้อมทั้งรารับซื้อยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในแต่ละเกรดแล้ว ก็จะจัดสรรโควตาที่ได้รับไปยังสถานี ใบยาสูบเวียงพาน จากนั้นสถานีใบยาสูบเวียงพานก็จะทำการจัดสรรโควตาให้แก่ตัวแทน โดยจะต้องมีการทำสัญญาซื้อขายว่าตัวแทนแต่ละรายจะได้รับโควตาใบยาแห่งเท่าไร ซึ่งจะต้องทำสัญญาก่อน ฤดูกาลเพาะปลูกทุกปีสำหรับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีต่าง ๆ รวมทั้งเงินกู้ในการ ผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ทางสำนักงานยาสูบจะจัดหาให้ก่อน แล้วจะทำการหักค่าใช้จ่าย เมื่อตัวแทนนำใบยาแห่งมาขายให้ ตัวแทนบางรายยังทำการเช่าพื้นที่ปลูกของสถานีใบยาเวียงพาน ด้วย หากพื้นที่ปลูกยาสูบไม่เพียงพอ

ในทุกปีจะมีเกษตรกรจำนวนไม่ต่ำกว่า 15,000 ราย ทั่วประเทศ ปลูกใบยาสูบ ส่งขายให้กับ สำนักงานยาสูบส่วนภูมิภาค ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ 8 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ สุโขทัย เพชรบูรณ์ หนองคาย นครพนม และบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 4.5 พื้นที่ไร่ยาสูบในตำบลโป่งงาม

4.3.3 การปลูกใบยาสูบ

การปลูกใบยาสูบขายให้กับสำนักงานยาสูบ ไม่ถือเป็นการผูกขาด เพราะแต่ละปีความต้องการใบยาสูบไม่เท่ากัน แม้ว่าจะมีแนวโน้มความต้องการที่มากขึ้นในทุกปี แต่ความพร้อมของ เกษตรกรและพื้นที่ปลูกที่ไม่เหมือนกัน ทำให้โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง จำเป็นต้องพิจารณา ความพร้อมของเกษตรกร เนื่องจากการปลูกใบยาสูบในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่แนวทาง การปลูกแบบ GAP (Good Agricultural Practices) จึงต้องพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกควบคู่ไปด้วยใบยาสูบที่โรงงาน ยาสูบ กระทรวงการคลัง ส่งเสริมให้ปลูก มี 3 ประเภท คือ

1. เวอร์จีเนีย มีเกษตรกรปลูก 3,177 ราย โคเวตาการผลิต 13.76 ล้านกิโลกรัม
2. เบอร์เลย์ มีเกษตรกรปลูก 8,922 ราย โคเวตาการผลิต 14 ล้านกิโลกรัม
3. เตอร์กิช มีเกษตรกรปลูก 4,823 ราย มีโคเวตาการผลิต 5 ล้านกิโลกรัม

ใบยาสูบ จัดเป็นพืชไร่ที่ชอบอากาศเย็น ต้องการน้ำพอสมควร ความชื้นค่อนข้างสูง ดังนั้นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกใบยาสูบจึงไม่กระจายวงกว้างไปทุกจังหวัด และจังหวัดที่พบว่ามีเกษตรกรปลูกใบยาสูบมากจังหวัดหนึ่งคือ จังหวัดเชียงราย ที่เรากำลังทำการศึกษาอยู่ พื้นที่ 1 ไร่สามารถลงปลูกใบยาสูบได้มากถึง 3,000 ต้น ใบยาสูบเป็นพืชที่เจริญเติบโตเร็วมาก สามารถตัดใบยาขายได้เมื่อดันยาสูบมีอายุ 70-80 วัน โดยตัดใบยาสูบใบล่างก่อน อีกระยะหนึ่งจึงจะเก็บใบยาสูบกลางต้น ซึ่งเรียกว่ายากลางฤดู และเก็บใบยาบริเวณใกล้ยอด เป็นใบยาสูบชุดสุดท้าย หรือเรียกว่าใบยาปลายฤดู ราคาขายจะแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเกษตรกรปลูกใบยาสูบสายพันธุ์ใดด้วย

โดยคุณสมบัติในการเป็นตัวแทน (ชาวไร่บ่มเอง) มีดังนี้

1. ต้องเป็นเกษตรกรชาวไร่ที่เคยปลูกยาสูบมาก่อนอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป
2. มีที่ดินในการปลูกยาสูบที่เพียงพอกับโคเวตาใบยาแห้งที่ได้รับ โดยกำหนดโคเวตาใบยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียในรูปใบยาแห้ง 250 กิโลกรัมต่อ 1 ไร่
3. มีเงินทุนและที่ดินในการสร้างโรงบ่มยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนีย โดยต้องมีเงินทุน 30,000-40,000 บาท และมีที่ดิน 0.5 ไร่ในการสร้างโรงบ่มยาสูบ 1 โรง
4. มีแรงงานในครอบครัวที่จะใช้เพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จีเนียอย่างน้อย 4 คนขึ้นไป

ภาพที่ 4.6 ใบยาสูบเวอร์จีเนียที่บ่มเสร็จ

4.3.3.1 ระบบเกษตรพันธสัญญา

ผู้อำนวยการสำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงราย กล่าวว่า ไบยาสูบเป็นพืชที่ต้องอยู่ในการควบคุมการผลิตโดยจะเป็นระบบเกษตรพันธสัญญา หรือ คอนแทรคฟาร์มมิ่ง (Contract Farming) เต็มรูปแบบอย่างชัดเจน คือ ระบบการเกษตร ที่เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบจะมีการทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าระหว่างฝ่ายเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ หรือเจ้าของฟาร์ม กับคู่สัญญา คือ “ผู้รับประกัน” ซึ่งในที่นี้คือโรงงานยาสูบที่สัญญาว่าจะซื้อผลผลิตคืนจากเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในราคาที่ตกลงกันตั้งแต่ต้น เรียกว่า “ราคาประกัน” ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ต่อเมื่อครบกำหนดสัญญาและยาสูบเองก็เป็นพืชควบคุมจากทางราชการดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องให้เกษตรกรที่ต้องการปลูกยาสูบสมัครเข้าโครงการและปลูกเพื่อขายผลผลิตคืนให้กับโรงงานยาสูบและบริษัทที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นรวมไปจนถึงการใช้เมล็ดพันธุ์ยาสูบ ปุ๋ย และยา ที่ทางโรงงานยาสูบกำหนดให้เท่านั้นเพราะถ้าไม่ทำตามข้อกำหนดทางโรงงานยาสูบจะมีหน่วยงานตรวจสอบคือ สถานียาสูบพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีการปลูกยาสูบลงพื้นที่ในการดูแลคอยตรวจสอบอย่างใกล้ชิด ซึ่งต้องเป็นผลผลิตที่ได้คุณภาพ และการปลูกถูกต้องตามกฎหมาย โดยปัจจุบันมีการนำระบบดาวเทียมเข้ามาใช้สำรวจพื้นที่ปลูก ซึ่งมีความแม่นยำเกือบ 100% และปัจจุบันราคารับซื้อไบยาสูบถือว่าเป็นราคาให้ผลตอบแทนกับเกษตรกรดี คือ พันธุ์เวอร์นิเย รับซื้อ 70-80 บาท ต่อκιโลกรัม+เงินให้เปล่า 26 บาท ต่อκιโลกรัม พันธุ์เบอร์เลย์ รับซื้อ 70 บาท ต่อκιโลกรัม+เงินให้เปล่า 8 บาท ต่อκιโลกรัม และพันธุ์เตอร์กิซ รับซื้อ 70-75 บาท ต่อκιโลกรัม+เงินให้เปล่า 15 บาท ต่อκιโลกรัม

สภาพปัญหาของการทำคอนแทรคฟาร์มมิ่ง

หลังจากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกับทางเกษตรกรพูดคุยกับเกษตรกรโดยตรง รวมถึง ได้สอบถามข้อมูลโดยรวมกับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่ดูแลเกษตรกรจึงสรุปประเด็นปัญหาได้พอสังเขปดังนี้

1. การทำ “คอนแทรค ฟาร์มมิ่ง” ในการปลูกยาสูบนั้นจะทำสัญญาในรูปแบบสัญญาเชิงเอาเปรียบเกษตรกร ในเรื่องของความเสี่ยง และความเป็นธรรม
2. เงินลงทุนต่อไร่ค่อนข้างสูงทั้งค่าปุ๋ยค่ายาที่มีราคาแพง รวมถึงต้องสร้างเตาบ่มไบยาสูบเองหากเป็นเกษตรกรเจ้าของโคกตา เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่จะเกิดขึ้น ทำให้การคืนทุนต้องใช้เวลาหลายปี ขณะที่แหล่งเงินทุนของเกษตรกรมาจากการกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและธนาคารออมสิน ดังนั้น หากโรงงานยาสูบยกเลิกพันธสัญญากับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในระยะสั้นหรือไม่วางแผนการผลิตให้ เกษตรกรอาจล้มละลายได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าสัดส่วนของรายจ่าย (ต้นทุน) ต่อรายได้ของไร่ยาสูบค่อนข้างสูง ถือว่ามีความเสี่ยงมากในการดำเนินกิจกรรม

3. เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบมีความเสี่ยงสูง และจะเสี่ยงสูงขึ้นเมื่อเกิดภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง หรือพายุลูกเห็บ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงในการสูญเสียผลผลิตมากขึ้น เมื่อรวมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าแรงคนงาน ค่าปุ๋ย ค่ายา ที่ทางโรงงานยาสูบกำหนดให้ใช้ ฯลฯ

4. การที่โรงงานยาสูบทำสัญญากับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบไม่ได้คำนวณรายได้ค่าตอบแทนจากการผลิตที่เป็นขั้นบันไดเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะต้องทำระยะเวลาานเพียงใดจึงจะคุ้มทุน และมีกำไรจากการดำเนินการปลูกยาสูบเมื่อไร จึงทำให้เกิดความเสียเปรียบ

อย่างไรก็ตาม หากการทำสัญญาระหว่างโรงงานยาสูบกับเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบที่มีความโปร่งใสเป็นธรรมทั้งสองฝ่ายแล้ว ทางผู้วิจัยว่าการทำ Contract Farming สามารถช่วยเหลือสนับสนุนผลผลิตของเกษตรกร ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบมีชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนก็จะเข้มแข็งและยั่งยืน โรงงานยาสูบก็ได้ทราบถึงราคาต้นทุนที่แน่นอน ช่วยให้โรงงานยาสูบมีวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิตได้อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงโรงงานยาสูบสามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณได้อีกด้วย นอกจากนี้ ยังถือว่าโรงงานยาสูบได้แสดงความรับผิดชอบต่อธุรกิจต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ให้กับสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อมทางอ้อม มิใช่หวังผลทางตลาด

หัวหน้าสถานีใบยาเวียงพาน สำนักงานยาสูบเชียงราย ให้ข้อมูลการปลูกใบยาสูบว่า เกษตรกรที่เข้าโครงการปลูกใบยาสูบของโรงงานยาสูบ จะได้รับเมล็ดพันธุ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เมื่อได้เมล็ดพันธุ์มาแล้วเกษตรกรต้องเพาะกล้า เมื่อดันกล้ามีอายุ 45 วัน นำลงแปลงปลูก โดยใช้ระยะห่างระหว่างแถว 60 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างต้น 90 เซนติเมตร ปลูกในแนวเฉียงหรือสลับฟันปลา เพื่อให้ลำต้นได้รับแสงแดด ให้น้ำทุก 5-7 วัน เมื่อดันยาสูบมีอายุ 65 วัน จะนำยาคุมแขนงมาหยอดที่ยอด เพื่อตอนต้นไม่ให้ออกดอกติดผล และเป็นการช่วยให้ใบยาแผ่ใบออก ยกเว้นบางต้นที่เกษตรกรต้องการเก็บพันธุ์ไว้เอง จะปล่อยให้ยอดเจริญเติบโตออกดอกและผล จากนั้นนำผลมาเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ไว้

ตารางที่ 4.1 ปริมาณการรับซื้อใบยาเวอร์รียเนีย

ผู้รับซื้อใบยาสูบ	ปริมาณการรับซื้อ ปี54-55 (ก.ก.)	ปริมาณการรับซื้อ ปี55-56 (ก.ก.)	ปริมาณการรับซื้อ ปี56-57 (ก.ก.)
โรงงานยาสูบ	14,485,974	14,000,000	14,740,525
บ.ไซแอมฯ	2,318,958	2,159,000	2,266,319
บ.เทพวงศ์ฯ	1,424,591	1,875,000	1,592,471
รวม	18,229,522	18,034,000	18,599,315

ที่มา สถานียาสูบเวียงพาน (2547)

การกำหนดปริมาณการรับซื้อใบยาสูบเวอร์รียเนีย ทางโรงงานยาสูบจะเป็นผู้แจ้งโควตา ยาสูบที่จะรับซื้อในแต่ละปีให้กับสถานียาสูบในแต่ละพื้นที่เพื่อจัดสรรโควตา ที่ได้รับให้แก่เกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโควตาตามความเหมาะสม

4.3.3.2 ใบยาเวอร์รียเนีย

ภาพที่ 4.7 ต้นยาสูบพันธุ์เวอร์รียเนีย

1. เป็นองค์ประกอบส่วนใหญ่ของยาเส้นในบุหรี่ (45 – 75 %)
2. ใบยาแห้งมีสีเหลืองมะนาวสุกและสีส้มสดใส
3. ปริมาณน้ำตาลในใบยาแห้งค่อนข้างสูง (18 – 25%)
4. ปริมาณนิโคติน ต่ำ - ปานกลาง (1.5 – 3.0%)

5. ใบชาที่มีคุณภาพดีมีกลิ่นหอมคล้ายน้ำผึ้ง
6. บ่มด้วยไอร้อน

ภาพที่ 4.8 พื้นที่ที่จะนำต้นกล้าชาสุบมาปลูก

4.3.3.3 การเลือกที่ดินทำแปลงเพาะ

1. ควรเลือกที่ดินที่มีลักษณะเป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์พอสมควร มีการระบายน้ำดี เนื้อดินสม่ำเสมอ เป็นที่สูง หรือเป็นพื้นที่ลาดเทเล็กน้อย เพื่อป้องกันน้ำท่วม
2. ควรเป็นที่โล่งแจ้ง ไม่มีร่มเงาไม้ใหญ่บดบัง ได้รับแสงแดดตลอดวัน มีแหล่งน้ำสะอาดเพียงพอสำหรับใช้รดต้นกล้า
3. ควรเป็นแปลงที่ยังไม่เคยมีการปลูกพืชตระกูลเดียวกับชาสุบมาก่อน เช่น พริก มะเขือเทศ เป็นต้น เพราะอาจมีโรคที่ยังติดค้างอยู่ในดิน
4. บริเวณที่ทำแปลงเพาะกล้าควรอยู่ในไร่ปลูก และมีการคมนาคมสะดวก เพื่อให้ต้นกล้าไม่เกิดความเสียหายจากการขนส่ง

ภาพที่ 4.9 แปลงเพาะกล้ายาสูบ

4.3.3.4 การทำแปลงเพาะกล้า

ก่อนที่จะเริ่มเตรียมแปลงเพาะกล้า ควรคำนึงถึงระยะเวลาที่ต้นกล้ามีอายุเหมาะสมที่จะย้ายปลูก เพื่อให้สามารถเตรียมไร่ปลูกได้ทันเวลาในการย้ายต้นกล้ามาปลูก มีขั้นตอนดังนี้

1. ไถดิน ประมาณ 1 ครั้ง ขุดดินลึกประมาณ 7-15 เซนติเมตร แล้วขึ้นแปลงสามเหลี่ยมตากแดดไว้ 1-2 สัปดาห์ และเก็บวัชพืชออกให้หมด จากนั้นปรับหน้าดินให้มีความโปร่งและร่วนซุย ใส่ขี้เถ้าแกลบ สับให้เข้ากับดินแล้วขึ้นแปลงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
2. แปลงเพาะมาตรฐาน ขนาดความกว้าง 1 เมตร ยาว 11 เมตร สูง 15 เซนติเมตร ระหว่างแปลงเพาะควรมีร่องระบายน้ำ กว้าง 0.5 เมตร แต่ชาวไร่ที่ปลูกยาสูบทั่วไปจะเลือกที่ดินที่หาได้ง่าย ไม่ไกลจากบ้านและแหล่งน้ำที่ชาวไร่สามารถเข้าไปทำการเพาะกล้าหรือทำไร่ได้สะดวก โดยทั่วไปจะใช้แปลงเพาะขนาดกว้าง 1 เมตร ส่วนความยาวขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแปลงเพาะขนาดมาตรฐานความกว้าง 1 เมตร ยาว 11 เมตร ใช้เมล็ดพันธุ์ จำนวน 2-2.5 กรัม/แปลงสามารถนำไปปลูกได้ประมาณ 2 ไร่
3. ใส่ปุ๋ยรองพื้นสูตร 6-18-24 จำนวน 1.5-2.0 กิโลกรัม/แปลง หว่านลงในแปลงเพาะแล้วพลิกกลับหน้าดิน ให้ปุ๋ยอยู่ลึกประมาณ 5-8 เซนติเมตร เพื่อมิให้เมล็ดพันธุ์ที่หว่านได้รับอันตรายจากปุ๋ยและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ภาพที่ 4.10 เมล็ดพันธุ์ยาสูบที่เก็บมาจากแปลงทดลองของโรงงานยาสูบ

4.3.3.5 การหว่านเมล็ด

ตัวแทนหรือชาวไร่บ่มเองจะได้รับเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมจากสถานีไบยา และยังสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ได้เอง โดยคัดเลือกจากต้นที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีลักษณะดี หรือนำเมล็ดพันธุ์จากชาวไร่บ่มเองรายอื่นมาเพาะปลูก แต่ควรพิจารณาพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง คุณภาพดี ด้านทานโรค ดูแลรักษาง่าย การหว่านเมล็ดมี 2 วิธีคือ

1. การหว่านแห้ง ใช้เมล็ดพันธุ์ผสมสารเคลือบ อาทิ จีไธา ทราย ในอัตราเมล็ดพันธุ์ 2-2.5 กรัม/สารเคลือบ 100 กรัม/แปลง หว่านด้วยมือให้สม่ำเสมอทั่วทั้งแปลง แล้วรดน้ำด้วยบัวฝอยละเอียดให้ชุ่มทั้งแปลงอีกครั้ง
2. การหว่านน้ำ ใช้เมล็ดพันธุ์ผสมกับน้ำ ในอัตรา 2-2.5 กรัม/น้ำ 7 ลิตร ใช้รดด้วยบัวรดน้ำที่มีฝักบัวให้ทั่วทั้งแปลง

4.3.3.6 การให้น้ำ

ในระยะ 7 วันแรก ควรรดน้ำวันละ 4 ครั้ง เพื่อให้แปลงเพาะมีความชุ่มชื้นตลอดเวลา และเหมาะสมที่จะให้เมล็ดงอก ในระยะสัปดาห์ที่ 2 การรดน้ำวันละ 3 ครั้ง สัปดาห์ที่ 3 และ 4 รดน้ำวันละ 2 ครั้ง

4.3.3.7 การดูแลรักษาต้นกล้ายาสูบ

ต้นกล้าก่อนย้ายไปปลูกในไร่ต้องได้รับการเตรียมตัว เพื่อต้นกล้าจะได้แข็งแรงและทนต่อสภาพแวดล้อมในไร่ปลูกได้ดี ควรปฏิบัติดังนี้

1. การป้องกันและกำจัดโรคและแมลงในแปลงเพาะ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับชนิดของโรคและแมลงที่พบ โดยจะทำการพ่นยากำจัดโรคและแมลงประมาณสัปดาห์ละครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโรคและแมลงที่รบกวนต้นกล้ายาสูบว่ามีมากน้อยเพียงใด

2. เมื่อต้นกล้าอายุ 2 สัปดาห์ ควรถอนต้นกล้าที่ขึ้นหนาแน่นเกินไปทิ้งบ้าง จำนวนต้นกล้าหรือความหนาแน่นของต้นกล้าในแปลงเพาะที่เหมาะสม คือ 500-600 ต้น/ตารางเมตร

ภาพที่ 4.11 แปลงยาสูบที่ย้ายจากแปลงเพาะกล้ามาลงปลูกในไร่

4.3.3.8 การย้ายปลูกในไร่

ต้นกล้าที่พร้อมจะย้ายไปปลูกในไร่ ควรอายุประมาณ 45 วัน นับตั้งแต่วันที่หว่านเมล็ด (ขึ้นอยู่กับสภาพท้องถิ่น ฤดูกาล และพันธุ์) หรือมีใบ 4-6 ใบ ต้นสูงประมาณ 12-15 เซนติเมตร โดยจะปลูกระหว่างแถว 120 เซนติเมตร ระหว่างต้น 60 เซนติเมตร ซึ่งในพื้นที่ 1 ไร่ ปลูกยาสูบได้ประมาณ 2,200 ต้น การปลูกจะขุดหลุมลึกประมาณ 4-6 นิ้ว ใส่ปุ๋ยหมักโดยนำมากลือกเล้าดินครึ่งหลุม ใส่ปุ๋ยราดาน 3 กรัม/หลุม วางต้นกล้าในหลุมให้รากแตะกับยา กลบดินแล้วรดน้ำหลุมประมาณ 2 ลิตร/หลุม แล้วจึงกลบดินแห้งให้เต็มหลุม

4.3.3.9 การใส่ปุ๋ย

ปุ๋ย เป็นปัจจัยที่สำคัญมากปัจจัยหนึ่งในการเจริญเติบโตของต้นยาสูบ ซึ่งการที่จะให้ได้ผลผลิตสูง คุณภาพและราคาดี ก็ต้องมีการใส่ปุ๋ยที่เพียงพอและเหมาะสม เริ่มจากการใส่ปุ๋ยหมัก โดยจะใส่รองก้นหลุมก่อนปลูกในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนปุ๋ยที่ใส่หลังจากปลูกยาสูบแล้ว

จะมีวิธีการใส่รวมทั้งสูตรปุ๋ยที่แตกต่างกัน ปุ๋ยที่ใช้ฝังดินด้านข้างของต้นยาสูบจะเป็นสูตร 4-16-24 ในอัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ รวมทั้งใส่โดยใช้วิธีคโค่นต้นยาสูบในอัตรา 18 กิโลกรัมต่อไร่ และปุ๋ยสูตร 22-0-0 ที่ใช้ใส่โดยวิธีคโค่นต้นยาสูบเหมือนกันในอัตรา 20 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนปุ๋ยที่ถือว่ามีความสำคัญคือปุ๋ยที่ใส่เพื่อทำให้สีของใบยาสูบมีสีเหลืองปนเขียวตามที่โรงงานยาสูบต้องการ ใช้ปุ๋ยสูตร 0-0-50 จะใส่โดยวิธีคโค่นในอัตรา 25-30 กิโลกรัมต่อไร่

ภาพที่ 4.12 เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบกำลังขุดร่องระบายน้ำ

4.3.3.10 การดูแลรักษาต้นยาสูบ

การพรวนดินกระทำอย่างน้อย 2 ครั้ง พร้อมกับการใส่ปุ๋ยที่ใส่โดยวิธีการรดปุ๋ย นั่นคือเมื่อรดปุ๋ยครั้งแรกหลังจากปลูกแล้ว 14 วันหลังปลูกเสร็จแล้วก็ทำการพรวนดินต่อทันที และหลังจากรดปุ๋ยครั้งที่ 2 คือหลังจากปลูกแล้ว 25-30 วันเสร็จก็ทำการพรวนดินต่อทันทีเหมือนกัน แต่หลังจากที่รดปุ๋ยครั้งสุดท้ายหลังจากปลูกแล้ว 40-50 วันจะไม่ทำการพรวนดินอีก การพรวนดินก็เพื่อกำจัดวัชพืชและทำให้ดินร่วนซุย โปร่ง มีการถ่ายเทอากาศ และอุ้มน้ำดีขึ้น การพรวนดินในแต่ละครั้งควรพรวนดินรอบ ๆ บริเวณต้น เพื่อให้มีการแตกรากเพิ่มขึ้น

4.3.3.11 การให้น้ำ

เกษตรกรจะให้น้ำต้นยาสูบหลังจากที่ปลูกแล้วประมาณ 15 วัน หรือหลังจากที่ทำการใส่ปุ๋ยโดยวิธีครั้งแรก ต้องให้น้ำอย่างเพียงพอ เพราะเป็นระยะที่ต้นยาสูบได้สร้างรากเต็มที่แล้ว และมีความต้องการอาหารและน้ำเพื่อการเจริญเติบโตอย่างมาก หลังจากนั้นให้รดน้ำทุก 10-15 วัน ตามสภาพภูมิอากาศและดินในไร่ปลูก

4.3.3.12 การใช้ยาป้องกันกำจัดโรคและแมลง

จะทำการพ่นยาฆ่าแมลงหลังจากปลูกแล้ว 1-2 วัน หลังจากนั้นการปฏิบัติให้กระทำอย่างสม่ำเสมอทุก 7-10 วัน สำหรับยาฆ่าแมลงควรใช้ชนิดถูกตัวตายสลับกับชนิดดูดซึม เพื่อไม่เป็นการใช้ยาฆ่าแมลงเกินความจำเป็น

ภาพที่ 4.13 เกษตรกรทำการตอนยอดยาสูบเพื่อป้องกันศัตรูพืช

4.3.3.13 การตอนยอดและกำจัดแขนง

ทำการตอนยอดหลังจากปลูกแล้ว 50-60 วัน ในระยะที่ต้นยาสูบกำลังสร้างช่อดอกแล้ว ดอกเริ่มแย้มเห็นสีของดอกจึงทำการตอนยอด สังเกตใบธง (Flag Leaf) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนหักยอดให้เหลือใบธงไว้ จะมีใบยาเหลือบนต้นประมาณต้นละ 18-22 ใบ ตามความอุดมสมบูรณ์ของต้นยาสูบ แล้วใช้สารควบคุมกำจัดแขนง (ทาเมกซ์) หยอดไว้ที่ยอดต้นยาสูบที่หักไว้

ภาพที่ 4.14 การเก็บใบยาสูบเพื่อนำไปบ่ม

4.3.3.14 การเก็บและการขายใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกร

การเก็บใบยาสานั้น เมื่อมีการปฏิบัติตามขั้นตอน และมีการดูแลรักษาในไร่อย่างสม่ำเสมอแล้วในสภาวะแวดล้อม ภูมิอากาศ และปริมาณน้ำฝนที่ปกติสามารถเก็บยาสูบได้ครั้งแรกเมื่อต้นยาสูบบมีอายุ 65-75 วัน เก็บครั้งละ 2-3 ใบ เลือกเฉพาะใบแก่ สุกจัด ซึ่งลักษณะของใบยาที่สุกจัด สังเกตได้คือ ใบยาจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเขียวอมเหลือง ใบยาเริ่มมีเนื้อหยาบ มีความยืดหยุ่น ปลายใบมีสีค่อนข้างไปทางเขียวปนเหลือง ปลายใบงุ้มลง ก้านใบทำมุมกับลำต้นกว้างขึ้น และสามารถหักใบจากลำต้นได้ง่าย ไม่มีเชื้อติด จากนั้นสามารถเก็บครั้งต่อไปครั้งละ 2-3 ใบ ช่วงใบยาดิน (ใบยาสูบที่อยู่โคนต้นยาสูบ) ถึงใบยากกลางจะเว้นระยะเก็บทุก 7 วัน แต่ใบยาออกอาจต้องเว้นระยะการเก็บครั้งละ 10-15 วัน เพื่อให้ได้ใบยาสุก และเก็บครั้งสุดท้ายเมื่ออายุ 120-130 วัน

การเก็บใบยาสานั้นควรเก็บในช่วงเช้า ต้องเก็บเฉพาะใบยาที่สุกแล้ว โดยเก็บจากใบดินขึ้นไปหาใบยอด การหักก้านใบควรปลิดออกข้าง ๆ อย่าปลิดลง เพราะจะทำให้เปลือกของลำต้นฉีกติดมาด้วย และเมื่อเก็บใบยาแล้ว ควรรีบนำเข้าร้าน จากนั้นตัวแทนจะนำรถยนต์มาขนใบยาสูบที่เก็บแล้วไปยังสถานที่ที่เตรียมไว้เมื่อเก็บใบยามาแล้วจะทำการแยกใบยาที่แก่พอดีและแก่จัด แล้วนำมาเสียบกับไม้ที่ทำการเหลาเพื่อใช้เสียบใบยาโดยเฉพาะ เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการเสียบใบยาแล้ว เกษตรกรจะนำใบยาที่เสียบแล้วไปชั่งน้ำหนักกับตัวแทน โดยตัวแทนจะทำการหักหนี่ที่เกษตรกรรู้ไว้ใช้ในการปลุกยาสูบ และที่เหลือก็จะเป็นรายได้ที่เกษตรกรได้รับ เมื่อชั่งเสร็จแล้วจะนำไปแขวนไว้ในเตาอบยาสูบ เพื่อรอทำการบ่มให้เป็นใบยาแห้งต่อไป โดยตัวแทนจะทำการบ่มเอง และเมื่อได้ใบยาแห้งแล้วก็จะนำไปคัดเกรดและขายให้สถานีใบยาตามโควตาที่ได้รับการจัดสรรต่อไป (สถานีใบยาเวียงพาน, 2547)

4.3.3.15 การบ่มใบยาสูบ

กรรมวิธีการบ่มยา แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. บ่มไอร้อน (Flue-Cured Tobacco) : เป็นการบ่มโดยอาศัยความร้อนจากไอร้อนที่ผ่านไปตามท่อ เพื่อป้องกันไม่ให้ใบถูกควันไฟโดยตรง ได้แก่ ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย
2. บ่มแดด (Sun-Cured Tobacco) : เป็นการบ่มโดยการตากแดดหรือผึ่งลม ได้แก่ ยาสูบพันธุ์เตอร์กิชและยาสูบพันธุ์พื้นเมือง
3. บ่มอากาศ (Air-Cured Tobacco) : เป็นการบ่มโดยการตากไว้ในโรงบ่มที่มีอากาศถ่ายเทได้แก่ ยาสูบพันธุ์เบอร์เลย์

สำหรับการบ่มนั้น จะทำกันในโรงบ่ม โดยจะเสียบด้วยไม้ไผ่แบนยาว ประมาณ 45 ซม. เสียบก้านใบยาที่มีขนาดและการสุกแก่ใกล้เคียงกันเป็นคู่ โดยให้หลังใบชนกัน แต่ละคู่ห่างกัน 2-3 เซนติเมตร การบ่มใบยาสูบเวอร์จิเนียใช้วิธีบ่มด้วยไอร้อน โดยการสร้างโรงบ่มที่ควบคุม

อุณหภูมิและความชื้นได้ โรงบ่มแบบเก่าใช้ธูมอลูบาปูนซึ่งใช้อยู่ทั่วไปและถือเป็นแบบมาตรฐาน หรือใช้ผนังซีเมนต์บล็อก ในส่วนหลังคาใช้สังกะสี และมีราวไม้ซึ่งทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีช่องระบายอากาศเป็นจั่วบนยอดหลังคาและเป็นช่องหน้าต่างที่ฐานของโรงบ่มมี 2 ประตู หน้าและหลัง บางโรงบ่มทำประตู 2 ชั้นสำหรับคูปรอทและมีหน้าต่างอยู่ประมาณกึ่งกลางของความสูงของโรงบ่มทั้ง 2 ข้าง สำหรับคูตีและความแห้งของใบ โดยอาจทำเป็นชั้น ชั้นในเป็นกระຈก เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิและความชื้น ถ้าใช้การบ่มด้วยฟืน หรือถ่านลิกไนต์ จะมีเตาอยู่ด้านนอก ส่วนหน้าของโรงบ่ม 2 เตา มีท่อเหล็กปลายขกระดกสำหรับส่งความร้อนไปทั่วโรงบ่ม ปลายท่อที่ผ่านออกมาด้านนอกจะยกขึ้นตั้งฉาก และโค้งลงสู่แนวระดับอีกครั้ง เพื่อระบายควัน ระยะเริ่มบ่ม คือระยะทำสี (สีเขียวเป็นสีเหลือง) ต้องเพิ่มอุณหภูมิทีละน้อยและรักษาความชื้นไว้ เพื่อไม่ให้ใบยาตาย และมีสีตามต้องการ จากนั้นตรึงสี (สีเหลืองไม่เปลี่ยน) โดยเปิดช่องระบายอากาศ และเพิ่มอุณหภูมิให้สูง ตามด้วยการเพิ่มความร้อนระบายความชื้นออกทางช่องระบายด้านบน เปิดช่องระบายด้านล่าง และบนทั้งหมด เพื่อให้ใบยาและก้านแห้งเป็นขั้นตอนสุดท้าย อุณหภูมิในเตาจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ภาพที่ 4.15 เตาบ่มใบยาสูบแบบประหยัดพลังงาน

ภาพที่ 4.16 นำใบยาสูบเข้าเตาบ่มเพื่อทำสีและอบแห้ง

เมื่อบ่มเสร็จแล้วจะได้ใบยาแห้ง 800 กิโลกรัม นอกจากบ่มใบยาสูบแล้วโรงบ่มแบบใหม่สามารถนำไปอบหรือบ่มพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ ได้อีก เช่น พริก ข้าวโพด ข้าว และลำไย เป็นต้น ถือว่าคุ้มค่าไม่น้อยเลย กับการสร้างโรงบ่มแบบประหยัดดังงานนี้

สรุปขั้นตอนการบ่มใบยาสูบ โดยการบ่มใบยาแบ่งเป็น 4 ระยะคือ

1. ระยะทำสี มีวัตถุประสงค์เพื่อเร่งขบวนการทางชีวเคมีในใบยา ลดประมาณคลอโรฟิลล์ใบยา เปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลือง มีองค์ประกอบทางเคมีเหมาะสม เมื่อเปลี่ยนสภาพเป็นใบยาแห้ง ใช้อุณหภูมิ 32-41 องศาเซลเซียส เป็นเวลาประมาณ 30-40 ชั่วโมง
2. ระยะตรึงสี มีวัตถุประสงค์เพื่อหยุดขบวนการเปลี่ยนแปลงทางชีวเคมีของใบยา ส่วนใหญ่ใช้อุณหภูมิ 43-51 องศาเซลเซียส เป็นเวลาประมาณ 15-20 ชั่วโมง
3. ระยะทำใบยาแห้ง ใช้อุณหภูมิ 53-61 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 15-20 ชั่วโมง เพื่อไล่ความชื้นในใบยาออกไปจนเนื้อใบยาแห้งกรอบ
4. ระยะทำก้านแห้ง เป็นการไล่ความชื้นออกจากใบต่อจากระยะทำใบยาแห้ง โดยเพิ่มอุณหภูมิจนถึง 63-75 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24-30 ชั่วโมง จนก้านใบแห้งสนิท ไม่สมควรอย่างยิ่งที่เพิ่มอุณหภูมิให้สูงกว่า 80 องศาเซลเซียส เพราะอาจทำให้ใบยาแห้งเสียหายได้ หรือได้ใบยาที่มีคุณภาพต่ำลง

4.3.3.16 การบรรจุและขนส่ง

เมื่อบ่มเสร็จเกษตรกรจะทำการมัดใบยาทำการบรรจุลงในกระสอบป่าน อัดใบยาจนเต็มกระสอบวางเรียงไว้เพื่อรอการส่งใบยาสูบที่บ่มแล้วทั้งหมดไปยังสถานียาสูบเวียงพาน

ภาพที่ 4.17 การอัดใบยาสูบและการคัดแยกใบยาสูบเพื่อรอตรวจ

4.3.3.17 การตรวจและรับใบยาสูบจากเกษตรกร

ทางสถานีใบยาสูบเวียงพานจะมีการนัดวันส่งมอบใบยาของเกษตรกรตามอำเภอและตำบลที่ทางสถานีให้การดูแลอยู่ เมื่อเกษตรกรนำใบยาสูบมาส่งก็จะมีการนับจำนวน ชั่งน้ำหนัก และตรวจสอบคุณภาพของใบยาที่ได้ หลังจากนั้นทำการคัดแยกเกรดของใบยาและประเมินราคาของผลผลิตให้แก่เกษตรกร

ภาพที่ 4.18 การตรวจรับใบยาสูบของเจ้าหน้าที่สถานียาสูบเวียงพาน

จากการตรวจสอบเอกสารพบว่า การศึกษาเรื่องยาสูบยังมีไม่มากนัก จะมีเฉพาะเอกสารทางวิชาการเท่านั้น และยังไม่มี การวัดประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบทั้งในด้านเทคนิคและด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจทำการศึกษา โดยใช้ประโยชน์จากวิธีในการวิเคราะห์ที่ได้ศึกษาจากการตรวจสอบเอกสาร มาเป็นแนวทางในการศึกษาการวิเคราะห์ประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบพันธุ์

เวอร์จิเนีย ซึ่งจะทำให้ทราบประสิทธิภาพการผลิตยาสูบของเกษตรกร การใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

4.4 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในตำบลโป่งงาม กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบในตำบลโป่งงามตามกิจกรรมสนับสนุนของห่วงโซ่คุณค่า

ทางสถานีใบยาสูบเวียงพานได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถผลิตใบยาแห้งเวอร์จิเนียสูงสุดของชาวไร่บ่มเองในแต่ละฤดูกาลปลูกของเกษตรกรตำบลโป่งงามไว้ดังมีข้อมูลในเรื่องของการจัดซื้อ และการสัมภาษณ์เจ้าของโคเวตา ในเรื่องการบริหารเกษตรกรลูกไร่ของตน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรลูกไร่ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบเวอร์จิเนียไว้ดังนี้

4.4.1 การจัดซื้อ

หลังจากที่ลูกไร่ทำการผลิตยาสูบในรูปใบยาสดให้แก่ตัวแทนแล้ว ตัวแทนก็จะรับซื้อทั้งหมด หลังจากนั้นก็จะนำไปบ่มให้เป็นใบยาแห้ง ทำการคัดเกรด บรรจุหีบห่อ แล้วจึงนำไปขายให้แก่สถานีใบยาเวียงพานตามโคเวตาที่ได้ทำสัญญาไว้ หลังจาก que สถานีใบยาเวียงพานรับซื้อใบยาแห้งได้ตามโคเวตาที่กำหนดไว้แล้ว ก็จะนำใบยาที่รับซื้อส่งไปยังโรงงานอบทั้ง 2 โรงงานคือ โรงอบของบริษัทยาสูบสากล และโรงอบใบยาเด่นชัย ในจังหวัดลำพูน (การบ่มใบยา การคัดเกรดใบยาการบรรจุหีบห่อ ของตัวแทนรวมทั้งขั้นตอนการรับซื้อใบยา และการจัดส่งใบยาไปโรงงานอบของสถานีใบยาสูบเวียงพาน) จากนั้น โรงงานอบก็จะจัดส่งไปยังโรงงานยาสูบเพื่อนำไปผลิตเป็นบุหรี่ต่อไป โดยใบยาแห้งบางส่วนก็จะส่งออกไปยังต่างประเทศด้วย

เมื่อเสร็จขั้นตอนวิธีการบ่มใบยาสูบจนแห้งแล้ว ซึ่งใช้เวลาประมาณ 5-6 วัน ก็จะได้ใบยาแห้ง นำลงมาจากเตาบ่มยาสูบ แล้วเอาไปกองไว้ประมาณ 1 อาทิตย์จึงนำใบยามาคัดแยกกลุ่มตามชั้นหรือเกรดของใบยา แล้วนำมามัดรวมกัน มัดหนึ่งน้ำหนักประมาณ 250-300 กรัม โดยใช้ใบยาแห้งในชั้นใบยาเดียวกันมัดแทนเชือก เนื่องจากสถานีใบยาไม่ต้องการให้มีสิ่งแปลกปลอมในห่อใบยาแห้ง แล้วนำยาแห้ง ที่มัดแล้ว มาอัดเป็น ลูกบาศก์สี่เหลี่ยม ห่อด้วยผ้ากระสอบโดยน้ำหนักสูงสุดไม่เกิน 75 กิโลกรัมและน้ำหนักค่าสุดประมาณ 32 กิโลกรัม เมื่อถึงกำหนดขายก็จะนำห่อใบยาแห้งใส่รถกระบะเพื่อที่จะไปขายยังสถานีใบยาสูบซึ่งตัวแทนได้ทำสัญญาซื้อขายต่อกันไว้ เมื่อไปถึงสถานีใบยา ก็จะนำห่อใบยาสูบไปเรียงไว้ไม่ให้ปะปนกับตัวแทนรายอื่น จากนั้นอีก 1 วันก็จะทำการ

ซื้อขายโดยจะมีคณะกรรมการรับซื้อทำการตรวจสอบคุณภาพใบยาแห้งว่าตรงตามเกรดที่ตัวแทนเขียนไว้ที่ข้างห่อหรือไม่ จากนั้นจึงทำการชั่งน้ำหนักและทำการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับชั้นคุณภาพ น้ำหนักรวมทั้งราคารับซื้อในแต่ละเกรดลงในโปรแกรมการรับซื้อ จากนั้นตัวแทนก็จะได้ใบรายการซื้อจากพนักงานเพื่อเป็นหลักฐานในการรับซื้อ ซึ่งใบรายการนี้จะมีข้อมูลแสดงหมายเลขห่อ ชั้นใบยา น้ำหนักใบยาแห้ง รวมทั้งราคาต่อกิโลกรัมของแต่ละชั้นที่ตัวแทนได้รับ และจำนวนเงินทั้งหมดที่ตัวแทนจะได้รับจากการซื้อขาย ซึ่งทางสถานีใบยาจะทำการจ่ายเงินหลังจากมีการซื้อขายแล้วประมาณ 1 อาทิตย์ผ่านทางธนาคารออมสิน ในการซื้อขายใบยานั้นทางสถานีใบยาจะนัดให้ตัวแทนนำใบยาแห้งมาขายอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง แต่ครั้งจะมีใบยาแห้งประมาณ 1,000 กิโลกรัม จนกว่าตัวแทนจะนำใบยาแห้งมาขายครบโควตาตามที่สำนักงานยาสูบได้ทำสัญญาซื้อกับตัวแทนเอาไว้

4.4.2 ขั้นตอนและการควบคุมการรับซื้อใบยาของสถานีใบยาสูบ

4.4.2.1 ขั้นตอนเตรียมการก่อนการรับซื้อ หัวหน้าสถานีใบยาสูบ หรือผู้รับผิดชอบในการรับซื้อใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียทั้งของผู้บ่มอิสระ และผู้รวบรวมที่เรียกในท้องถิ่นว่าชาวไร่บ่มเอง จะจัดเตรียมสถานที่รับซื้อและสถานที่จัดเก็บใบยาที่ผู้รวบรวมนำมาขาย ตรวจสอบซ่อมแซมอุปกรณ์และโกดังรับซื้อ อย่างน้อย 15 วัน ก่อนเปิดฤดูกาลรับซื้อใบยา ทำการตรวจสอบเครื่องชั่งในวันรับซื้อ โดยพนักงานจะตรวจสอบเครื่องชั่งด้วยคัมถ่วงมาตรฐานน้ำหนัก 20 กิโลกรัม ต่อหน้าตัวแทนผู้ขาย พร้อมทั้งลงนามรับทราบลงในสมุดตรวจสอบเครื่องชั่งทั้ง 2 ฝ่าย จากนั้นหัวหน้ากองจัดหาใบยาจะทำการแต่งตั้งพนักงานในการรับซื้อ และกำหนดหน้าที่รับผิดชอบในการรับซื้อใบยา

กำหนดการรับซื้อ พนักงานผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมการเพาะปลูก สำรวจปริมาณและคุณภาพใบยาแห้งพร้อมขายเพื่อรวบรวมข้อมูลและดำเนินการ โดยหัวหน้าสถานีใบยาเสนอบันทึกประมาณการรับซื้อใบยาประจำเดือน โดยพิจารณาตามบันทึกแผนการรับซื้อและขนส่งประจำฤดู เสนอหัวหน้ากองจัดหาใบยา ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์ จากนั้นจะทำบันทึกกำหนดวันรับซื้อใบยาแห้งของชาวไร่บ่มเองล่วงหน้า 1 สัปดาห์ก่อนกำหนดการรับซื้อ เสนอต่อหัวหน้ากองจัดหาใบยา

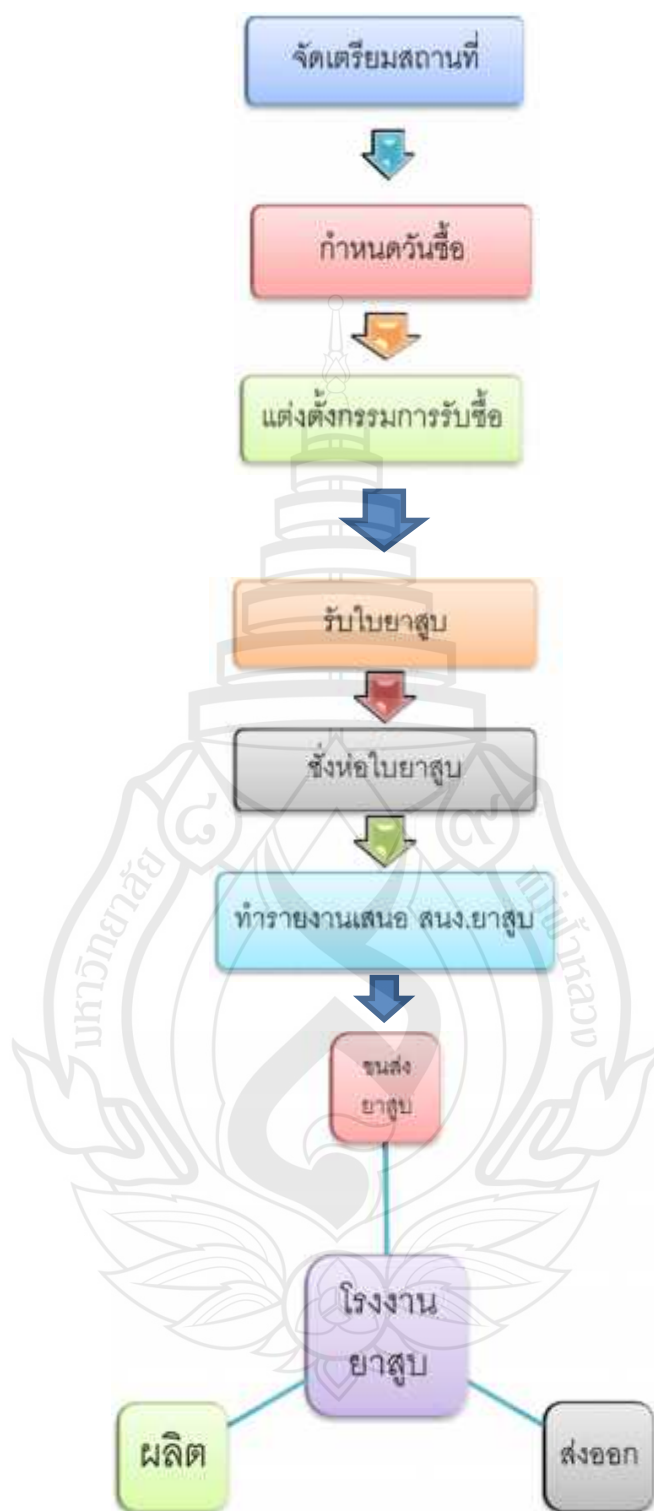
การแต่งตั้งกรรมการรับซื้อ หัวหน้ากองจัดหาใบยาจะเสนอผู้จัดการเพื่ออนุมัติแต่งตั้งกรรมการรับซื้อใบยาล่วงหน้าก่อนวันรับซื้อ 1 สัปดาห์ ประกอบด้วย กรรมการรับซื้อใบยา 3 คนทำหน้าที่ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการ 2 คน ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพใบยาและกำหนดชั้นใบยาในการรับซื้อ ทั้งนี้ห้ามมิให้แต่งตั้งผู้เป็นประธานกรรมการ ปฏิบัติหน้าที่รับซื้อใบยา ณ สถานีใบยาที่สังกัด (โรงงานยาสูบ, 2553)

4.4.2.2 การรับซื้อการรับห่อใบยา พนักงานที่ได้รับมอบหมาย รับห่อใบยาก่อนวันรับซื้อ 1 วัน หรือในวันรับซื้อ โดยบันทึกลงในสมุดลำดับรับห่อใบยา จากนั้นผู้ขายนำห่อใบยาวางเรียง

ตามลำดับพนักงานบันทึกหมายเลขห่อไບาลงในป้ายหน้าห่อตามลำดับ ตรวจสอบความถูกต้องของรหัสประจำตัวผู้ขาย และบันทึกรหัสประจำตัวผู้ขายไບารวมทั้งบันทึกหมายเลขห่อไບาลงในบันทึกการรับซื้อไບา

การรับซื้อไບา พนักงานที่ได้รับมอบหมายจะทำการเปิดห่อไບาเพื่อให้คณะกรรมการรับซื้อไບาพิจารณาตรวจสอบคุณภาพไບาทุกห่อตามลำดับ ซึ่งไບาห่อใดที่ไม่รับซื้อให้ส่งคืนผู้ขายโดยพนักงานจะทำเครื่องหมายกากบาทสีแดงที่ป้ายหน้าห่อพร้อมทั้งบันทึกสาเหตุที่ส่งคืนลงในบันทึกการรับซื้อ ส่วนไບาห่อใดที่รับซื้อ กรรมการรับซื้อจะทำการกำหนดชั้นไບาโดยพนักงาน 2 คนจะบันทึกชั้นไບาพร้อมอ่านทวนชั้นไບาและหมายเลขห่อไບานั้น 1 คน และบันทึกชั้นไບาลงป้ายหน้าห่อไບา เสร็จแล้วพนักงานจะปิดและเย็บห่อไບาที่รับซื้อ

การชั่งห่อไບา ผู้ขายนำไບาที่รับซื้อเข้าชั่งตามลำดับ พนักงานจะอ่านรหัสประจำตัวผู้ขาย ชื่อผู้ขาย หมายเลขห่อไບาและชั้นไບา จากนั้นพนักงานจะทำการบันทึกรหัสประจำตัวชั้นไບาลงในโปรแกรมรับซื้อไບา น้ำหนักสุทธิห่อไບาจะปรากฏที่หน้าจอโดยอัตโนมัติ พนักงานอ่านน้ำหนักสุทธิห่อไບานั้นพร้อมทั้งบันทึกหมายเลขห่อไບา รหัสประจำตัวและชื่อผู้ขาย ชั้นไບาและน้ำหนักสุทธิห่อไບาลงในสมุดคุมชั่ง จากนั้นจะมีพนักงานจำนวน 2 คน บันทึกรหัสประจำตัวผู้ขาย ชั้นไບา น้ำหนักสุทธิของไບาห่อนั้นลงในป้ายในห่อ 1 คน และบันทึกน้ำหนักสุทธิห่อไບาลงป้ายหน้าห่ออีก 1 คน เมื่อผู้ขายชั่งน้ำหนักห่อไບาเสร็จแล้วก็จะส่งต่อไปเพื่อเก็บกองรอการขนส่ง เมื่อเสร็จขั้นตอนในการรับซื้อแล้วประธานกรรมการรับซื้อไບาเสนอผู้จัดการสำนักงานยาสูบ สำนักงานยาสูบแต่ละแห่งจะต้องจัดทำแผนการรับซื้อและการขนส่งไບารายเดือน แยกเป็นแต่ละสถานีไບา และจะกำหนดจำนวนห่อและน้ำหนักที่สามารถทำการรับซื้อได้ต่อวันโดยไບาเวอร์จิเนียสามารถรับซื้อได้วันละ 400-800 ห่อ หรือ 28,000-56,000 กิโลกรัม

ภาพที่ 4.19 ขั้นตอนการรับซื้อใบยาของสถานียาสูบเวียงพาน

4.4.3 การรับซื้อใบยาของสถานีใบยาสูบเวียงพาน

ชั้นมาตรฐานใบยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย

เนื่องจากใบยาสูบต้องมีรสชาติตามความต้องการของตลาด คุณภาพใบยาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการกำหนดราคาของใบยา และเพื่อการส่งออก ในการซื้อขายใบยาเพื่อเป็นที่พอใจทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ จึงได้มีการคัดแยกใบยาออกเป็นหมู่ตามคุณภาพ และสีของใบยา รวมเรียกว่าชั้นมาตรฐานใบยา (Standard Grade) ซึ่งชั้นมาตรฐานใบยาจะมีมากน้อยตามแต่ละพันธุ์ของยาสูบใบยาพันธุ์เวอร์จิเนียในประเทศไทยหากยึดการจัดชั้นมาตรฐานใบยาของโรงงานยาสูบ ในปัจจุบันจะมีทั้งหมด 63 ชั้น ซึ่งแต่ละชั้นจะมีเครื่องหมายแสดงชั้นมาตรฐาน ดังนี้

1. หมู่ใบยา จะแยกออกเป็นใบยาใน ใบยากลาง ใบยาด้าน ขาดาย และยาว่ง
2. คุณภาพใบยา จะมีตั้งแต่ชั้นดีเลิศ ดีมาก ดี พอใช้ และชั้นต่ำ
3. สี จะแยกเป็นสีมะนาว สีส้ม สีมะนาวสุกหรือสีส้มติดเขียว สีส้มสลัก สีเพี้ยน

สีเขียว

ทั้งหมู่ใบยา คุณภาพใบยา และสีจะมีเครื่องหมายที่ใช้แสดง ดังนี้

หมู่ใบยา	คุณภาพ	สี
B = ขาดาย	1 = ชั้นดีเลิศ	L = สีมะนาว
C = ขากกลาง	2 = ชั้นดีมาก	F = สีส้ม
X = ขาด้าน	3 = ชั้นดี	V = สีมะนาวสุกหรือสีส้มติดเขียว
N = ขาดาย	4 = ขาชั้นต่ำ	S = สีส้มสลัก
BA, BB, SS = ยาว่ง	5 = ชั้นต่ำ	K = สีเพี้ยน G = สีเขียว

ภาพที่ 4.20 การรับซื้อใบยาสูบของสถานีใบยาสูบเวียงพาน

ตัวอย่างสัญญาซื้อขายใบยาสูบ

ลำดับที่...../.....

สัญญาซื้อขายใบยาแห่งพันธู์เวอร์จิเนีย (ชาวไร่บ่มเอง)

สัญญานี้ทำที่ สำนักงานยาสูบเชียงราย จังหวัดเชียงราย

เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....ระหว่าง โรงงานยาสูบ

กระทรวงการคลัง โดย.....ผู้จัดการสำนักงานยาสูบเชียงรายเป็นผู้แทน

ตามหนังสือมอบอำนาจแต่งตั้งตัวแทนช่วงของผู้ผู้อำนวยการยาสูบ ลงวันที่.....เดือน

.....พ.ศ.....ซึ่งต่อไปนี้

สัญญานี้เรียกว่า “ผู้ซื้อ” ฝ่ายหนึ่ง กับ “ผู้ขาย” อีกฝ่ายหนึ่ง ดังนี้

1.....โควตา.....ก.ก.....อายุ.....ตั้ง

บ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดเชียงราย

2.....โควตา.....ก.ก.....อายุ.....ตั้ง

บ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดเชียงราย

3.....โควตา.....ก.ก.....อายุ.....ตั้ง

บ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดเชียงราย

ทั้งสองฝ่ายตกลงทำสัญญาไว้ต่อกันมีข้อความต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้ขายตกลงเพาะปลูกต้นยาสูบพันธู์เวอร์จิเนียในฤดู...../..... ในเนื้อที่
เพาะปลูกตามได้รับอนุญาตการขออนุญาตเพาะปลูกต้นยาสูบ (ย.ส.102/1)

ข้อ 2. ผู้ขายตกลงขายและผู้ซื้อตกลงซื้อในอัตราส่วนตามเปอร์เซ็นต์ สูง กลาง ต่ำ ของใบยา
กำหนด ตามเงื่อนไขปี...../..... โดยให้สูง.....% กลาง.....% ต่ำ.....%

ข้อ 3. ผู้ซื้อต้องซื้อใบยาแห่งพันธู์เวอร์จิเนียของผู้ขาย ภายในกำหนดระยะเวลาและสถานที่
ที่เจ้าพนักงานกำหนดทั้งนี้ผู้ซื้อเป็นผู้แจ้งกำหนดระยะเวลา และสถานที่ที่ซื้อขายให้ผู้ขายทราบ

ข้อ 4. ผู้ขายตกลงนำใบยาแห่งพันธู์เวอร์จิเนียไปขายให้ผู้ซื้อตามกำหนดเวลาและสถานที่
ตามข้อ 3. แห่งสัญญานี้โดยผู้ขายจะทยอยขายเป็นคราว ๆ ก็ได้

ข้อ 5. การซื้อขายใบยาแห่งเวอร์จิเนียจะสมบูรณ์ต่อเมื่อ ผู้ซื้อหรือผู้แทนของผู้ซื้อทำการ
ตรวจสอบคุณภาพกำหนดชั้นและราคาใบยา ตามคุณภาพใบยาและราคาใบยาที่กรมสรรพสามิต
ประกาศ

ข้อ 6. ผู้ซื้อไม่รับซื้อใบยาแห่งพันธู์เวอร์จิเนียที่มีคุณภาพดังต่อไปนี้

ใบยาแห้งที่ไม่ได้บ่มด้วยไอร้อน หรือมีสีเขียวเข้ม

ใบยาแห้งที่มีความชื้น ขึ้นรา ปนชั้น ผุ มอดกัดกิน หรือใบยาที่มีคุณภาพต่ำกว่าชั้นที่กำหนด

ข้อ 7. หากเกิดกรณีโต้แย้งเรื่องคุณภาพใบยาแห้ง ผู้ซื้อและผู้ขายยินยอมตกลงให้คณะกรรมการที่เจ้าพนักงานแต่งตั้งเป็นผู้ชี้ขาด และผู้ซื้อและผู้ขายต้องปฏิบัติตามคณะกรรมการที่เจ้าพนักงานแต่งตั้งเป็นผู้ชี้ขาดทุกประการ

ข้อ 8. ผู้ซื้อได้จ่ายค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตใบยาแห้งต่อผู้ขายตามปริมาณที่ผู้ขายได้ตั้งซื้อสินค้าดังกล่าว การชำระสินค้าผู้ขายยินยอมให้หักค่าชำระได้โดยผ่านธนาคารออมสิน สาขาจังหวัดเชียงราย

ข้อ 9. ผู้ขายต้องส่งขายใบยาแห้งให้ตรงตามโควตา ถ้าไม่ครบจะใช้หลักเกณฑ์การตัดโควตาการผลิตใบยาสูบ พ.ศ. 2524

ข้อ 10. ถ้าผู้ซื้อหรือผู้ขายฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญานี้ ฝ่ายที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญายินยอมชดเชยค่าเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่งทันที

ข้อ 11. การจัดสรรโควตาในแต่ละฤดู ผู้ซื้อจะสงวนสิทธิ์พิจารณาจะเพิ่มหรือลดแก่ผู้ขายแต่ละรายตามความเหมาะสม

ข้อ 12. สัญญานี้ทำขึ้นเป็น 3 ฉบับ มีข้อความตรงกัน ผู้ซื้อและผู้ขายได้อ่านและเข้าใจข้อความโดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน ผู้ซื้อเก็บไว้ 1 ฉบับ ผู้ขายเก็บไว้ 1 ฉบับ และอีก 1 ฉบับ ผู้ซื้อแนบพร้อมคำขออนุญาตตามแบบ ข.ส. 211

(ลงชื่อ).....ผู้ซื้อ

(.....)

(ลงชื่อ).....เจ้าหน้าที่กรมสรรพสามิต

(.....)

(ลงชื่อ).....ผู้ขาย (ลงชื่อ)..... พยาน สามี/ภรรยาผู้ให้ความยินยอม

(ลงชื่อ).....ผู้ขาย (ลงชื่อ)..... พยาน สามี/ภรรยาผู้ให้ความยินยอม

(ลงชื่อ).....ผู้ขาย (ลงชื่อ)..... พยาน สามี/ภรรยาผู้ให้ความยินยอม

(ลงชื่อ).....ผู้ขาย (ลงชื่อ)..... พยาน สามี/ภรรยาผู้ให้ความยินยอม

4.4.4 การบริหารทรัพยากรบุคคล

4.4.4.1 ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทำการศึกษ

เกษตรกรที่ทำการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียระดับลูกไร่ ซึ่งปลูกยาสูบให้ตัวแทน (ชาวไร่บ่มเอง) ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ปีการเพาะปลูก 2554/55 จำนวน 60 ราย โดยแบ่งประเภทของเกษตรกร ออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนไร่ในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย 2-4 ไร่จำนวน 39 ราย
2. เกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดใหญ่ ซึ่งมีจำนวนไร่ในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย 5-8 ไร่ จำนวน 21 ราย

เมื่อตัวแทนผู้ปลูกยาสูบ (เจ้าของโคเวตา) ได้ทำสัญญากับสถานีโฆษณาเวียงพานแล้ว ก็จะนำโคเวตาไปจัดสรรให้กับเกษตรกรลูกไร่ของตนเองทำการเพาะปลูกในรูปใบยาสดให้ ซึ่งตัวแทนจะทำการคัดเลือกลูกไร่ตามความสามารถของลูกไร่ เช่น ประสบการณ์ในการเพาะปลูก ความซื่อสัตย์ รวมทั้งลูกไร่จะต้องมีการจัดหาแรงงานให้เพียงพอกับการเพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย แต่จะไม่มีการทำสัญญาระหว่างตัวแทนกับลูกไร่ ตัวแทนแต่ละรายจะมีลูกไร่กี่คนก็ได้ แล้วแต่การพิจารณาของตัวแทนเอง โดยลูกไร่ก็จะทำการผลิตให้กับตัวแทนตามวิธีการของโรงงานยาสูบ และปัจจัยการผลิตทั้งหมด รวมทั้งพื้นที่ปลูกยาสูบ ตัวแทนจะเป็นผู้จัดหาให้แก่ลูกไร่ของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าลูกไร่จะเป็นผู้จัดหาเฉพาะแรงงานเท่านั้น โดยที่ลูกไร่แต่ละรายจะได้รับพื้นที่เพาะปลูกไม่เท่ากัน ซึ่งจะได้ตามความสามารถในการผลิตของตนเอง โดยลูกไร่ส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำการเพาะปลูกยาสูบเป็นอาชีพหลัก แต่จะทำการเพาะปลูกยาสูบเป็นอาชีพเสริมหลังจากทำนาปีเสร็จแล้ว เพื่อหารายได้เสริมให้แก่ตนเองดังนั้นการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียก็เป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่แรงงานในพื้นที่ นอกจากรายได้หลักที่แรงงานได้รับอยู่แล้ว

4.4.4.2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดครัวเรือน พื้นที่ถือครอง และประสบการณ์ในการเพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

อายุของเกษตรกรที่ทำการศึกษจากการสัมภาษณ์เกษตรกรเจ้าของโคเวตา พบว่าเกษตรกรมีอายุ 39-45 ปี โดยฟาร์มขนาดเล็กจะมีอายุเฉลี่ย 40 ปี และฟาร์มขนาดใหญ่จะมีอายุเฉลี่ย 47 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่สอบถามจะไม่มี ความแตกต่างทางด้านอายุกันมาก ต่างก็อยู่ในวัยกลางคน ในระยะที่ต้องประกอบอาชีพเพื่อดูแลครอบครัว

ระดับการศึกษา นับว่ามีการศึกษาค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ เกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการศึกษาการศึกษาสูงสุดอยู่เพียงแค่ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น เท่านั้น

ประสบการณ์ในการเพาะปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกร เมื่อได้คุยกับเกษตรกรแล้วพบว่า มีการทำไร่ยาสูบกันมาช้านานตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตายาย สืบทอดกันมาจะมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เคล็ดลับให้กันและในปัจจุบันก็สามารถนำความรู้ที่นั้นมาปรับใช้กับการเพาะปลูกยาสูบในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการแนะนำและให้ความรู้จากสำนักงานพัฒนาเกษตรหน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

4.4.5 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและลดต้นทุนให้เกษตรกร

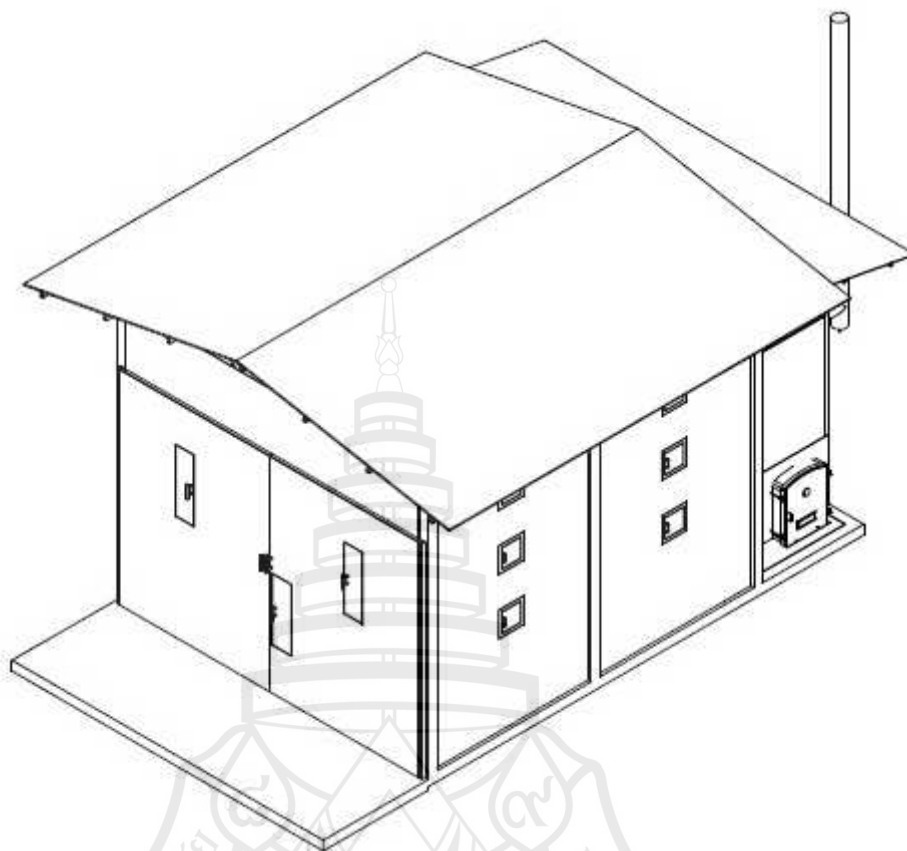
ภาพที่ 4.21 โรงบ่มใบยาเวอร์จิเนียแบบเก่า

ถ้าใช้การบ่มด้วยฟืน หรือถ่านลิกไนต์ จะมีเตาอยู่ด้านนอกส่วนหน้าของโรงบ่ม 2 เตา มีท่อเหล็กปลายกระบดสำหรับส่งความร้อนไปทั่วโรงบ่ม ปลายท่อที่ผ่านออกมาด้านนอกจะยกขึ้นตั้งฉาก และโค้งลงสู่แนวระดับอีกครั้ง เพื่อระบายควัน ระยะเริ่มบ่ม คือ ระยะทำสี (สีเขียวเป็นสีเหลือง) ต้องเพิ่มอุณหภูมิทีละน้อยและรักษาความชื้นไว้ เพื่อไม่ให้ใบยาตายและมีสีตามต้องการ จากนั้นตรึงสี (สีเหลืองไม่เปลี่ยน) โดยเปิดช่องระบายอากาศ และเพิ่มอุณหภูมิให้สูง ตามด้วยการเพิ่มความร้อนระบายความชื้นออกจากช่องระบายด้านบน เปิดช่องระบายด้านล่างและบนทั้งหมด เพื่อทำให้ใบยาและก้านแห้งเป็นขั้นตอนสุดท้าย อุณหภูมิในเตาจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ภาพที่ 4.22 ภายในโรงบ่มใบยาเวอร์จิเนีย

นอกจากการบ่มใบยาสูบแบบเก่าแล้ว ที่น่าสนใจ คือ การที่โรงงานยาสูบสนับสนุนเงิน 160,000 บาท กระทรวงพลังงานสนับสนุนเงิน 160,000 บาท และชาวไร่ออกเงินเองอีก 160,000 บาท รวมมูลค่า 480,000 บาท ในการสร้าง โรงบ่มแบบประหยัดพลังงาน ขึ้นมาใช้ โดยจะมีฉนวนกันความร้อนรอบผนังทั้งสี่ด้านและพัฒนาดันไอร้อนภายในโรงบ่ม โรงบ่มแบบใหม่สามารถควบคุมอุณหภูมิภายในโรงบ่มได้ดี จึงสามารถบรรจุใบยาได้มากกว่าโรงบ่มแบบเก่า คือ โรงบ่มแบบเก่าสามารถบ่มใบยาสดได้ 3,000 กิโลกรัมต่อครั้ง เมื่อบ่มเสร็จแล้วจะได้ใบยาแห้ง 300 กิโลกรัม ส่วนโรงบ่มแบบใหม่สามารถบ่มได้มากถึง 8,000 กิโลกรัมต่อครั้ง เมื่อบ่มเสร็จแล้วจะได้ใบยาแห้ง 800 กิโลกรัม นับว่าคุ้มค่าและประหยัดพลังงานขึ้นกว่าเดิมมากทีเดียวครับ นอกจากบ่มใบยาสูบแล้วโรงบ่มแบบใหม่สามารถนำไปอบหรือบ่มพืชผลทางการเกษตรอื่น ๆ ได้อีก เช่น พริก ข้าวโพด ข้าว และลำไย เป็นต้น ถือว่าคุ้มค่าไม่น้อยเลย กับการสร้างโรงบ่มแบบประหยัดพลังงานนี้

ภาพที่ 4.23 โรงบ่มไocaust

องค์ประกอบของโรงบ่มไocaustแบบปรับปรุง

1. ห้องบ่มไocaustและโครงหลังคา
2. โครงเหล็กวางเหล็กเสียบขา
3. เหล็กเสียบไocaust
4. เตาเผาไหม้
5. ชุดแลกเปลี่ยนความร้อน
6. ห้องแลกเปลี่ยนความร้อน
7. มอเตอร์ ใบพัดลม
8. ตู้ควบคุมไฟฟ้า
9. ระบบทำความชื้น

ภาพที่ 4.24 องค์ประกอบของโรงบ่มใบยาสูบแบบปรับปรุง

สำหรับใบยาที่บ่มเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนำมาคัดเป็นใบ ๆ เพื่อกำหนดชั้นมาตรฐาน ให้ถูกต้องสำหรับการซื้อขายแล้วรวมมัดใบยาชั้นเดียวกันเข้าด้วยกันเป็นกำ ๆ และมัดหัวกำด้วยใบยาอีกทีหนึ่ง นำใบยาชั้นเดียวกันมาอัดรวมเป็นห่อ โดยใช้เครื่องอัดใบยาซึ่งทำขึ้นโดยเฉพาะ ใบยาแต่ละห่อนักประมาณ 60-70 กิโลกรัม แล้วห่อหุ้มด้วยกระสอบป่านพร้อมขายต่อให้กับโรงงานยาสูบต่อไป

4.4.6 โครงสร้างพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ(ลูกไร่) เริ่มจากเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคกตา ได้เรียนรู้และแสวงหาอาชีพให้คนในหมู่บ้าน มีรายได้ที่มั่นคง ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการหาเกษตรกรในชุมชนและละแวก บ้านของเจ้าของโคกตาที่ว่างงานเนื่องจากหมดฤดูการเพาะปลูกข้าวหรือพืชไร่อื่น ชักชวนมาปลูกยาสูบเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกร ประกอบไปด้วย 1 โรงบ่มใบยาสูบแปรรูปเป็นใบยาแห้ง ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ทางสำนักงานยาสูบ สถานียาสูบและเจ้าของโคกตาได้วางเอาไว้ให้ ฝ่ายตรวจเจ้าของโคกตาเองซึ่งก็เป็นเกษตรกรก็จะรอรับใบยาสดจากลูกไร่มาบ่ม เอื้อประโยชน์แก่เกษตรกรซึ่งเป็นลูกไร่ของตนและบรรลุนิติบุคคลของสำนักงานยาสูบ,สถานียาสูบ อีกทั้งยังเป็นທີ່ปรึกษาให้คำปรึกษากับสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรรวมถึงเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของโคกตา อีกทั้งยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลภาพรวมของการผลิตยาสูบ ตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการจำหน่ายไปโรงงานยาสูบ รวมถึงการทำการบันทึกข้อมูลของเกษตรกรทั้งหมด สถานียาสูบเวียงพานซึ่งจะตรวจรับ และควบคุมคุณภาพของยาสูบที่บ่มแล้ว เพื่อนำไปสู่กระบวนการส่งมอบให้กับโรงงานยาสูบเพื่อนำไปผลิตเป็นสินค้าต่อไป พนักงานโรงงานอยู่ในส่วนของการผลิตทั้งหมด

4.4.7 สรุปประเด็นปัญหาการศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์ยิเนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ในตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สภาพปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ

1. การคาดการณ์/ติดตามสภาพอากาศ (ฝน) ของราษฎรในพื้นที่ไม่ถูกต้อง
2. มีการให้น้ำยาสูบ ก่อนมีฝนตก มีฝนตกหลังฤดูการปลูกมาก น้ำท่วมขัง ทำให้ต้นยาสูบเสียหาย/ตาย
3. พื้นที่ปลูกยาสูบเป็นที่ราบลุ่ม เป็นแอ่ง น้ำท่วมขัง ระบายน้ำออกไม่ได้
4. สภาพโครงสร้างดิน เป็นดินเหนียว ร่วนเหนียว การระบายน้ำเลว ไม่เหมาะต่อการปลูกยาสูบ
5. ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง เช่น ปุ๋ยสูตรเฉพาะของยาสูบ (สำหรับยาสูบสูตรพิเศษต้องซื้อ จากโรงงาน)
6. สภาพพื้นที่ ฤดูฝน น้ำหลาก ท่วมขังเป็นเวลานาน ฤดูแล้ง ขาดน้ำ
7. มีการสร้างสาธารณูปโภค ขวางทางน้ำในพื้นที่ เช่น ถนนมีทางระบายน้ำน้อย คันดินอ่าง เก็บน้ำ
8. ไม่สามารถปรับปรุงพื้นที่ได้ (พื้นที่เช่า)

9. ปัญหาหนี้สินจากความเสี่ยงของผลผลิตการเกษตร

4.4.8 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในองค์กรและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) จุดแข็ง (Strength)

4.4.8.1 จุดเด่น

1. เกษตรกรผลิตตามโควตาของโรงงานยาสูบที่กำหนดให้
2. ราคาแน่นอน/ทราบราคาก่อน ผลตอบแทนต่อไร่ค่อนข้างดี/ราคาสูง (โควตาโรงงานยาสูบ)
3. ยาสูบเป็นพืชใช้น้ำน้อยจึงไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการขาดน้ำในช่วงหน้าแล้ง
4. เกษตรกรมีความชำนาญในการปลูก ดูแลรักษาเป็นพิเศษ (ปลูกเป็นวิถีชีวิตมาเป็นเวลานาน)
5. รายได้อยู่ในเกณฑ์ดี เมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่น

4.4.8.2 จุดอ่อน

1. พื้นที่เพาะปลูกมีความเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ ฝนหลงฤดู น้ำท่วมขัง พายุลูกเห็บ
2. พื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ต่ำ เป็นแอ่ง น้ำท่วมขังไม่มีที่ระบายน้ำ ไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกยาสูบ แต่เป็นพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต ส่วนพื้นที่ ๆ เหมาะสมกว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้เพาะปลูก
3. มีการรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ และมีกฎหมายควบคุมการบริโภคบุหรี่ จะทำให้ความต้องการใบยาสูบในประเทศลดลง อันจะมีผลต่อยอดการรับซื้อใบยาสูบและราคายาสูบในปีถัดไป
4. ในระยะยาวหากตลาดมีความต้องการใบยาสูบลดลง จะลดปริมาณการรับซื้ออันจะส่งผลให้ราคา ใบยาสูบที่ทางโรงงานยาสูบกำหนดให้ในแต่ละฤดูกาลปลูกต่ำลง
5. มีความเสี่ยงด้านตลาดและราคากับเกษตรกรที่ผลิตใบยาสูบให้กับบริษัทเอกชนรับซื้อใบยา ตามความต้องการของตลาดโลก (นอกโควตา)
6. เกษตรกรบางส่วน ไม่ใช่เจ้าของที่ดินการเช่าพื้นที่จะตกลงกันปีต่อปีตามที่โรงงานยาสูบกำหนด ทำให้เกิดความไม่แน่นอนว่าเกษตรกรจะได้พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกมากน้อยเพียงใด

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาในหัวข้อเรื่อง การศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบสายพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Non-Probability Selection) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การวิจัยและเก็บข้อมูลครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าสถานีใบยาสูบเวียงพาน จำนวน 1 คน เกษตรกรเจ้าของโคกตา 1 คน และเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ (ลูกไร่) 5 คน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการจัดทำข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ตามเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยรวบรวมประเด็นข้อมูลที่ค้นพบ นำมาวิเคราะห์และสรุปผลตามขอบเขตของเนื้อหา (Supply Chain Analysis, Value Chain Analysis, SWOT และ Five Forces Model)

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนีย กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ครั้งนี้พบว่า ปัญหาหลักของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ คือ เรื่องคุณภาพของชา ขาดการเชื่อมโยงด้านคุณภาพ เริ่มจากต้นน้ำที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตมาให้กลางน้ำ คือ สถานียาสูบเวียงพาน คุณภาพของยาสูบไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่โรงงานยาสูบกำหนด อันเนื่องมาจากปัญหาด้านสภาวะอากาศ การขาดแคลนปุ๋ยเพราะมีราคาแพง ๑ เมื่อไปถึงปลายน้ำ โรงงานยาสูบไม่พึงพอใจในคุณภาพของสินค้าที่ได้รับ กลุ่มเกษตรกรจึงต้องหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต โดยการควบคุมคุณภาพของใบยาสูบ ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรเกิดความเข้มแข็งและสามารถยืนหยัดต่อไปได้ เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรมีความได้เปรียบ เรื่องการเป็นผู้ผลิตใบยาสูบที่มีคุณภาพในด้านประสิทธิภาพในการปลูกที่ยาวนาน อีกทั้งสภาพพื้นที่และอากาศที่เหมาะสม ดังนั้นทำให้ กลุ่มเกษตรกรพร้อมเข้าสู่อุตสาหกรรมแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นในต่างประเทศได้ในอนาคต สอดคล้องกับ กลุณณ เกษตร

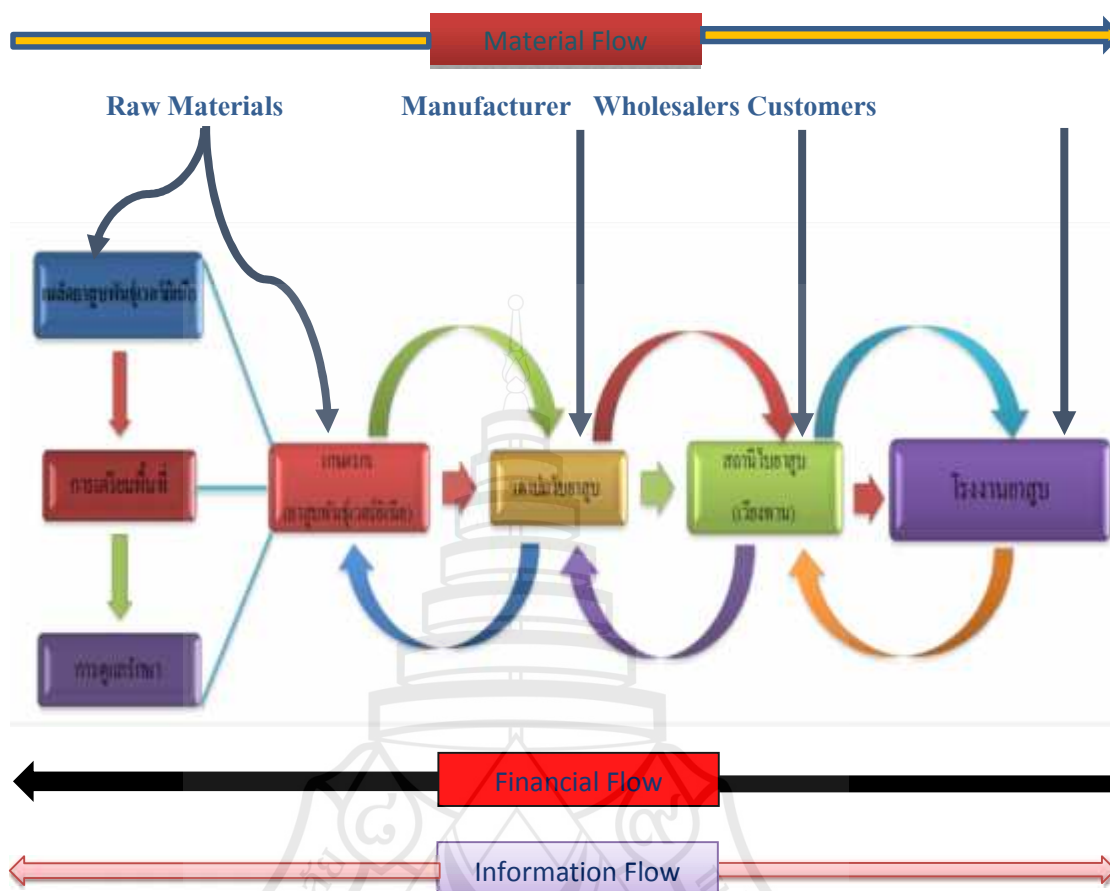
(2556) กล่าวว่า Supply Chain Analysis คือ การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน ของการจัดการกิจกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ต้นน้ำ (วัตถุดิบ) จนถึงปลายน้ำ (สินค้าสำเร็จรูปหรือบริการ) ซึ่งมีลักษณะยาวต่อเนื่องกันเหมือนโซ่ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตลอดกระบวนการจนถึงมือผู้บริโภค โดยการให้ความสำคัญต่อการสื่อสาร การวิเคราะห์ข้อมูล และนำไปใช้ร่วมกัน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการดำเนินงานและเป็นการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

5.2 การอภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อมูลจากการวิเคราะห์ด้วยเครื่องมือการวิจัยและตอบ สามารถตอบคำถามงานวิจัย ได้ดังนี้ การจัดการโซ่อุปทานธุรกิจฯ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นใน กระบวนการจัดการโซ่อุปทานธุรกิจฯ และแนวทางการพัฒนา

5.2.1 การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ธุรกิจฯ

การศึกษากิจการการจัดการโซ่อุปทาน พบว่า ผู้เล่นในโซ่อุปทาน ประกอบด้วย (1) แหล่งวัตถุดิบ (Raw Materials) (2) ผู้ผลิต (Manufacturer) (3) ผู้ค้าส่ง (Wholesalers) (4) ลูกค้า (Customers) ดังแสดงในภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 การจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนี่ย กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตำบลโป่งงาม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 5.1 แสดงการจัดการโซ่อุปทานยาสูบพันธุ์เวอร์รี่เนี่ย ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ รวมไปถึงการไหลของวัตถุดิบ การไหลของเงินและการไหลของข้อมูล พบว่ากลุ่มเกษตรกรมีการไหลเกิดขึ้น 3 ทาง คือ

1. การไหลของวัตถุดิบ เริ่มจากเกษตรกรซึ่งเป็นเจ้าของโคเวตยาสูบ ได้รับโคเวตาผลิตยาสูบในปีนั้น ๆ จากสถานียาสูบเวียงพาน จากนั้นทำการขนส่งวัตถุดิบ ไปจำหน่ายที่สถานียาสูบเวียงพาน ซึ่งทางสถานียาสูบจะรับซื้อใบยาที่บ่มแล้วจากเกษตรกร เมื่อตรวจรับใบยาทั้งหมดตามโคเวตาของโรงงานยาสูบแล้ว ก็ทำการรวบรวมเพื่อส่งต่อไปให้กับโรงงานยาสูบเพื่อแปรรูปเป็นสินค้าต่อไป

2. การไหลของเงิน การไหลของเงิน คือ เงินที่ได้จากการจำหน่ายใบยาสูบที่บ่มเสร็จแล้ว โดยจะเคลื่อนที่จากผู้บริโภคขั้นสุดท้ายจนถึงผู้ผลิตวัตถุดิบขั้นแรก ซึ่งหมายถึงการจำหน่ายสินค้าไปยังโรงงานยาสูบและการได้รับเงินกลับคืนมานั่นเอง (เงินมา-สินค้าไป)

3. การไหลของข้อมูลสารสนเทศ พบว่า ในขณะที่ยมีการไหลของเงินเกิดขึ้น ระหว่างนั้นจะมีการไหลของข้อมูลสารสนเทศตลอดโซ่อุปทานทั้งไปและกลับ คือ การสั่งซื้อของสถานีใบยาสูบ ไม่ว่าจะเป็น ข้อมูลการจำหน่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับสถานีใบยาสูบ ข้อมูลการติดต่อสื่อสารกับโรงงานยาสูบ ทั้งด้าน การผลิต การขนส่งสินค้า ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ทางโทรศัพท์ หรืออินเทอร์เน็ต สอดคล้องกับคำนิยามของเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการควบคุมสินค้า คือ กระบวนการ Supply Chain Management หรือ SCM เป็นกระบวนการของการบริหารทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบสู่กระบวนการผลิต กระบวนการสั่งซื้อ จนกระทั่งส่งสินค้าถึงมือลูกค้าให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมกับสร้างระบบให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของแต่ละหน่วยงานส่งผ่านไปทั่วทั้งองค์กร การไหลเวียนของข้อมูลยังรวมไปถึงลูกค้า และผู้จัดส่งวัตถุดิบด้วย

5.2.2 สภาพปัญหาที่พบ

จากการศึกษาการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ปีการเพาะปลูก 2554/55 ทำให้ทราบถึงกระบวนการผลิตของยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย ห่วงโซ่อุปทานในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย รวมทั้งประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกร และได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ให้กับผู้ที่สนใจเกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องถึงปัญหาในแต่ละฤดูกาลผลิตจึงสรุปผลของการดำเนินงานในแต่ละปีตั้งแต่เริ่มฤดูกาลเพาะปลูกไปจนกระทั่งสิ้นสุดฤดูกาลเพาะปลูกซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

5.2.2.1 สรุปผลการดำเนินงานตลอดฤดูหนาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ ฤดู 2550 /2551 สถานีใบยาเวียงพาน ชาวไร่บ่มเอง (โควตาปกติ,โควตาแผนงานฯ ร.ย.ส.) จำนวน ชาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ 132 ราย โควตาใบยาแห้ง 348,950 กก.

รายงานแปลงเพาะ

กำหนดให้	132	ราย จำนวน	628	แปลง
หว่าน	132	ราย จำนวน	628	แปลง

รายงานไร่ปลูก

กำหนดให้	132	ราย จำนวน	1,256	ไร่
ปลูกจริง	132	ราย จำนวน	1,256	ไร่

สภาพโดยทั่วไปของไร่ปลูก

สภาพต้นขามีการเจริญเติบโตได้ดีกว่าฤดูที่ผ่านมา เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนอย่างเพียงพอ และจากการส่งเสริมให้ชาวไร่บำรุงเองใช้กับดักกาวเหลืองร่วมกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง ทำให้ชาวไร่ลดการใช้สารเคมีลง

การรับซื้อใบยาแห้ง

ใบยาพวกสูง 252,570.20 กก. เงิน 19,752,310.80 บาท เฉลี่ย 78.21 บาท คิดเป็น 72.51% ของโคเวตา

ใบยาพวกกลาง 74,939.70 กก. เงิน 5,546,536.50 บาท เฉลี่ย 74.01 บาท คิดเป็น 21.51% ของโคเวตา

ใบยาพวกต่ำ 20,835.30 กก. เงิน 1,271,856.00 บาท เฉลี่ย 61.04 บาท คิดเป็น 5.98% ของโคเวตา

รวม 348,345.20 กก. เงิน 26,570,703.30 บาท เฉลี่ย 76.28 บาท คิดเป็น 100.00% ของโคเวตา

หมายเหตุ. ขาดโคเวตา 604.80 กก. คิดเป็น 0.17% ของโคเวตาสถานีฯ ทั้งหมด

สภาพโดยทั่วไปของใบยาแห้ง

สภาพใบยาแห้งโดยรวม โครงสร้างโปร่ง - แน่น เนื่องจากส่วนมากเป็นใบยาต้นฤดู ชาวไร่ได้เก็บใบยา มีความแก่ - สุก มากขึ้นกว่าฤดูที่แล้ว, เนื้อปานกลาง - หนา, ความเข้มของสีอ่อน - เข้ม

ปัญหาอุปสรรค

1. ช่วงเริ่มฤดูการผลิต ชาวไร่ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ เนื่องจากได้รับเงินกู้ดำเนินการจากธนาคารออมสินล่าช้า
2. การคัด-อัดใบยาแห้งก่อนนำส่งขายของชาวไร่ บางรายไม่ได้แยกใบยาสีเพี้ยน และใบยาครูดออกจากใบยาที่มีคุณภาพดีทำให้มีการปลอมปนมาในห่อใบยา
3. สภาพดินในไร่เช่าของชาวไร่บางรายมีสภาพความเป็นกรดสูง
4. สภาพพื้นที่บริเวณทิศเหนือของสถานีใบยาบ้านจ้องเดิม ที่สูงและเป็นดินปนทราย ไม่อุ้มน้ำ

แนวทางแก้ไข

1. รายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบตามลำดับชั้น เนื่องจากสถานีใบยาเวียงพาน ชาวไร่ส่วนมากจะผลิตใบยาในต้นฤดู จึงมีความจำเป็น ต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนเร็วกว่าที่อื่น และได้ประชุมชี้แจงให้ชาวไร่ทราบถึงปัญหาสินเชื่อกู้ล่าช้า

2. ประชุมชี้แจงแนะนำให้ชาวไร่มีการคัดแยกใบยาที่เป็นฝ้า เนื้อหนา - บาง ก่อนส่งขายให้สถานีฯ

3. ส่งเสริมให้ชาวไร่หว่านโดโลไมท์ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น

4. ให้ทำการไถพรวนพื้นที่ แล้วขึ้นแปลงปลูก และใช้วัสดุคลุมดินให้มากขึ้น

5.2.2.2 สรุปผลการดำเนินงานตลอดฤดูของชาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ ฤดู 2551 /2552 สถานีใบยาเวียงพาน ชาวไร่บ่มเอง (โคเวตาปกติ, โคเวตาแผนงานฯ ร.ย.ส.) จำนวนชาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ 132 ราย โคเวตาใบยาแห้ง 369,650 กก.

รายงานแปลงเพาะ

กำหนดให้	132	ราย จำนวน	628	แปลง
----------	-----	-----------	-----	------

หว่าน	132	ราย จำนวน	628	แปลง
-------	-----	-----------	-----	------

รายงานไร่ปลูก

กำหนดให้	132	ราย จำนวน	1,256	ไร่
----------	-----	-----------	-------	-----

ปลูกจริง	132	ราย จำนวน	1,256	ไร่
----------	-----	-----------	-------	-----

สภาพโดยทั่วไปของไร่ปลูก

สภาพดินยาสูบมีการเจริญเติบโตดี มีการตอนยอด คุมแขนง ใบยามีเนื้อหนา ใบกว้าง พบโรคใบหดและใบด่างบ้างเล็กน้อยจำนวนใบ 20 - 22 ใบต่อต้น เก็บใบยาสดครั้งแรกอายุประมาณ 70 วัน

การรับซื้อใบยาแห้ง

ใบยาพวกสูง 244,430.70 กก. เงิน 24,227,046.00 บาท เฉลี่ย 99.12 บาท คิดเป็น 66.12% ของโคเวตา

ใบยาพวกกลาง 99,910.20 กก. เงิน 945,901.20 บาท เฉลี่ย 94.60 บาท คิดเป็น 27.03% ของโคเวตา

ใบยาพวกต่ำ 25,309.00 กก. เงิน 2,041,664.70 บาท เฉลี่ย 84.67 บาท คิดเป็น 6.58% ของโคเวตา

รวม 369,649.90 กก. 35,720,611.90 บาท เฉลี่ย 96.63 บาท คิดเป็น 100.00% ของโคเวตา

หมายเหตุ. ขาดโคเวตา 0.10 กก. คิดเป็น 0.00% ของโคเวตาสถานีฯ ทั้งหมด

สภาพโดยทั่วไปของใบยาแห้ง

สภาพใบยาแห้งโดยรวม มีความแก่ -สุก, โครงสร้างโปร่ง - แน่น, เนื้อปานกลาง - หนา, สีปานกลาง - เข้ม

ปัญหาอุปสรรค

1. การอนุมัติเงินกู้ ดำเนินกิจการจากธนาคารออมสิน ลำช้า ชาวไร่ขาดเงินทุนหมุนเวียน
2. การเตรียมแปลงเพาะลำช้า เนื่องจากมีฝนตกชุก ช่วงทำการหว่านกล้า
3. พบการระบาดของโรคใบจุดสีน้ำตาล (Brown Spot) ใบบางพื้นที่
4. สภาพพื้นที่ เป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ ทำให้ดินยาสูบกระทบแล้ง ระยะที่ฝนทิ้งช่วง
5. เชื้อเพลิงบ่มใบยาขาดแคลน ช่วงทำการบ่ม
6. การคัดใบยา การอัดห่อใบยา ของชาวไร่มีการปนชั้นใบยา ใบยาขึ้น จากการทำความชื้น

แนวทางแก้ไข

1. เร่งประสานงานกับธนาคารออมสิน กำชับชาวไร่เตรียมเอกสาร ประกอบการขอกู้ให้สามารถ ทำสัญญาเงินกู้ได้ทันที เมื่อมีการอนุมัติเงินกู้
2. แนะนำให้ชาวไร่ เตรียมพื้นที่แปลงเพาะ โดยการใช้พลาสติกคลุมแปลงเพาะ หรือการทำแปลงเพาะในโรงเรือนแทนหรือการเพาะกล้า ในถาดเพาะกล้าทดแทนการเพาะกล้าบนแปลงดิน
3. แนะนำให้ชาวไร่ใช้เชื้อไตรโคเดอร์มา ในการป้องกันกำจัดโรคและใช้สารเคมี ป้องกันกำจัดโรคในรายที่ พบการระบาดรุนแรง
4. แนะนำการใช้ปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ดินสามารถอุ้มน้ำได้ดีขึ้น การคลุมฟางแปลงเพาะ ช่วยลดการสูญเสียความชื้นในดินให้ช้าลง
5. แนะนำให้ชาวไร่ ใช้เชื้อเพลิงอื่น ๆ ร่วมกับหรือทดแทนการใช้ถ่านหินลิกไนท์ เช่น การใช้ขี้เถ้าโพด , ขี้เถ้าไม้ไผ่, ฟืนเป็นต้น
6. แนะนำชาวไร่ เรื่องการคัดแยกใบยาตามชั้นใบยา แยกใบยาติดฝ้า การตรวจเช็คความชื้นก่อนการอัดห่อใบยา

5.2.2.3 สรุปผลการดำเนินงานตลอดฤดูของชาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ ฤดู 2553 /2554
สถานีไผะเวียงพาน ชาวไร่บ่มเอง (โคเวตาปกติ,โคเวตาแผนงานฯ ร.ย.ส.)จำนวน ชาวไร่บ่มเอง/
ผู้บ่มอิสระ 125 ราย โคเวตาไผะแห้ง 426,174 กก.

รายงานแปลงเพาะ

กำหนดให้	126	ราย จำนวน	694	แปลง
หว่าน	126	ราย จำนวน	694	แปลง

รายงานไร่ปลูก

กำหนดให้	126	ราย จำนวน	1,387	ไร่
ปลูกจริง	126	ราย จำนวน	1,387	ไร่

สภาพโดยทั่วไปของไร่ปลูก

สภาพต้นยาสูบมีการเจริญเติบโตดี มีการตอนยอด คุมแขนง ไผะมีเนื้อหนา ไผะกว้าง
พบโรคใบหดและใบด่างบ้างเล็กน้อยจำนวนใบ 20 - 22 ใบต่อต้น เก็บไผะสดครั้งแรกอายุ
ประมาณ 70 วัน

การรับซื้อไผะแห้ง

ไผะพวกสูง 251,952.40 กก. เงิน 27,901,715.80 บาท เฉลี่ย 95.57 บาท คิดเป็น
68.51% ของโคเวตา

ไผะพวกกลาง 90,285.40 กก. เงิน 8,187,297.80 บาท เฉลี่ย 90.68 บาท คิดเป็น
21.19% ของโคเวตา

ไผะพวกต่ำ 43,935.60 กก. เงิน 3,336,346.20 บาท เฉลี่ย 75.94 บาท คิดเป็น 10.31%
ของโคเวตา

รวม 46,173.70 กก. 39425359.80 บาท เฉลี่ย 92.51 บาท คิดเป็น 100.00% ของโคเวตา
หมายเหตุ. ขาดโคเวตา 0.00 กก. คิดเป็น 0.00% ของโคเวตาสถานีฯทั้งหมด

สภาพโดยทั่วไปของไผะแห้ง

สภาพไผะแห้งโดยรวม มีความแก่ -สุก, โครงสร้างโปร่ง - แน่น, เนื้อปานกลาง-หนา,
สีปานกลาง - เข้ม

ปัญหาอุปสรรค

1. การอนุมัติเงินกู้ ดำเนินกิจการจาก ธนาคารออมสิน ลำช้า ชาวไร่ขาดเงินทุน
หมุนเวียน

2. การเตรียมแปลงเพาะลำช้า เนื่องจากมีฝนตกชุก ช่วงทำการหว่านกล้า

3. พบการระบาดของโรคใบจุดสีน้ำตาล (Brown Spot) ไผะบางพื้นที่

4. สภาพพื้นที่ เป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ ทำให้ต้นยาสูบกระทบแล้ง ระยะที่
ฝนทิ้งช่วง

5. เชื้อเพลิงบ่มใบยาขาดแคลน ช่วงทำการบ่ม

6. การคัดใบยา การอัดห่อใบยา ของชาวไร่มีการปนชั้นใบยา ใบยาชั้น จากการทำ
ความชื้น

7. ประสบปัญหาภาวะภัยแล้ง

แนวทางแก้ไข

1. เร่งประสานงานกับธนาคารออมสิน กำชับชาวไร่เตรียมเอกสาร ประกอบการ
ขอกู้ให้สามารถ ทำสัญญาเงินกู้ได้ทันที เมื่อมีการอนุมัติเงินกู้

2. แนะนำให้ชาวไร่ เดิมพื้นที่แปลงเพาะ โดยการใช้พลาสติกคลุมแปลงเพาะ
หรือการทำแปลงเพาะในโรงเรือนแทนหรือการเพาะกล้าในถาดเพาะกล้าทดแทนการเพาะกล้าบน
แปลงดิน

3. แนะนำให้ชาวไร่ใช้เชื้อไตรโคเดอร์มา ในการป้องกันกำจัดโรคและใช้สารเคมี
ป้องกันกำจัดโรคในรายที่ พบการระบาดรุนแรง

4. แนะนำการใช้ปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ดินสามารถอุ้มน้ำได้ดีขึ้น
การคลุมฟางแปลงเพาะ ช่วยลดการสูญเสียน้ำในดินให้ช้าลง

5. แนะนำให้ชาวไร่ ใช้เชื้อเพลิงอื่น ๆ ร่วมกับหรือทดแทนการใช้ถ่านหินลิกไนท์
เช่น การใช้น้ำมันหล่อลื่นที่ใช้งานแล้ว ร่วมกับฟืนการใช้ขี้เถ้าขี้วัว , ขี้ไก่ เป็นต้น

6. ขอความอนุเคราะห์ใช้น้ำกับมูลนิธิ ฯ และแนะนำให้ปลูกเร็วขึ้น เพื่อลด
ผลกระทบภัยแล้ง

5.2.2.4 สรุปผลการดำเนินงานตลอดฤดูของชาวไร่บ่มเอง/ผู้บ่มอิสระ ฤดู 2554 /2555
สถานีใบยาเวียงพาน ชาวไร่บ่มเอง (โคเวตาปกติ,โคเวตาแผนงานฯ ร.ย.ส.) จำนวน ชาวไร่บ่มเอง/
ผู้บ่มอิสระ 125 ราย โคเวตาใบยาแห้ง 426,174 กก.

รายงานแปลงเพาะ

กำหนดให้	125	ราย จำนวน	544	แปลง
----------	-----	-----------	-----	------

หว่าน	125	ราย จำนวน	544	แปลง
-------	-----	-----------	-----	------

รายงานไร่ปลูก

กำหนดให้	125	ราย จำนวน	1,088	ไร่
----------	-----	-----------	-------	-----

ปลูกจริง	125	ราย จำนวน	1,088	ไร่
----------	-----	-----------	-------	-----

สภาพโดยทั่วไปของไร่ปลูก

สภาพดินยาสูบมีการเจริญเติบโตดี มีการตอนยอด คมแขนง ใบยามีเนื้อหนา ใบกว้าง พบโรคใบหดและใบด่างบ้างเล็กน้อยจำนวนใบ 20 - 22 ใบต่อต้น เก็บใบยาสดครั้งแรกอายุ ประมาณ 70 วัน

การรับซื้อใบยาแห้ง

ใบยาพวกสูง 294,464.50 กก. เงิน 28,119,344.30 บาท เฉลี่ย 95.49 บาท คิดเป็น 77.39% ของโคเวตา

ใบยาพวกกลาง 72,802.10 กก. เงิน 6,592,616.90 บาท เฉลี่ย 90.56 บาท คิดเป็น 19.13% ของโคเวตา

ใบยาพวกต่ำ 41,886.10 กก. เงิน 3,180,208.10 บาท เฉลี่ย 75.93 บาท คิดเป็น 11.01% ของโคเวตา

รวม 409,152.70 กก. เงิน 37,892,169.30 บาท เฉลี่ย 92.61 บาท คิดเป็น 107.53% ของโคเวตา

หมายเหตุ. เกินโคเวตา 28,653.70 กก. คิดเป็น 7.53% ของโคเวตาสถานีฯ

สภาพโดยทั่วไปของใบยาแห้ง

ความแก่สุก - สุกจัด, โครงสร้างโปร่ง - แน่น, เนื้อปานกลาง - หนา, น้ำมันปานกลาง - มาก, สีปานกลาง - เข้ม

ปัญหาอุปสรรค

1. การอนุมัติเงินกู้ ดำเนินกิจการจาก ธนาคารออมสิน ลำช้า ชาวไร่ขาดเงินทุนหมุนเวียน
2. การเตรียมแปลงเพาะลำช้า เนื่องจากมีฝนตกชุก ช่วงทำการหว่านกล้า
3. สภาพพื้นที่ เป็นดินร่วนปนทราย ไม่อุ้มน้ำ ทำให้ดินยาสูบกระทบแล้ง ระยะที่ฝนทิ้งช่วง

4. เชื้อเพลิงบ่มใบยาขาดแคลน ช่วงทำการบ่ม

แนวทางแก้ไข

1. เร่งประสานงานกับธนาคารออมสิน กำชับชาวไร่เตรียมเอกสาร ประกอบการขอกู้ให้สามารถ ทำสัญญาเงินกู้ได้ทันที เมื่อมีการอนุมัติเงินกู้
2. แนะนำให้ชาวไร่เตรียมพื้นที่แปลงเพาะ โดยการใช้พลาสติกคลุมแปลงเพาะหรือการทำแปลงเพาะในโรงเรือนแทนหรือเพาะกล้าในถาดเพาะกล้าทดแทนการเพาะกล้าบนแปลงดิน
3. แนะนำการใช้ปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ดินสามารถอุ้มน้ำได้ดีขึ้น การคลุมฟางแปลงเพาะ ช่วยลดการสูญเสียน้ำในดินให้ช้าลง

4. แนะนำให้ชาวไร่ใช้เชื้อเพลิงอื่น ๆ เช่น การใช้ขี้วัวโพด, ขี้ไก่ไข่ เป็นต้น

5.2.3 แนวทางการพัฒนา

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หัวหน้าสถานีไบยาสูบเวียงพาน เจ้าของโคเวตยาสูบ เกษตรกรผู้ปลูกยาสูบ(ลูกไร่)ในแต่ละปีการผลิตที่นำมาเสนอข้างต้นเราจะพบปัญหาของเกษตรกรหลัก ๆ อยู่ด้วยกัน 4 ประการและได้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ให้กับผู้ที่สนใจ เกษตรกร และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ปัญหาความแห้งแล้ง ทำให้เกษตรกรขาดแคลนน้ำในการผลิต ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ดินยาสูบเจริญเติบโตไม่ดี ดังนั้นลูกไร่ควรให้เจ้าของโคเวตจัดหาแหล่งน้ำไว้ให้เกษตรกรอย่างเพียงพอ เช่น เจ้าของโคเวตควรขุดสระน้ำให้ลูกไร่ไว้ใช้ในการผลิตยาสูบ หรืออาจจะประสานงานขอความช่วยเหลือจากสถานีไบยาที่ตัวแทนสังกัดอยู่ เพื่อที่จะทำให้การผลิตยาสูบได้มีน้ำใช้ในการผลิตอย่างเต็มที่ เพราะถ้าไม่จัดหาน้ำให้เพียงพอก็จะเกิดการแย่งน้ำกัน ซึ่งมักจะเกิดปัญหาทุกปี

2. จากการวิเคราะห์ ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต พบว่าเกษตรกรมีการใช้ปัจจัยการผลิต คือ แรงงานสูงกว่าระดับที่เหมาะสม ดังนั้นลูกไร่ควรหาวิธีในการลดการใช้แรงงานลง โดยการใช้แรงงานให้มีประสิทธิภาพในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียมากขึ้น ซึ่งถ้าหากทำได้ก็จะทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนเพิ่มมากขึ้น เพราะแรงงานเป็นค่าใช้จ่ายที่มากที่สุดในการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย

3. การอนุมัติเงินกู้ ในดำเนินกิจการจากธนาคารออมสินล่าช้า ชาวไร่ขาดเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งเป็นปัญหามาโดยตลอดทุกปีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกันอาทิเช่น เกษตรกรขาดความพร้อมด้านเอกสารในการขอกู้ยืม การชำระหนี้ไม่ตรงตามกำหนดทำให้ทางธนาคารไม่สามารถปล่อยเงินกู้ใหม่ให้เกษตรกรได้ หรือในฤดูกาลผลิตดังกล่าวเกิดภัยธรรมชาติ ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบเพียงบางส่วนเท่านั้น ทั้งนี้ถ้าเกษตรกรมีความพร้อมและเตรียมการล่วงหน้าในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูกเตรียมประสานงานกับธนาคารออมสินไว้แต่เนิ่น ๆ เตรียมเอกสารประกอบการขอกู้ให้สามารถ ทำสัญญาเงินกู้ได้ทันที เมื่อมีการอนุมัติเงินกู้

4. ปัญหาเรื่องเชื้อเพลิงเชื้อเพลิงบ่มใบยาขาดแคลน ช่วงทำการบ่ม เนื่องจากการปลูกยาสูบจะทำการปลูกพร้อมกันในแต่ละฤดูกาล และด้วยเหตุนี้เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตพร้อมกันซึ่งใบยาสูบที่เก็บมาจะต้องทำการบ่มให้เรียบร้อยก่อนจะส่งให้สถานียาสูบ ดังนั้นจึงใช้เชื้อเพลิงในการบ่มใบยามาก ถึงแม้ว่าเตาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจะเป็นเตาประหยัดพลังงานก็ตามแต่การให้เตามีความร้อนต่อเนื่องก็ยังคงอาศัยไม้เป็นเชื้อเพลิงในการเลี้ยงอุณหภูมิให้คงที่อยู่ที่ดี แนะนำให้ชาวไร่

ใช้เชื้อเพลิงอื่น ๆ ร่วมกับหรือทดแทนการใช้ถ่านหินลิกไนต์ เช่น การใช้น้ำมันหล่อลื่นที่ใช้งานแล้ว ร่วมกับฟืนการใช้ซังข้าวโพด , ซังไม้ไผ่ เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

5.3.1 ควรศึกษาเรื่องต้นทุนของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบเวอร์จิเนียในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อทำให้กลุ่มเกษตรกรมีแนวทางในการนำเงินหมุนเวียนและนำใบยาสูบหรือเศษของใบยาสูบมาแปรรูปเป็นสินค้าในรูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากการค้าส่งเท่านั้น

5.3.2 ควรศึกษาเรื่องการจัดการโซ่อุปทานระบบของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยาสูบเวอร์จิเนียในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อสามารถนำมาเปรียบเทียบและนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเกษตรกรผู้ปลูกในพื้นที่การศึกษาได้

5.3.3 การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่ในอำเภอแม่สายเพียงแห่งเดียวในการศึกษา ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป อาจจะมีการเลือกพื้นที่อื่นที่ได้รับอนุญาตในการเพาะปลูกยาสูบเหมือนกัน เช่น พื้นที่อำเภอแม่จัน เป็นต้น เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงเศรษฐกิจการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียในแหล่งเพาะปลูกอื่น ๆ

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิง

- กรมการค้าภายใน. (2543). ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2553). รายงานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรมสรรพสามิต. (ม.ป.ป.). ยาสูบ พิษเศรษฐกิจ ที่โรงงานยาสูบส่งเสริม. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2558, จาก <http://www.thaitobacco.or.th/th/2015/01/006816.html>
- กฤษณ เกษตร. (2556). การจัดการโซ่อุปทาน (Supply Chain Analysis). สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2558, จาก <https://research.rdi.ku.ac.th/forest/Search.aspx?keyword=Supply%20chain>
- ชาติ เกตุแก้ว. (2536). แผนงานฟาร์มที่เหมาะสมภายใต้ความเสี่ยงในอำเภอสนทราย จังหวัด เชียงใหม่: การทำฟาร์มแบบมีสัญญาผูกพันเปรียบเทียบกับแบบไม่มีสัญญาผูกพัน. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการควบคุมสินค้า. (2555). SCM คืออะไร. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2558, จาก <http://prathip511341054.blogspot.com/2009/11/scm.html>
- ธนิต โสรัตน์. (2550). การประยุกต์ใช้การจัดการโซ่อุปทาน โลจิสติกส์. กรุงเทพฯ: ประชุมทอง พรินติ้ง กรุ๊ป.
- บุญทวารณ วิงวอน, ชัยยุทธ เลิศพาชิน และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. (2554). การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผักปลอดสารพิษ อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. ใน รายงานการ ประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ แม่โจ้-แพร่ วิจัยครั้งที่ 2 (หน้า 533-540). 1-2 กันยายน 2554 ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ อำเภอร้องกวาง จังหวัด แพร่. แพร่: ฝ่ายงานวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ.
- ประยงค์ เนตยารักษ์. (2550). เศรษฐศาสตร์การเกษตร. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มณีนรุตม์ สุพร. (2555). ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อระบบการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของโรงเรียนชำนาญสามัคคีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

รัตนา ชินวงศ์. (2544). การศึกษาสถานการณ์ยาสูบของไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 ถึงปี พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารการจัดเก็บภาษี 1, กรมสรรพสามิต.

โรงงานยาสูบ. (2553). นโยบายที่สำคัญของโรงงานยาสูบ. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2559, จาก <http://www.thaitobacco.or.th/th/ttm-major-policies>

วิเชียร วิทญ์อุดม. (2548). ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

ศรัณยวีร์ คำสี. (2554). การเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานของผลิตภัณฑ์พริกหวานไฮโดรโปนิคส์เพื่อการส่งออก. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

สถานีใบยาเวียงพาน. (2547). ตารางบันทึกการปฏิบัติงานตรวจในไร่ยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนีย แผนการศึกษาและปรับปรุงคุณภาพใบยาบ่มไอร้อนไทย ฤดูกาลผลิต 2546/47. กรุงเทพฯ: โรงงานยาสูบกระทรวงการคลัง.

สำนักงานยาสูบจังหวัดเชียงราย. (2547). สถานการณ์ยาสูบในจังหวัดเชียงราย. เชียงราย: สำนักงานยาสูบ.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2546). ยาสูบพืชเศรษฐกิจทำร้ายประเทศ จริงหรือ?. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2558, จาก <http://www.thaipr.net/general/439012>

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 10. (2554). การขับเคลื่อนงาน สสว. 1-12 ทำ Value Chain. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2558, จาก http://www.tps10.org/index.php?option=com_content&view=article&id=185:-1-12-value-chain&catid=9:10&Itemid=256

เสาวลักษณ์ แสงจันทร์. (2548). การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ปีการเพาะปลูก 2546/47. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

อารี วิบูลย์พงศ์ และทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์. (2538). *การเกษตรแบบมีสัญญาผูกพัน: กลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการเกษตรในภาคเหนือของไทย*. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

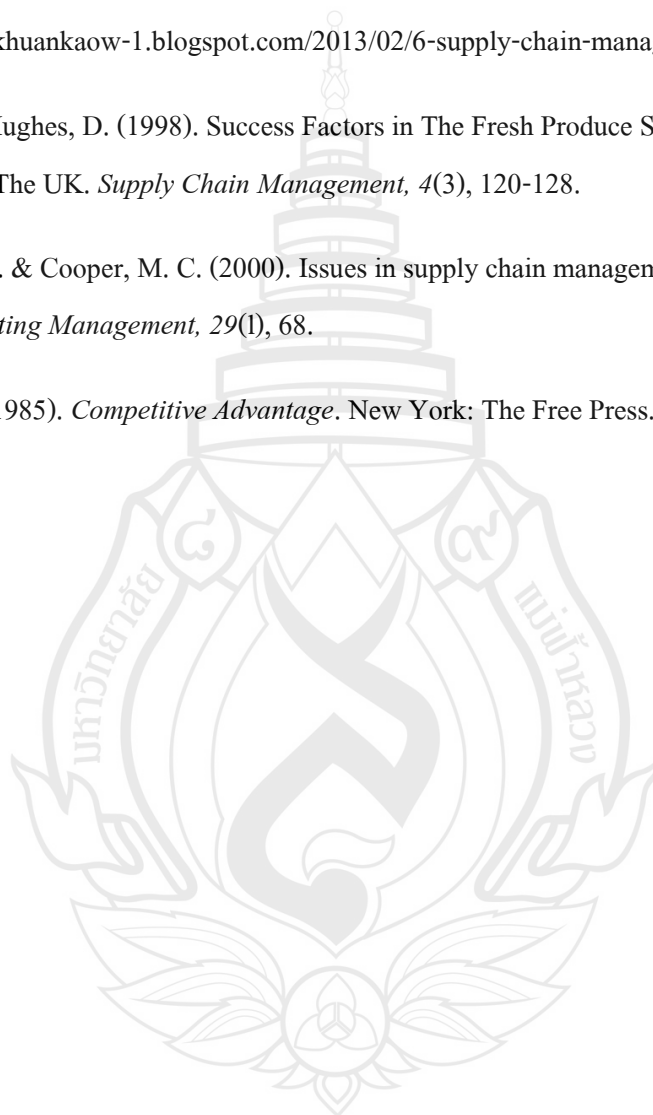
เอกกมล เอี่ยมศรี. (2554). *การใช้ TOWS Matrix*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.

BOBERRY. (2009). *Supply chain management*. Retrieved December 20, 2015, from <http://khuankaow-1.blogspot.com/2013/02/6-supply-chain-management.html>

Fearne, A. & Hughes, D. (1998). Success Factors in The Fresh Produce Supply Chain: Insights From The UK. *Supply Chain Management*, 4(3), 120-128.

Lambert, D. M. & Cooper, M. C. (2000). Issues in supply chain management. *Industrial Marketing Management*, 29(1), 68.

Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage*. New York: The Free Press.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง การวิเคราะห์เศรษฐกิจการผลิตยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียของเกษตรกรในอำเภอแม่สาย จังหวัด
เชียงราย ปีการเพาะปลูก 2550/54

1. สภาพทั่วไปของเกษตรกร

หัวหน้าครัวเรือน (นาย/นาง/นางสาว) _____

บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ชื่อหมู่บ้าน _____ ตำบล _____

อำเภอ แม่สาย จังหวัด เชียงราย อายุ _____ ปี การศึกษา _____ ประสบการณ์ในการผลิต

ยาสูบของหัวหน้าครัวเรือน _____ ปี

วันที่สัมภาษณ์ _____ เดือน _____ พ.ศ. 2547

1.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน ทำงานได้.....คน ทำงานในฟาร์ม.....
คน ทำงานนอกฟาร์ม.....คน ที่ทำงานไม่ได้.....คน

1.2 การถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ถือครอง.....แปลง เนื้อที่.....ไร่

1.3 รายได้อื่นๆ ของครอบครัว

รายได้ รายจ่าย ค่าไร

รับจ้าง

ค้าขาย

อื่นๆ ระบุ.....

1.4 จำนวนที่ดินที่ใช้ปลูกยาสูบ.....ไร่

เป็นเจ้าของ.....ไร่ อัตราภาษี.....บาท/ไร่

เช่าที่.....ไร่ อัตราค่าเช่า.....บาท/ไร่

2. ปัญหาและความคิดเห็นของสมาชิกในการปลูกยาสูบ

ปัญหา ลักษณะของปัญหา การแก้ไขที่ผ่านมา

- ด้านกายภาพและด้านการผลิต

1. สภาพดินที่ปลูก
2. แหล่งน้ำที่ใช้เพาะปลูก
3. สภาพอากาศ
4. เมล็ดพันธุ์
5. เครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร
6. ปุ๋ยเคมี
7. ปุ๋ยชีวภาพ
8. สารเคมีต่าง ๆ
9. แรงงาน
10. โรคพืช
11. แมลง/ศัตรูพืช
12. วัชพืช
13. อื่น ๆ ระบุ.....

- ด้านการตลาด

1. ราคายาสูบ
2. ด้านผู้รับซื้อ
3. อื่น ๆ ระบุ.....

3. ท่านมีวิธีในการเพิ่มผลผลิตยาสูบอย่างไร

.....

.....

4. ท่านมีความพอใจในการจัดสรรพื้นที่ปลูกยาสูบหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ

นายขวัญพล เสนาะเมือง

วัน เดือน ปีเกิด

23 กันยายน 2517

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

เลขที่ 75 หมู่ที่ 1 ตำบลท่าล้อ อำเภอนาทม
จังหวัดกาฬสินธุ์ 71000

ประวัติการศึกษา

2555

ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต

การจัดการอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสยาม

